

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

PRVA VZPONA NA TRIGLAV
1778-1978
200. LETNICA

8

LETNIK LXXVIII

1978

P L A N I N S K I V E S T N I K
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895

Francè Planina	Nedokončano delo	481
Ing. Pavle Šegula	Razmišljanja ob analizi nesreč 1977	482
Ing. Pavle Šegula	Plazovi v naših gorah v sezoni 1977/78	485
Janez Marinčič	Čihulova smer v Široki peči	488
Edo Torkar	Deset dni po manj znanem Velebitu	491
Dr. Slavko Tuta	Krnsko pogorje	499
Dipl. ing. Dušan Krapež	O nevihtah in varnosti	503
Ivan Šumljak	Kaj vse je že grozilo Triglavu	507
Damjan Miklavčič	Triglavski smuk	508
Lilijana Polajnar	Stol? — Še bomo šli	510
Dr. Jože Andlovic	Tekma brez navijačev	511
Milan Vošank	Dve iz lanskega leta	513
Nada Kostanjevič	Trije izleti	515
Dr. Peter Soklič	Visokogorsko turno smučanje	519
Zdenka Trampuž-Sancin	26. avgust 1983 — ta dan si bom za vselej zapomnila	520
Slavko Cimerman	Utrinki	521
F. Vogeltnik	Planine ob meji	523
Daša Maretič	Še en utrinek s poti prijateljstva — št. 2	526
Lado Božič	Okrog Sivke	527
Dr. Jože Andlovic	Alešu Zorču v slovo	530
Vladimir Cizel	Pismo iz Beograda za 200-letnico Triglava	531
	Društvene novice	532
	Alpinistične novice	541
	Iz planinske literature	541
	Razgled po svetu	544

Naslovna stran:

Pod vrhom Rimpfischhorna
 Foto dr. ing. Dušan Lasič

Notranja priloga:

- 1 Franci Ekar, Turska gora in Brana
- 2 Franci Ekar, Hudičev steber
- 3 Franci Ekar, Skuta in Kranjske Rinko
- 4 Franci Stele, Matlahorn
- 5 Franci Stele, Kogel

Poština plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošte 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Franc Vogeltnik, dr. Tone Wraber, ing. Albert Sušnik, ing. Janez Blizjak — Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 200 din, plačljivo tudi v dveh obrokih, za inozemstvo 360 din (20 US \$). Oglase vodi Ildo Lavrič. — Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi stari naslov s tiskalnimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

LETO LXXVIII | ŠT. 8 | LJUBLJANA | AVGUST 1978

Glasiło

Planinske zveze Slovenije

»Planinski Vestnik«

je bilo z ukazom

predsednika republike

Josipa Broza-Tita

ob 80-letnici izhajanja

za poseben prispevek

k razvoju planinstva

v Sloveniji

odlikovano

z redom zaslug za narod

s srebrnimi žarki

**Planinski dom Pristava
 v Javorniškem Rovtu**

je nizkogorska postojanka na višini 920 m. S svojo lepo okolico je zelo primerna za nedeljske izlete. Odprta je vse leto in ima poleg skupnih spalnic tudi 4 sobice s po 2 ležišči. V njej je mogoče dobiti popolno oskrbo, zato je primerna tudi za večdnevno bivanje za turiste vseh starosti.

Za informacije se obrnite na naslov: Dom Pristava — Javorniški Rovt 22 — 64270 Jesenice.

NEDOKONČANO DELO

FRANČE PLANINA

Planinski Vestnik je leta 1928 objavil Imenoslovje Julijskih Alp, ki ga je zbral vestni planinec dr. Henrik Tuma. Izšlo je v enajstih številkah glasila in takoj nato še v posebni knjigi, ki na sto straneh navaja okoli 4500 imen s prav kratkimi pojasnili. Kdor je pozneje prirejal zemljevid Julijskih Alp ali njihovih posameznih gorskih skupin, je črpal vsobino iz te bogate zakladnice imen. Tudi najnovejši zemljevid Triglava, ki ga PZS izdaja ob dvestoletnici prvega pristopa na Triglav, je imena dobil neposredno ali posredno iz Tumove zbirke. Težava kartografskega dela pa je v tem, da Tuma ni utegnil imen vseh teh vrhov, dolin, grap, jarkov, kronic, planin, studencev, potokov, planinskih stanov, koč in vsakovrstnih ledin prikazati na zemljevidu. Tako zdaj kartograf pri pre mnogih imenih ne ve, kam postaviti v zemljevid. Pri Kanjavcu npr. navaja Tuma: »Kanjavec, bohinjski Knavs 2568 m; severna krnica Za Žlebom, pod njo v pobočju po vrsti: Pokonceljni, Zadnja in Prva Leva, Strgača, Solnice na vzhod v Komar.« Kam zdaj postaviti našete ledine v zemljevid, kje so, kje jih označiti?

V predgovoru pravi dr. Tuma, da objavljeno Imenoslovje »obsega več nego 30-letno alpinsko delo, ki je nalagalo mnogo truda in žrtev. Četudi skrbno izdelano, je predležeče Imenoslovje Julijskih Alp le ogrodje, ki naj se s podrobnejšim in vztrajnim delom še izgradi. Za prvo naj torej zbudí zanimanje alpinistov za domača imena ter da prilično podrobnega pretresavanja in konačne ugotovitve imen, kolikor je še mogoča.« Na koncu svojega dela avtor ponovno opozarja, naj »planinski krogi povzamejo iniciativo za popolnitev imenoslovja, predvsem pa za njegovo uporabo za zemljevide, potem naj pa skupine alpinistov, strokovnjakov geografov, geologov, zgodovinarjev itn. vsestransko znanstveno proučijo Alpe.«

Dolga vrsta Planinskih Vestnikov vsebuje razne članke, v katerih planinci opisujejo dele Alp in navajajo marsikatero podatke, toda sistematičnega dela po Tumovih navsvetih se nismo lotili. V Tumovem Imenoslovju je zato obilica mrtvih imen, ki jih ne vemo postaviti na pravo mesto in so za kartografijo neuporabna. Tuma je podatke zapisoval po poizvedbah pri domačinih, pastirjih, lovcih itn., ki so živeli z alpskim svetom in ga v podrobnostih poznali. Ti, ki so Tumi dajali podatke, so pomrli, mladi pa vedno manj poznajo posamezne dele Alp razen vrhov, sten in prehodov, ki jih obiskujejo planinci in alpinisti, ker so gospodarsko vedno manj vezani na gorski svet. Tako bo Tumovo delo ostalo nedokončano in bo vsakdo, ki bo prirejal zemljevid kakega dela Julijskih Alp, stal pred vprašanjem, kje je ta ali ona ledina, katere ime je ohranjeno, ni pa postavljeno na svoje mesto. Zbrana imena bodo šla v pozabo. To pa je škoda, saj je v ledinskih imenih znaten del našega jezikovnega bogastva.

RAZMIŠLJANJA OB ANALIZI NESREČ 1977

ING. PAVLE ŠEGULA

V planinskih vrstah že kroži analiza nesreč v letu 1977. Kot žalosten in grozeč opomin dramatičnim misel, da hoja v gorski svet le ni tako zanemarljivo preprosta in lahkotna, kot si to predstavljajo mnogi začetniki in nevedneži, a vse prepogosta tudi planinci, ki so v gorah doživeli že marsikaj takega, kar bi jih lahko spodbudilo k večji pozornosti in previdnosti.

Četudi bodo podatki o nesrečah v preteklem letu prišli v roke najrazličnejšim dejavnikom v planinski organizaciji in tudi zunaj nje, menim, da ne bo odveč, če tej zadevi posvetimo tudi nekaj strani v Planinskem Vestniku. S tem omogočimo, da podatki ne ostajajo v rokah različnih organov PD in PZS, marveč se bo z njimi lahko okoristil prenekateri naročnik, njegovi družinski člani in znanci. Poučenost pa je končno prvi in odločilni korak k izboljšanju.

Prizadeven bralec si je že iz podatkov v PV 5/1978 lahko ustvaril kaj realistično podobo o nesrečah v slovenskih gorah. Naša analiza je šla nekoliko dlje, zajeli smo tudi poglobitveno poučne dogodke v tujini, kolikor so poznani, seveda le tiste, ki so se primerili našim ljudem.

Okvirni pregled je razviden iz razpredelnice, iz katere sledé pglavitni vzroki za smrt in poškodbe planincev. Razdelitev je že udomačena, lahko bi jo seveda dodalili in opredelili posamezne primere še podrobneje. To je zapeljivo, saj bi bilo nedvomno močno poučno in koristno, če bi imeli res zanesljive podatke. Že dolgo pa vemo, da teh marsikdaj ni mogoče dobiti ali pa se jih lotimo iskati potem, ko je že zdavnaj prepozno. V našem varstvu je to vprašanje, vprašanje izčrpne in poglobljene analize nesreč še hudo nedodelano. Ne gre za to, da bi ne vedeli, kaj hočemo in kaj nam manjka. Stvar je v tem, da se doslej še nisimo nikoli dosledno držali načela, naj ob vsaki nesreči izvemo kar največ o njenih vzrokih.

Očitno je, da sama Gorska reševalna služba tej nalogi ne bo kos. Jasno je tudi, da razgovor s preživeli, rekonstrukcija dogodka (kolikor je to potrebno), zbiranje prič in podatkov res ni stvar laikov reševalcev. Res vemo, kateri utegnejo biti vzroki gorskih nesreč, do popolnosti znamo opraviti reševalno akcijo, pomagati prizadetim, za ceno lastne varnosti gredo reševalci na pomoč v najbolj zahtevnih terenskih in vremenskih razmerah ter spravljajo na varno poškodovane, pokojnike pa vračajo svojem. Izdelava dokumenta o dogodku pa resnično ni njihovo delo in z olajšanjem smo sprejeli na znanje zagotovilo predstavnika RSNZ SRŠ, da bo UM v bodoče še bolj skrbela, da ta del akcije čedalje dosledneje opravijo delavci milice v sodelovanju s člani GRS kot strokovnimi svetovalci.

Mislím, da bo to prineslo dosti koristi, kolikor ob nesrečah smemo govoriti o koristih. Podobno imajo stvari urejene že tudi v tujih deželah, Franciji, Avstriji pa drugih. Nesreča je nesreča, naj se primeri na cesti, pri delu ali v gorskem svetu. Kolikor je o njej potrebna dokumentacija zavoljo odškodninskih in drugih posegov ali pa zavoljo mrliškega lista, je kot najbolj zanesljiv vir vedno pri roki policija.

Naj se s tega področja za hip preselim k tehnični plati analize.

Tudi tu nam še precej manjka do popolnosti.

V krogih GRS so krožili različni, bolj ali manj izčrpni vprašalniki. Te bi naj izpolnili vodje akcije in reševalci s sodelovanjem preživelih. Poskrbeli naj bi za natančne podatke, kaj se je primerilo, kdaj, kako, kje, ob kakšnih zunanjih okoliščinah, psihičnem stanju prizadetih in podobno.

Razumljivo je, da je prva naloga reševalcev v akciji, da oskrbe ponesrečence in druge prizadete, da skrbе za svojo lastno varnost, da dela ne zavlačujejo. Pri delu na terenu je res težavno raziskati še tehnična vprašanja. To pa še ne pomeni, da naj kasnejša obdelava ne bo resna in tehnično dognana, kolikor je to spričo okoliščin največ mogoče. Dobro razčlenjeni vprašalniki so v ta namen odlično pomagalo. Če ni zanesljivih podatkov, lahko ostanejo ustrezna vprašanja brez odgovorov. Vsekakor pa nam doslednost po drugi strani omogoča, da se lotimo obdelave v računskih centrih in na strojih za obdelavo podatkov. S solidnimi opisi nesreč bi lahko uredili dobro kartoteko in knjižnico na to temo. V njej bi lahko dobili odgovore na vprašanja s področja varne hoje in preprečevanja nesreč celi rodovi planincev.

Četudi o teh stvareh govorimo pretežno v pogojniku, stvar v resnici ni tako nemogoča in neuresničljiva. Tudi v tej smeri računamo z dobro voljo organov za notranje zadeve, ki so nas pripravljali vključiti v svojo banko podatkov.

Količina podatkov seveda ni omejena, sodobnim primerom lahko postopoma dodajamo še prigode iz preteklosti, kolikor so nam pač podatki na voljo. Mislim, da bo po tem

treba poseči čimprej in posodobiti obdelavo in pregled gorskih nesreč pri nas. To bi bile potemtake spremne misli ob letošnji analizi nesreč.

In kaj nam pove sama analiza?

Obravnavali smo 76 primerov, največ od tega poročil o akcijah GRS v letu 1977. Prvič pa smo letos vključili tudi podatke, ki jih prinaša časopisje. Če namreč poročevalcev v svojih objavah ne pretirava, če se poglubi v mehanizem delovanja GRS in vzroke nesreč, potem so njegova poročila stvarna in že tudi dokaj zanesljiva. Kolikor odpade še nepotrebni, zavajajoči in senzacionalistični stil pisanja, so tudi časopisni podatki vredni vse pozornosti in nam dajo marsikatero podrobnost, ki bi bila obdelovalcem sicer nedostopna in za analizo izgubljena.

Izreden vir so nam bila tudi pričevanja oskrbnikov gorskih postojank. Nekateri izmed njih vsako leto oskrbe lepo število planincev, a o tem ne vodijo zapisov. Da, ne spominjajo se niti njihovih imen in priimkov, četudi gre za prave nesreče, ki se spričo ugodnih okoliščin končno dobro iztečejo. Ta vir podatkov o nesrečnih dogodkih v gorah bo v bodoče treba bolj izkoristiti in negovati, sodelujočih pa se občasno tudi spomniti s kako nagrado in pohvalo.

V letu 1977 nas je močno osupnilo dvoje: izredno veliko število nesreč pri plezanju, ki je skupaj z odpravo na Hidden Peak zahtevalo 10 smrtnih žrtev, in velika bera smrti v snežnih plazovih.

Dosti problematike je pokazalo organizirano izletništvo v tuje gore, k sreči so vsaj posledice bile razmeroma nedolžne oziroma lahko ugotovimo, da je bilo večini prizadetih prizaneseno.

Značilno za lanske nesreče plezalcev je tole:

Večinoma so bili prizadeti dobro opremljeni, a so slabo varovali, zabijali kline v slabo skalo in postali žrtve krušljive kamenine. Splošno mnenje poznavalcev je, da se kažejo tudi posledice tresenja tal v zadnjih letih. To je razrahljalo kamenino in povzročilo, da se pogosto krusijo oprlmi in cele skale. Čutiti je tudi veliko podjetnost, h kateri nedvomno spodbujajo odprave in vabljive Centralne in Zahodne Alpe. Vsak bi si rad priboril svoj prostor pod soncem in se izkazal.

Strela ostaja stalna pretinja, tudi preteklo leto je pokazala svoje zobe. Proti njej ni pomoči razen tega, da skrbimo tudi sami in pazimo, kdaj se podajamo v višave.

Kar zadeva snežne plazove lahko ugotovimo le to, da se uresničujejo napovedi. Plazov si ne izmišljamo, nevarnost nenehno preži, s silovitim razmahom smučanja, zimske hoje v gore in prodorom smučarskih naprav v večje višine se večja tudi število možnih kandidatov za nesrečo.

Bolj kot karkoli je treba vzeti v precep tudi priprave organiziranih izletov v visoke gore, predvsem dolžnosti in navade vodnikov oziroma vodij teh izletov.

Ljudje si žele tudi tujih gora, ne zato ker so tuje, temveč zategadelj, ker le tam pogledajo v višine prek 3000 m in več, se seznanijo z ledeniki in okusijo nadih odpravarstva. Sam naziv vodnik ali vodja tu očitno ni dovolj in če si ob dogajanju lahko rečemo, da strokovno delo med preskušnjo niti ni slabo oziroma, da je v nekaterih pogledih kar zgledno, bi tega ne mogli trditi za obrobna dogajanja in še posebej za oceno možnosti in razmer. Preveč je še tega, da se vodniki puste zavajati splošnemu evforičnemu vzdušju ob pogledu na vabljivi in visoki cilj. Da pri tem pozabljajo na stopnjo pripravljenosti varovancev in zlasti na pravilo, da skupina zmore toliko kot najšibkejši, je več kot očitno.

Razmišljujoč o številnih žrtvah preteklega leta ne smemo pozabiti na neverjetno neposlusnost in neuvidevnost mnogih planincev. V letu 1977 je na primer že delovala Služba snežnih plazov Meteorološkega zavoda SRS. Ob dveh nesrečah — na Grintovcu in Zelenici — so bila v občilih javnega obveščanja izdana pravočasna obvestila oziroma svarila. Prizadeti jih očitno niso upoštevali.

Vse navedeno nas z redkimi izjemami opozarja na silovito zanemarjeno zavest posameznikov, da so najprej sami odgovorni za svojo lastno varnost. Samovarovanje se začneja že v izbiri cilja, sopotnikov pa vodnika in v natančni opredelitvi, oceni svojih sposobnosti. Veljati mora pravilo postopnosti — začeti je treba z lahkim cilji in postopno napredovati k zahtevnejšim, pri čemer upoštevamo še vreme in zdravstveno stanje. Izjema je tu samo enkratna. Če nam uspe prelisiti naravo, je to zgolj sreča ne pravilo. V tej zvezi naj končno omenimo še eno negativno posledico neodgovornosti, namreč, da nas utegnejo v naših dejanjih posnemati nepoučeni in s tem zaiti v nesrečo. Kaže, da je bil preteklo leto v naših gorah vsaj en tak primer, ki je imel za žrtve izredno usodne posledice.

Ne bo torej odveč, da se ob vsaki priložnosti spet in spet vprašamo: sem zrel za ta podvigi, mu bodo kos tudi sopotniki in naša oprema? V dvomu upoštevajmo slabšo možnost in ustrezno ukrepajmo!

Čeprav ženamo staro pesem, moramo nekaj besed posvetiti padcem in zdrsom.

To je pglavitni razlog večine nesreč, zavoljo katerega smo lani zabeležili 6 smrtnih žrtev in 28 poškodovanih.

Nesreča: vrsta, vzrok akcije in iskanja	Mrtvi	Poškodbe	Pogrešani	Vpleteni
1. Plezanje				
1. Zdrs, padec, neznan vzrok	5	1	—	—
2. Neznanje, neizkušenost, začetnik	3	—	—	—
3. Odkrušen oprimek, skala, blok	—	5	—	—
4. Zdrs na mokri skali	—	1	—	—
5. Zdrs na snežišču med plezanjem	—	1	—	—
6. Slabo zabit klin, izpuljen klin	—	2	—	—
7. Zadet od padajočega kamna	—	1	—	—
8. Pogrešan med odpravo v Karakorumu	—	—	1	—
9. Onemogel v steni Petit Dru	1	2	—	—
2. Strela	1	3	—	6
3. Zdrs				
1. Mokra skala, steza, zemlja	1	10	—	—
2. Melišče	—	1	—	—
3. Snežišče	4	13	—	—
4. Padec				
1. Na stezi, poti	—	1	—	—
2. Čez ograjo pred kočo	—	1	—	—
3. Pri igri, otrok	—	1	—	—
4. Neznan vzrok, padec pod žičnico	1	—	—	—
5. Padec med delom na strehi	—	1	—	1
5. Plazovi	8	—	—	5
6. Izlet v tuje gore		3	1	49
7. Izgubljeni, pogrešani, bivačirali				
1. Najdeno okostje pogrešanega iz l. 1972	1	—	—	1
2. V snegu	—	—	—	9
3. Na kopni gori	—	1	—	1
4. Zasnežene, nevidne markacije	—	2	—	6
5. Smučarji zunaj organiziranih smučišč	—	—	—	4
6. Hoja v brezpotju	—	—	—	1
7. Poizvedovanje za planinci	—	—	—	6
8. Poizvedovanje za alpinisti	—	—	—	5
9. Poizvedovanje za vaščani	—	—	—	2
10. Poizvedovanje za smučarji	—	—	—	5
11. Klateštvo, alkoholizem	—	—	—	1
12. Izgubljen med iskanjem gob	—	—	—	1
8. Obolelost	—	2	—	2
9. Oslabelost, slabost zaradi hoje, višine	—	2	—	2
10. Turni smuk, smučanje zunaj smučišč	—	4	—	4
11. Smučanje na organiziranih smučiščih	—	615	—	615
12. Samomor	2	—	—	2
Prizadetih v gorah skupno s smučarji	27	671	2	728

Doseči se da potemtakem še dosti, vendar ne le s poučevanjem v revijah in časnikih pa s predavanji v planinskih šolah! Tu je nadvse potrebno preiti k praktičnemu pouku za planince laike. Sistem je že davno jasen, v okviru GRS ga že leta in leta propagiramo s tem, da bi posamezni AO in postaje GRS, pa tudi PD in skupine s pomočjo alpinistov in poznavalcev vsako leto prirejale dneve varnosti pred snežnimi plazovi in dneve varne hoje, posebej varne hoje po snežiščih z uporabo derez, cepina, palic in drugih pripomočkov. Čeravno si ni mogoče predstavljati, da bi taka šola kdajkoli zajela vse možne kandidate, bi nedvomno opravila veliko delo in odločno približala prakso najširšim planinskim množicam. Kaže, da bo v to jabolko pač treba ugrizniti. O tem moramo razmisliti in ukrepati.

PLAZOVI V NAŠIH GORAH V SEZONI 1977-78

ING. PAVLE ŠEGULA

Pravkar bo napolnil junij, zato menim, da si že lahko privoščimo zbirni pregled nesreč v snežnih plazovih v SR Sloveniji v zimi 1977/1978.

Odkar KSP — GRS* izdatneje pritiska na možne obveščevalce in posebej, odkar se za tovrstno dogajanje zanima po strokovni plati poklicno tudi Služba snežnih plazov Meteorološkega zavoda SRS, prihaja v naše roke več podatkov kot nekdanj. Kaže pa tudi, da je nesreč dandanes več kot nekoč. Temu se ne gre čuditi, saj je pozimi v gorah vse več planincev in smučarjev, zadnja leta pa so tudi razmere postale nekoliko bolj kočljive. Ne nazadnje bi lahko rekli tudi to, da pač ugotovimo kak primer več, ki bi v starih časih ostal skrit in prikrit pred javnostjo. No, s tega vidika tudi mi še ne moremo biti zadovoljni. Več kot pol letošnjih nesreč in to celo zelo resnih bi ne bili nikoli ugotovili, če bi za nje ne vedelo preveč ljudi — očividcev. Tako se pač zgodi, da popuste tesnila in tudi KSP — GRS oziroma njen arhiv o nesrečah prideta na svoj račun. Jasno je, da tu ne gre za osebno radovednost, pač pa za stvarna dejstva, ki so dragocen sestavni del analiz, varstva in preprečevanja nesreč. Kaže, da se tega tudi planinsko usmerjeni sodobniki šele komaj, komaj pričenjajo zavedati.

Pa pogledjmo, kaj si imamo povedati.

1. Plaz na železniški progji 29. 1. 1978, Soteska

Ta dan ob 06,55 je manjši snežni plaz zasul priklopnik potniškega vlaka na odseku proge v Soteski med Bledom in Bohinjsko Bistrico. Plaz je priklopnik vzdignil kakih 20 cm visoko, potniki pa zaradi počasne vožnje in previdnosti strojevodje niso bili poškodovani. Čiščenje proge je ob sodelovanju vojske bilo hitro opravljeno. Ob 10,25 je vlak že lahko odpeljal dalje.

2. Plazovi med Krnico in Kranjsko goro, 29. 1. 1978

Kranjski taborniki so v zimskih počitnicah 1978 hoteli opraviti zimovanje in se seznaniti z gibanjem v zimski naravi. Domislili so se, da bi to naredili v Krnici pod Prisojnikom, in so se v ta namen podali v Herlečevo kočjo v Krnici. Snežne padavine so od petka do sobote že ogrozile načrte, izdatne snežne padavine pa so v noči na nedeljo ustvarile pogoje za trganje plazov, ki so gremeli v doline in prepričali taborniško vodstvo, da je najbolje, če se nameravanemu zimovanju odpovedo.

Sklenili so, da se organizirano umaknejo po vseh pravilih varne hoje in poslali na pot najprej predhodnico. Ta je že blizu hotela Erika kljub previdnosti zašla v plazove. Nekaj pred telefonskim oporiščem št. 118 je plaz najprej odplaval A. D., ga nosil kakih 50 m navzdol ter ga odložil blizu drevesa. K sreči ga ni zasul.

Takoj nato je drug plaz pobral T. H. in ga pustil, zasutega v plazovini, kakih 30 m niže. Uspelo mu je, da je z nogo prebil snežno odejo, sicer pa si ni mogel sam pomagati prav nič. Našel ga je prijatelj M. U., ki je raziskoval površino plazu in opazil nogo, štrlečo iz snega. Sam ga je osvobodil iz plazovine. Razen manjših prask in udarca v trebuh, ki ga je utrpel A. D., ni bilo hudega. Vsi prizadeti so si sami pomagali do hotela Erike, na pomoč pa je krenila tudi GRS, ki je s terenskim vozilom prepeljala na varno še preostale tabornike.

3. Plaz pod steno Male Raduhe, 29. 1. 1978

Nedelja, 29. 1. 1978, je bila res bogata s plazovi. Ta dan se je ob 8. uri po daljšem silnem sneženju utrgal plaz novega snega na mlišču pod Malo Raduho. Del plazovine je dosegel in podrl staro zavetišče na Grohatu iz leta 1948, velikanska masa snega pa je butnila v novo kočjo in povzročila veliko škodo.

Ko je pridrvel snežni plaz, je bilo v koči 17 planincev z upravnikom in njegovo ženo. K sreči se ni nikomur primerilo nič hudega, posledice pa bi lahko bile katastrofalne, če bi plaz bil malo močnejši in bi plazovina stekla čez kočjo. Lega kočje dejansko ni varna, treba bo premisliti, kaj bi bilo storiti, da se prepreči škoda v bodoče.

4. Avto v snežnem plazu med Klužami in Logom pod Mangrtom, 11. 2. 1978

V petek 10. 2. 1978 in še tudi v soboto je močno snežilo. Na Bovškem, to — in onstran Predela, do Učeeje in med Bovcem ter Spodnjim Logom so se nenehno trgali plazovi suhega svežega snega, ki je padal na zmrznjeno, gladko srenasto podlago. N. B. se je pridružil vozniku »katrce« CP Nova Gorica, ki je vozila za velikim rezkarjem (rolbo). Ta si je krčila pot po zasneženi in s plazovi zadeleni cesti proti Bovcu, pri čemer je morala odstraniti tudi smreko, ki jo je podrl in čez cesto položil plaz.

Blizu Spodnjega Loga v smeri proti Klužam je z desnega brega ceste privršal plaz, ki je povsem zasul vozilo. Iz snega je gledala le konica antene, tudi svetloba je še prodirala v notranjost. Potnika se sama ne bi mogla osvoboditi brez razbijanja šip, a to jima ni bilo potrebno storiti, ker ju je rešil rezkar, potem, ko sta ga nek kmet in voznik drugega vozila opozorila na nesrečo.

Vozilo in potnika niso bili poškodovani.

5. Južna stena Male Raduhe, 25. 2. 1978

Dne 25. 2. 1978 so odšli plezat v južno steno Male Raduhe trije alpinisti. Ob 12.55 se je sprožil snežni plaz, ko se je z grebena zrušila opast. Dva alpinista in pes, ki so ga vodili s seboj, sta se plazju lahko umaknila, plaz pa je odnesel tretjega, T. Z., in ga nosil nepokritega s plazovino kakih 150 m daleč. Tam je obležal težko poškodovan s hudimi notranjimi poškodbami, medtem ko je plaz zgrmel še 250 m do 300 m v globino. Ponesrečen si je ob skrbi zdravniški negi po daljšem času opomogel. Plazalci so vstopili v slabem vremenu in niso upoštevali snežnih razmer.

6. Plaz na Malem Stolu, 17. 3. 1978

Dne 17. 3. 1978 so alpinisti in člani GRS Jesenice pripravljali gaz za pohod na Stol, ki bi imel biti naslednja dva dneva. Vreme ni bilo prida, pod nogami alpinistov so se med vzponom lomile klade sprijetega snega. Vetrovi so te dni ustvarjali zamete, podlaga je bil trd, zmrznjen srenec. Vse JV pobočje Malega Stola je bilo pokrito s pol metra debelo snežno odejo iz drobnozrnatega, z vetrom napihanega snega.

Ko so pripravili gaz, so se alpinisti odločili, da bodo za prihodnja dva dni prepovedali sestopanje z grebena v JZ pobočje in grapo med Stoloma. Verjetnost, da se sproži plaz je bila namreč velika.

Trije alpinisti s psom so se ob povratku hoteli podričati po pobočju Malega Stola in skoz grapo do Prižnice. Navodil in nasvetov načelnika AO niso upoštevali in so odšli na svoje. Vodil je N. H., sledil mu je G. J. Ko sta obremenila snežno odejo, se je sprožil velik plaz in ju, skupaj s psom odnesel v globino, medtem ko je tretji član skupine D. Š. ostal nad napoko. Spazilo se je na širini 150 m in 0,5 m v globino. Praktično se je utrgala vsa snežna odeja na JZ pobočju Malega Stola.

Alpinista sta se s plavalnimi gibi skušala obdržati na površini plazovine. Vendar N. H. ni snel rok iz zank smučarskih palic in ga je plazovina potegnila v notranjost. Obležal je kakih 20 cm pod površino, iz snega sta gledali le nogi. Dihalna pota je imel zamašena s snegom. G. J. je bil zasut le do pasu in se je rešil sam, nato pa takoj pričel odkopavati N. H. Uspelo mu je, da ga je še pravočasno rešil najhujšega. Pri tem mu je pomagal tudi D. Š., ki je takoj po nesreči pohitel za obema tovarišema.

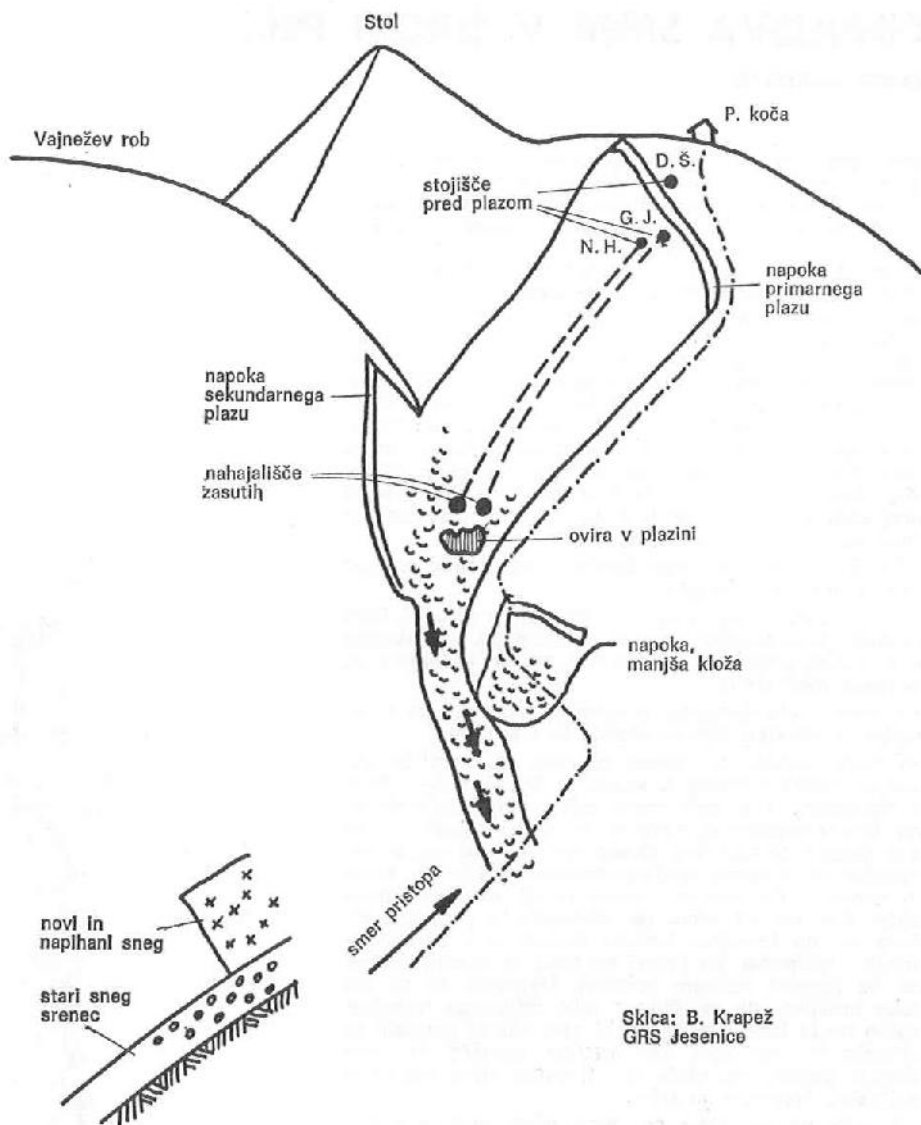
Plaz je zasul in nosil tudi psa. Ostal je živ in nepoškodovan, deloma zato, ker je imel prosto glavo in je lahko dihal.

Plaz je na treh krajih zasul gaz, kar priča, kako čudno bi bilo, če bi se ta dogodek primeril dan ali dva kasneje, ko je bilo na pobočjih Stola toliko udeležencev pohoda. Dogodek je s srečnim potekom še posebno dragocen opomin, da je pri tej akciji potrebna skrajna premišljenost in previdnost, če snežne razmere niso stabilne. Ponuja se vprašanje, če bi v bodoče ne kazalo že ob najmanjšem dvomu z miniranjem plazov zagotoviti varnost pohoda.

7. Plaz pod Hudim Vršičem, 26. 3. 1978

Člani AO Bovec so 26. 3. 1978 priredili turni smuk v smeri Hudi Vršič—Kaninski podi—Žaga. Okoli 9. ure so bili pod Hudim Vršičem in se odločili, da bodo prečkali plazovito območje na kraju, kjer je najmanjša strmčina.

Prvi so se podali na snežnino M. K., B. C. in G. H. Med prvima dvema je bilo 10 m razdalje. Ko je bil M. K. v sredini doline, je 40 m nad njim počila snežna odeja, utrgal se je plaz sprijetega snega, ki je odnesel vse tri. Prvega, M. K., je nosilo okoli 100 m

Prerez snežne odeje ob napoki

Skica: B. Krapež
GRS Jesenice

daleč, pri čemer si je zlomil smučko, drugih poškodb pa ni dobil. B. C. je plaz nesel kakih 50 m, zadnjega pa le dobrih 20 m daleč. Nihče ni bil telesno poškodovan.

Novega snega je bilo ca. 60 cm. Na vrhu je bil vetni sren, ki je smučarje dobro držal. Dolžina plazu je znašala do 200 m. Globina v vršaju je bila med 80 in 100 m.

Slišati je bilo, da so imeli težave tudi smučarji na Komni in Čehi pod severno steno Triglava. Podrobnosti ni, sicer pa je moč domnevati, da tudi to še ni vse. Obžalovanja vredno je še posebej, da je skrajno težavno dobiti kaj več podatkov o snegu in snežnih razmerah, vremenu ter drugih okoliščinah. Do neke mere je to razumljivo, saj najbrž nikomur ni prijetno, če se je komaj srečno izmotal iz plazu. Tako tudi ni moč zahtevati, da bi potem še opravljali meritve v snegu — kolikor je za to sploh sposoben. Za analitike in preventivce pa so taki podatki nadvse koristni, zato se ne obotavljajte, če tako nanese priložnost, in o stvari obvestite KSP — GRS.

ČIHULOVA SMER V ŠIROKI PEČI

JANEZ MARINČIČ

Sprva začudeno in brez besed gledava okoli sebe. Grebrenska škrbina, do katere sva pravkar prrplezala, se v hipu iz toliko pričakovanega konca stene spremeni v past. Spredaj pred nama je zopet prepadna praznina, za nama pa seveda vertikala, po kateri sva se vzpenjala tri dni. Levo od naju je postavljen velik, že na prvi pogled krušljiv žandar, desno pa je stolp, ki se navpično lomi v večstometrski raz pod nama. Rob stene se kaže nekje nad nama za žandarjem, toda ni nama jasno, kako bi ga dosegla. Ko primerjam sliko v plezalnem vodniku z originalom se ne najdem. Kje sva pravzaprav? Mislim, da sem se pri tem zelo bedno počutil. »Ti, kaj misliš, da je tistole tam čez?« vprašam Milča, ki si tudi prizadeva rešiti uganko in gleda na drugo stran škrbine. »Očitno vidim Špilj, pa Ponce in šodre pod njimi. Ampak o tvojem Amfiteatru, ki se ga malo prej obljubljal, ni sledu! Zdi se, da sva v stranskem razu, še vedno v steni, me tolaži.

»Čuj, Janez, zlezi na tega žandarja nad nama, od tam rob ne more biti daleč!«

Jaz pa si še vedno nisem na jasnem z dejstvi. Toda realnost je neusmiljena. Od te prekleto vabljlive škrbine sva preveč pričakovala. Toda kje naj se prebija do pravega roba stene?

»Poizkusi preko žandarja, drugam ne moreva,« se zopet oglasi soplezalec. Res je videti, da ima prav.

»V redu, varuj!« pristanem po tem, ko sem že vse skupaj dodobra poslal k vragu in še kam dlje. Prvič v teh dneh, odkar naju stena drži v svoji vertikali, se me loteva malodušje. Kako le ne, ko pa človek že ves dan gleda v to navpično zarezo nad sabo, ki naj bi vsa vabljliva in od sonca obsiljana predstavljala konec stene in naporov. Da sva se motila in da sva pravzaprav bližje dnu kot pa vrhu, se začenjam krepko zavedati šele, ko mi krušljive luske neusmiljeno ostajajo v rokah, razčlemba, po kateri se skušam prebiti naprej, pa se postavi povsem pokonci. Dejansko je tu vse tako krušljivo, da se človek tako odurnega raztežaja sploh ne bi lotil, preden ne bi vsaj trikrat pomislil na domače in vse lepo, kar pravkar zapušča. In vseh dvajset metrov pod mano ni niti enega klina, saj ne bi nič držal, četudi bi ga zabil.

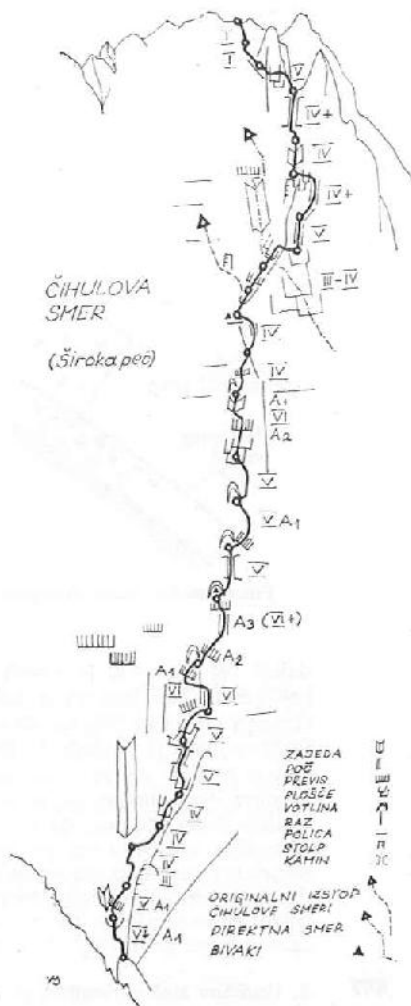
»Ti, tole pa ni zate,« se pogovarjam sam s seboj: »Čimprej dol, če sploh še moreš!«

V naslednjih trenutkih uspevam, da se po centimetrih skrajno previdno spustim nazaj do prijatelja.

Začnem se zavedati, kaj pravzaprav počneva. Tveganje na tak način naju ne bo pripeljalo daleč. Zato s pogledi še enkrat preiščeva teren nad nama.

»Glej, vidiš tisto lašto v boku žandarja; pusti tista krušljiva jajca in prej preči v levo!« na glas potrdi moje ugotovitve tudi Milč. Sicer je bok stolpa tam povsem navpičen in razčlemb razen nakazane lašte ni videti.

Toda ura je že precej čez poldan, pa me ob misli na morebitni četrti bivač v steni kar strese. »Ti, kar bo, pa bo. Iz lašte se prileti štirideset metrov nazaj v steno, zabiti se ne da, to vidiš,« se poslavljam od njega. Kmalu sem zopet pod mestom, kjer sem se prej, na srečo še pravi čas, obrnil. Začnem plezati levo v bok. Dosežem razčlemba, ki jo pravzaprav tvorijo prislone luske. Previdno stopim na prvo, na začetek lašte. Luska

se maje. Za oprimek uporabim zopet drobno luskico, tudi ta noče biti povsem na miru. Tvegam. Nadaljnji stop se malce odkruši, toda ravnotežje še obvladam. Telo mi po trodnevni ekstremni plezariji deluje kot brezhiben plezalni stroj. Drobna vdolbinica za konce treh prstov leve roke ponuja za spremembo zanesljivejšo oporo. Obesim se vanjo, s tem razbremeni luske. Še preprijem, ne vem natanko, za kaj se držim, koleno se stegne daleč v levo, nekaj prhkega drobirja vsrka globina. Toda že klečim na polički in se previdno pomaknem do vogala, za katerim me pozdravi široka polica. V trenutku se prevallam vanjo in zatulim od veselja. Kajti od tu dalje se stena povsem položi, jasno vidim, da ni pred mano več nobene ovire. Toda ob pogledu nazaj me malce stresa, kajti vrh teče pristo v velikem, strmem loku do Milča, pod mano pa se v vsej veličini odpira dno ene naših najbolj divje lepih sten.

»Hej, Milč, če se ti kaj odkruši, boš samo zanihal pod stolp. Dol ne bova šla, Imam dva dobra klina!« mu obetam, ko vlečem nahrbtnik k sebi.

Potegnem vrvi in kmalu pleza krušljivo prečnico. Gre mu dobro, gnile luske pa kljub vsemu strahu ostanejo prilepljene v steno. Zadnje metre skoraj pretečeva, silna stena preizkušnje ostaja pod nama. Iskren stisk rok in sprostitvev, ko se utrujena sesedeva v kamenje na grebenu, nama potrđita trdo pripravano zmago. Širna snežišča Amfiteatrovega kotla pod nama, zrcalijo sončne žarke, da jemlje vid. Lahen veter mrši skozi lase. Skušam dojemati vse to, kar se je dogajalo te dni.

V zgodnjem jutru stojimo pod steno: Šrauf, Ničo, Milč in jaz. Šrauf, ki ga je pred dvema letoma spremljal pokojni Igor, je prvi ponavljalec smeri, v katero se z Milčem odpravljava. Čihulova je takrat veljala za enega najtežjih vzponov, kar jih je bilo v naših hribih. Ta sloves pa ima tudi še danes, čeprav sta smer ponovila tudi Zvone in Janez. Midva sva torej šele četrta naveza, ki se podaja tja gor, če ne štejemo nekaj neuspešnih poizkusov. Šrauf sicer pravi, da ni vse tako zelo odvratno, da se kar da plezati. Sicer pa gresta z Ničem v sosednji Dibonov raz. Še na hitro si želimo sreče in se odpravimo vsak proti svojemu delu stene.

Milč se spoprime s prvim raztežajem. Je zelo krušljiv in eden težjih v smeri. Pozdravijo naju tudi klini od tržiškega zimskega poizkusa. Po strmem in zelo krušljivem rebbru nato prodirava v osrčje stene. Pa se v četrtem raztežaju soplezalec nesrečno udari s kladivom po prstu. Ne preišljujeva dosti, saj je tudi on že drugič tukaj. Enkrat je že brez uspeha poizkusil, sedaj pa se zaradi take malenkosti ne bova obrnila. Prevzamem vodstvo naveze, on pa bo budno pazil na vsak moj gib. Navpični kamin naju vodi po svoji drseči in mastni rdeči ilovici pod previse, ki na videz zaplrajo prehod naprej. Sva na nagnjeni poltci, kjer sta Čeha prvič bivakirala. Ko gledam po vremenu, ne kaže najbolje. Jutranje sonce se je že zdavnaj zastrla z megli, vzdušje pod velikimi, rumenimi strehami, ki visijo nad nama nekam ven v volhko sivino, je grozljivo in tesnobno. Toda zanka, ki je v vozlom zagozdena v poči nad polico, kaže pot naprej. V naslednjem raztežaju plezava pravo šesto stopnjo, toda ne v kakšnih dvalset metrov nad meliščem, temveč v objemu nadvse resne stene. Saj je to že osmi raztežaj. Sosednja naveza se pojavi na razu desno od naju. Malce si zaukamo, nakar mi Šrauf od daleč da nekaj napotkov za naslednji, najtežji raztežaj. Izgineta za raz, jaz pa se stoječ na Milčevih ramah stegujem v streho nad nama. Kmalu se visoč vrtim v profilmem klinu na robu previsa in se nato počasi skrijem Milču izpred oči. Razčlemba, po kateri napredujem, polagoma izginja in se neha v previsnih ploščah nad mano. Naslednje metre plezam s stremeni. Zabijem dve široki zagozdi, ki slabo sedita v plitvem žlebiču, zadnjem ostanku sicer lepe počli pod mano. Sledijo specialne ribice, nakar se obešam še v tanke zanke, ki jih namesčam okoli drobnih rogljičkov. Občutki so mi usmerjeni zgolj v ohranjanje ravnotežja. Gibi so počasni, preišljeni, brez napetosti, brez sunkov. Igra z ravnotežnimi pogoji mi povsem zaposli možgane. Sicer čutim tesnobo, ki spremlja moje tveganje, ta pa ne sme prerasti v strah, ta bi tukaj pomenil konec. Odkrijem še dve plitki razpoki in v slabo kamenino zabijem dva klina. Omogočita mi, da s skrajnim tveganjem dosežem votlino, polno navzdol viseče zemlje. Oddahnem se, vse skupaj je trajalo skoraj tri ure. Milč spodaj je že nestrpen. Uredim si varovališče in preden se iz megel okoli naju ulije, je prijatelj pri meni. Zaradi naliva se odločiva za bivač, saj je v luknji suho.

Danes bi se dalo splezati vsaj še dva raztežaja, toda to nama ni dano. Medtem ko ravnava zemljo v dnu votline in se pripravljava na nočitev, sam pri sebi preišlujem, kako to, da sta Čeha zmogla teh osemdeset metrov brez zagozd, večinoma s prostim plezanjem? In to pred desetimi leti! Čihula je bil res neverjetno sposoben plezalec, vrhunski alpinist, pravi pojam alpinista.

V bivaču sva dobro spala. Tudi dež se je ugnal. Stena pa ne popusti. Raztežaji so še vedno navpični, deloma tudi previsni. Stena ponuja kljub neprestanim težavam več razčlemb. Tako priplezava pod zadnje težko mesto. Tu naj bi Čeha prečila desno na raz, toda logično nadaljevanje se kaže v poči nad nama. Ta je že na pogled težka, ko pa se ubadam s previsom v njej, občutim, da videz res ni varal. Zopet šestica, kombinirana s prostim plezanjem in tehniko. Ko se soplezalec pokaže pod stojiščem, ki ga imam vrh počli, začne iz oblakov okoli naju spet rositi. Komaj pa prevzame varovanje, da bi jaz splezal naprej, se usuje sodra, nebo se svetli v pobliskavanju. Razpneva bivač vrečo

in čakava. Pride pa najhujše, stena nama tudi v svojem lažjem delu noče podariti niti metra. Začenja snežiti, okolica se odeva v belino. Situacija je skrajno resna, saj niti dobro ne stojiva, kaj šele, da bi se zavarovala pred snegom in mrazom, ki čedalje bolj prodira pod premočeno obleko. Zato se na hitro odločim in kar poletim čez majhen previs na raz desno od naju. Sneg se čedalje bolj oprijema kamenine, plezanje v vse hujšem vetru ni več varno. Morava doseči kakšno poličko. S skrajnim naporom iščem pod snegom oprimke, drseče stope, razpok za kline sploh ni več videti. Podse spraviva še dvajset metrov, nato si ne upava več. Polička, na kateri sva, je prav majhna, zato zabijeva več dolgih klinov v primerno, s snegom še nezakrito poklino. S kladivi kleševa apnenc, da bi lahko čez noč vsaj sedela. Je šele nekaj čez poldne, mede pa, kot bi cunje trgali. Pokrijeva se z vrečo za bivakiranje in drgetaje čakava vedoč, da je šele začetek avgusta in da ujma ne more dolgo trajati.

Sem pa tja pogledam izpod vreče. Oko ujame skozi drveče oblake nekaj doline. Pred Lipovčevo bajto so razmetani prijazni seniki, nepozaben spomin na čas, ko sem šele začel spoznavati prelestno martuljsko divjino. Prvič sem tukaj plezal v Špiku. Skalaška je bila moja trinajsta smer. Morda je bil ravno zaradi tega dož, veter in peklenski mraz. Leto kasneje sem doživel sončni dan v zahodni steni Rušice, ki se je končal z bivakom po silni nevihti na njenih grebenih. Danes pa... Če se samo spomnim na pogled z vrha previsne bariere navzdol, me strose, čeprav mi zobje od mraza že sami od sebe dovolj šklepetajo. Sestopa od tu ni, vzdržati bova morala. In vem, ko bo sonce posijalo na čudoviti venec martuljskih vrhov, me bo zopet zvalilo v ta konec. Brez vsakršnih želja po prestižu, prvenstvu ali dokazovanju svojih plezalskih kvalitete! Takrat bodo vsi vrhovi v luči, beli apnenc pa se bo bleščal pod neskončno modrino nad robom stene. Moje gibanje v vertikali bo ena sama skladnost duha, telesa in kamenine. Nevidna nit tovarištv med soplezalcem in menoj bo močnejša kot najlonka. Gora bo ponudila enakovreden boj, doživetje stene bo popolno. Zato danes ne smeva kloniti, pa čeprav bo noč ledena.

In res, ko naju zagrne tema, je hudo kot še nikoli. O spancu kljub utrujenosti ni govora. Nebo se počasi jasni, mraz pritisne še bolj, toda jeklene zvezde nama vračajo pogum, jutri bova izplezala — ne dava se. Po neskončnih urah se v jutranjem mraku drgetajoč odpraviva naprej. Orientacija je zaradi snega otežkočena, zato izgubiva originalno smer. Odločiva se za strmo ramo na najini desni, po kateri se kar da napredovati. Sledi sedem raztežajev, ki so polni lepih in težkih naravnih prehodov. Plezanje nama otežkoči padajoče kamenje, ki preseka eno od vrvi. Za nameček se mi zlomi še kladivo, toda na srečo šele tik pod škrbino, proti kateri greva danes. Še dolg kamin, pa sva v njej. Razočarana sva, pogledava čez rob, ki bi po mojhi računih morala gledati na drugo stran stene v Amfiteater, je sicer popolno, toda sreča je vseeno na najini strani. Potem ko najdeva še poslednji tvegan prehod, stojiva ob dveh popoldne na vrhu Široke peči.

Ko na večer dokončno izčrpana sestopiva zopet do bivaka za Akom, doživiva najprijetnejše presenečenje teh dni. Skupina alpinistov in pripravnikov iz Beograda ima tukaj svoj letni tabor. Ne plezajo velikih in težkih sten. Toda prisrčnost, s katero naju sprejmejo in pogostijo, preseže vsa najina pričakovanja. Tri dni so živeli in upali z nama, tri dni spremljali vsak najin gib v steni, če so se megle le malce razgrnile. Res pravo tovarištv, ki ga rode lahko le gore.

Upam, da se še kdaj srečamo na naših strmih poteh.

Pa še opomba za konec. Odlična tržiška naveza je teden dni po tem v lepem vremenu uspela kot prva ponoviti smer brez bivaka. To je res izredno dejanje, s katerim je tenčica nepristopna mlstičnosti padla še z ene naših najtežjih sten. Kje so meje? Kdo bo doživljal zimo v trapezastem, osemstometerskem kolosu Široke peči? Bo, nedvomno bo.

Široka peč: Čihulova smer s prvenstveno izstopno varianto.

Ocena VI, A₂; varianta IV—V.

Dolžina 800 m, variante je 10 raztežajev.

31. VII., 1. in 2. VIII. 1976 sva ob slabem vremenu kot tretja naveza ponovila smer Milič Trop in Janez Marlnčič, oba AO Ljubljana-matica.

**Ne pozabite na proslavo
Triglavske 200-letnice
v Bohinju!**

DESET DNI PO MANJ ZNANEM VELEBITU

EDO TORKAR

Velebit se zame ni začel v tolko opevani Paklenici, pač pa šele naslednji dan, ko sem s sedla Stražbenica (1201 m) zagledal kraško polje Veliko Rujno, ki se je tam daleč na zahodu podaljševalo v Malo Rujno. Vsenaokrog tega polja so se v jasno sinjino junijskega neba zabadali beli vrhovi okoliških gora, »kuki«, kakor jih tod imenujejo, zadaj pa se je odpiral pogled celo na Jadran in na njegove otoke v daljavi. Vsa navdušena nad panoramo, ki se je odprala pred nama, sva z Bojanom odložila nahrbtnike in se povzpela na najvišjo čer na Stražbenici — Bojan s fotoaparatom in jaz z daljnogledom v roki. Ne verjamem, da ima bog s svojega nebeškega prestola lepši razgled na zemljo, kot sva ga imela midva takrat s tiste čerl. Vsepovsod pod nama je v lahnem vetrcu valovila rumena planinska trava, po kamnitih ogradah so se razprostirala polja rži in krompirja, ob robu polja so se belile kamnite pastirske bajte in čez vse polje se je vijugala bela črta, za katero sva najprej mislila, da je cesta, pa se je pozneje, ko sva prišla bliže, izkazalo, da je samo suha hudourniška struga. Bojan je na koncu polja skozi leče daljnogleda opazil čredo pasočih se konj in je ves navdušen začel zatrjevati, da bo že kar naslednje poletje prišel sem na počitnice, da bo jahal konje, se hranil pri pastirjih in stanoval v kakšnem zapuščenem stanu.

Veliko Rujno iz bližine seve ni bilo videti tako priljazno in idilično, kot se nama je zdelo z vrha Stražbenice. Skorajda vsi stanovi na začetku polja so bili prazni in zapuščeni. Na teh pašnikih so včasih pasli svoje črede Podgorci iz okolice Kruščiće in Tribnja, zdaj pa najbrž že dolga leta ni bilo nikogar blizu. Vsa presušena od žeje («kot dve dehidrirani opici» se je slikovito izrazil nenadkriljivi duhovitež Bojan) sva končno pritavala do nekega vodnjaka, a na najino veliko ogorčenje je bil pokrov zaklenjen z žabico. Kaže, da je v teh krajih voda prav tako dragocena kot zlato, če jo zaklepajo. Ni nama kazalo drugega, kot da greva naprej in poiščeva kak drug vodnjak ali vsaj kakšne ljudi, ki bi naju napotili do njega.

Sredi polja sva trčila v cerkvico sv. Bogorodice in takoj za cerkvenim zidom sva odkrila hišico, ki je bila po vsem videzu obljudena. Na vrtu so meketale in mulile travo koze, kokodakale so kokoši, kikirikali so petelini, na plotu so bile razobešene cunje, iz predverja se je kadilo. Ko sva prišla bliže, sva zagledala tršato, v črnino obločeno tridesetletno žensko, ki je s palico v roki sedela na klopi za zidom. Vode nama je sicer dala, ko pa sva jo vprašala še za mleko, kruh in sir, nama je s kratkim »nemam« pred nosom zaloputnila vrata.

V senci pod velikim samotnim drevesom sredi Velikega Rujna sva si opoldne privoščila dolg počitek. Razgrnil sem šotorsko platno, sezul čevlje in se lotil urejanja zapiskov o dogodkih prejšnjega dne, Bojan pa se je prizadevno lotil kuhanja kosila. Še dobro, da imam Bojana s seboj, sem si mislil, ker bi drugače shiral ob suhi hrani in mrzli vodi, ker se mi niti čisto navadne argo juhice ne bi ljubilo zavreti. Pa tudi nasploh je bil Bojan bolj usposobljen za kuharstvo kot jaz za svoje navigatorstvo in zapisnikarstvo. Ko je služil vojsko, je delal v kuhinji, še prej pa je bil eno leto natakav v nekem blejskem hotelu. Kaj pa jaz? Zemljevide komaj za silo berem in namesto z busolo si pri orientiranju raje pomagam kar s svojo intuicijo. Saj ne rečem, da mi ta intuicija ni velikokrat pomagala, velikokrat pa me je tudi pustila na cedilu.

Počasi, kot dva lena, od dolge ježe utrujena kravja pastirja sredi prerije, sva se vzdignila na noge in krenila. Na drugem koncu polja sva zagledala samotnega starca, ki je v neki ogradi kosil travo. Na srečo je bil ta človek dosti prijaznejši in zaupljivejši kot tista ženska prej. Povedal nama je, da je on med zadnjimi, ki še kosijo travo v tej pušči, vsem drugim se menda ne zdi več vredno ali pa so že preveč ostareli ali pa so že pomrli. Ampak on da ne bo prenehal, čeprav s to revno travo ni nobenega dobička, ker čuti, da bo tisto leto, ko bo zadnjič tod kosil travo, tudi zadnje leto njegovega življenja.

Malo Rujno je bilo še bolj pusto kot Veliko Rujno. Le redka trava je rasla med kamenjem. Skalovje na pobočjih bližnjih hribov je bilo naloženo v ravnih in dolgih vrstah, ki so šle napošev čez pobočja, tako da je bilo videti, kot da je vse to kamenje preorano z velikanskim plugom. Malo Rujno je ravno kot mizna plošča, obkrožajo pa ga slikovite skalne pečine — povsem tak ambient, kot ga ponavadi vidimo na filmskem platnu, kadar vrtijo kak ameriški film z Dlvjega zahoda. Človek bi pričakoval, da se bo na obzorju zdaj prikazal oblaček prahu, iz njega bo zrasla poštna kočija, ki jo v drncu vleče šestero lesketajočih se vrancev. Z malo domišljije bi si lahko naslikali tudi trop z bojnimi barvami poslikanih Indijancev, ki se z glasnimi krkl spuščajo po pobočjih okoliških pečin in potem seveda pride slavni šerif John Wayne, postrelja

rdečkokožce in v zadnjem trenutku reši nežnopolto Maureen O'Hara, ki se na zadnjem sedežu poštne kočije pelje k svojemu očetu v Denver. Nadaljni razplet zgodbiče si zamislite vsak po svoje.

Onstran Malega Rujna je bila v specialki naznačena drobna modra pikica, ki naj bi predstavljala jezerce (ali bolje rečeno — mlakužo) Lokve. Bojan si je vbil v glavo, da morava še pred mrakom na vsak način priti tja. Napolila sva se kar po celem — čez skalovje. Zrak je dišal od borovja, zajblja in od gorskega cvetja. Ko sva prišla v vrtačo na drugi strani, kjer naj bi bilo jezero, ga nisva našla. Spet sva lezla po kamenju, padla sva v drugo vrtačo, padla sva v tretjo, ena je bila lepša od druge, o jezeru pa ne duha ne sluha. Zatrjeval sem Bojanu, da jezera najbrž sploh ni, da se je že zdavnaj izsušilo in da obstaja samo še na tej, štirideset let stari specialki in v njegovi glavi, seveda. In tako sva blodila po teh pustih velebitških vrtačah, dokler naju ni ujela noč. Zaspala sva v travi sredi polja in morebiti bi celo kaj lepega sanjala, če se ne bi sredi noči na Velebit zlil dež. Najavil se je vljudno, z drobnim rosenjem in če bi bila kaj pametna, bi si že takoj poiskala streho nad glavo, še preden bi naju zmočilo. Toda kaj, ko pa je tako težko zlesti iz tople spalne vreče in iz nežnih sanj pogledati neusmiljeni resničnosti v obraz. Šele ko nama je že skoraj dobesedno začela teči voda v grlo, sva se odločila za premik. Meni je crknila baterija, tako da sem v travi izgubil žlico, za nameček pa sem se pri plezanju čez ogrado nataknil na neko ostro skalno in si raztrgal hlače, Bojan pa je pozabil srajco, ki jo je bil zvočer dal sušit na bližnje drevo, ker je bila mokra od potu.

Bolj po sreči kot po pameti sva se skozi naliv in temo pritipala do neke na pol podrte kolibe, ki se je je še držal ostanek nekakšne strehe in tod sva preživela ostanek noči. Prižgala sva svečo in si sredi ruševin in trhljih tramov uredila zasilno ležišče iz gnilih desk, ki sva jih potrgala z drugega konca strehe, kjer nama dež ni mogel škodovati. Najini spalnici vreči sta bili vlažni, tudi obleka, ki sva jo imela na sebi, vendar sva vse skupaj posušila s toploto najinih teles in kljub neudobnemu ležišču kmalu trdno zaspala.

Naslednji dan — spet dež. Nikjer nobene kolibe, nobene strehe nad glavo. Na karti sva sicer zasledila planinsko zatočišče Jelovo rujo, ampak karta je karta, planina pa je planina. Kako bova našla pot do tja, ko pa niti nisva vedela, kje sva.

Kmalu se je tako močno vllilo, da sva se morala ustaviti. Med bližnja drevesa sva v naglici razpela šotorsko platno, sedla na nahrbtnike in čakala, da se vreme izboljša. Ker sva bila mokra že od prej, sva začela kmalu drgetati od mraza. Bojan je imel celo to smolo, da je svoj pulover imel privezan na vrhu nahrbtnika in mu ga je torej zmočil dež, tako da se niti preobleči ni mogel, jaz pa tudi ne, ker sploh nisem vzel s seboj rezervne obleke. Lahko si mislite, kako nama je bilo pod tisto plahtico, visoko zgoraj v gozdu pod Debelim kukom (ali kateri hrib je to bil), ure in ure daleč od najbližjega človeškega prebivališča. In kako nama je bilo šele potem, ko so v najino neposredno bližino začele udarjati strele in nama je veter od strani nosil dež. Čepela sva vsak na svojem nahrbtniku in se tresla kot dva cukca. Bojan je molčal, jaz pa sem ob vsakem blisku in tresku in ob vsakem sunku vetra na ves glas preklel nebo, a vse, kar mi je uspelo s tem narediti, je bilo to, da sem ga izzval k še hujšemu divljanju. Nič drugega nama ni preostalo kot čakati, čakati, zatiskati ušesa in si želeti, da bi čimprej minilo.

In minilo je. Po polju pa so še dolgo potem divjali hudourniki, tako da sva morala večkrat kar v čevljih brodirati. V čevljih nama je tako in tako čofotalo že od prej, tako da nisva naredila prevelike škode.

Na Stapu sva se dokončno odločila: šla bova nazaj k morju. Tam si bova nabavila novo zalogo hrane, ogrela najine premrle kosti in si nabrala moči za nov vzpon. Torej — umik. Bitka je izgubljena, vojna še ne.

Poiskala sva markirano pot proti Sv. Magdalení. Čim niže sva se spuščala, tem bolj se je jasnilo nebo, z večjo močjo se je upiralo sonce v najini premrli telesi. Razgrela sva se z zunanjo in notranjo toploto in z najinih premočenih cunj se je kmalu začela kaditi sopara.

Tropi ovac in koza brez pastirjev so mulili redko zeleničje med skalami. Preveč nesrpnra sva bila, da bi hodila po ovinkasti poti, spustila sva se kar naravnost dol po skalah. Kar samo se nama je smejalo, ko sva prišla do prvih vaških hiš. Bristovac je bila namreč prva stalno naseljena vas na najini poti po Velebitu. Okoli naju so se tako zgnili vaški pobalini, kazali so na moj cepin in spraševali, čemu nosim to motiko po hribih in če imam mogoče zgoraj na Velebitu njivo, kjer okopavan krompir. Neko nasmejano petnajstletno dekle nama je brž prineslo iz hiše poln korec vode, da sva se odžejala in si napolnila čutarice. Bojanu se je punca zapela v oko in je kljub žeji skoraj pozabil na vodo, ko jo je gledal. Saj ni čudno — tri dni laziš po samih skalah, žive

duše ne srečaš, potem pa kar naenkrat zraste pred teboj takole mlado žensko bitjce v prvem cvetju.

In že so naju zvelikli k drugi hiši, posadili so naju na stole, iz kuhinje so na dvorišče prinesli še mizo, položili nanjo hleb domačega kruha in latvico kislega mleka in potlej sva jedla in pila, da je bilo veselje, družina pa naju je z velikimi, smejočimi se očmi gledala — vsa, od najmanjšega kratkohlačnika do stare, brezzobe, v črnino zavite babice. Če sva se samo za hip ustavila, da bi se malce oddahnila od goltanja, so naju takoj vsi v en glas začeli vzpodbujati: »Le dajta, le dajta, jejta, pita, saj sta gotovo bila dolgo lačna in žejna.« Vmes pa te sprašujejo vse mogoče, tako da že ne veš prav, ali bi govoril ali jedel, še kakšen sosed pride zraven in ko poveš, da si Slovenec, se ravno ta sosed spomni, da je pred drugo svetovno vojno gradil cesto skozi Poljansko dolino in če mogoče pozna tega in tega. — In potem se mu še čudno zdi, da ga ne pozna, saj sva vendar Slovenca. (Kot da nas je Slovencev že tako malo, da bi se morali vsi med seboj poznati.)

In njihova stara »baka« pestuje v svojih zdelanih rokah kos kruha, ganjeno naju gleda in maje z glavo, ker se prestavlja v kožo najinih mamic, ki zdaj najbrž jemljeta konec od skrbi, kje sva in kako (slabo) se nama godi. In na koncu, ko je bila latvica prazna in kruh pospravljen, je gospodinja pričarala od nekod še eno latvico in še en hleček kruha, češ, to pa imejta za popotnico, bogve, kaj vse vaju še čaka na poti. In tako sva vsak s svojim kosom dišečega kruha pod pazduho in s polnimi čutaricami kislega mleka, v spremstvu vaških otročaje v priša do kolovoza, po katerem naj bi še pred večerom dosegla morskobalo.

— — —

Četrty dan sva »goljufala«. Po kopanju v morju in obnavljanju zaloga, sva se nenadoma tako pomenila, da se nama ni ljubilo kar takoj zagristi v hrib, pač pa sva šla do Sv. Magdalene pa do Lukovega Šugarja kar po jadranski magistrali.

Peti dan: smer Oštarije. Že takoj na začetku poti sva izpraznila najini čutarici. In potem nisva ure daleč našla nobenega vodnjaka, usta pa so nama bila suha, kot da bi bila jedla saharški pesek. Nazadnje je Bojan privlekel iz nahrbtnika steklenico s konjakom in tudi jaz sem potegnil iz nje dva kröpka požirka, čeprav mi v normalnih okoliščinah konjak smrdi, in čeprav sem vedel, da bom po njem že v nekaj minutah še bolj žejan, kot sem bil prej. Tako je tudi bilo. Edini učinek konjaka je bil v tem, da so mi oslabele noge in da se me je lotila vrtoglavica.

Pot naju je pripeljala v dolgo gozdnato dolino Ramino korito. Pravzaprav poti sploh ni bilo, samo markacije. Tipala sva pred seboj od kamna do kamna, od debla do debla, po jamah, v katerih so nama zastirale nebo krošnje velikanskih bukev in smrek, plazila sva se čez podrti in nagnata debla mrtvih dreves, skozi ozke špranje med skalami, vzponu je sledil nenaden padeč in temu še hujši vzpon. Ure in ure se je vlekle to prekletu Ramino korito. To ni bil več običajen gozd — to je bil pravi pragozd. Nobenih sledov drvarske žage in sekire ni bilo v njem. Tod drevesa umirajo od strele ali od zajedalcev ali od starosti, nikoli od žage. Ramino korito je najočitnejši dokaz, da Velebit ni samo gol kamen in krš, kakor se zdi nepoučenemu opazovalcu in kakršen je s primorske strani.

Počivala nisva kaj dosti, ker sva hotela čimprej iz tega korita ven in priti do Oštarij, še prej pa seveda do kakšne vode. Žeja je postajala že kar neznosna. V skalnatih vdolbnicah ob poti sva sicer našla nekaj lužic, ki so ostale tu od zadnjega deževja, ampak to je bila le kaplja v morje najine žeje. Imela sva pravzaprav še srečo, da sva hodila v gozdnem hladu, v senci drevesnih krošenj. Kaj šele bi bilo, če bi morala laziti po razbeljenih pečinah, z žarečim soncem nad glavo!

Vsakemu po en dolg požirek konjaka — in že so nama spet začela klecati kolena in rumeni krogci so se nama delali pred očmi. Še sreča, da se je pot kmalu začela spuščati proti dolini. Vmes sva naletela na nekaj napol izsušenih živalskih napajališč. Kljub neznosni žeji se tistih umazanih mlakuž nisva dotaknila. No, potem se je pot kmalu razširila, srečala sva prve drvarje in voznike s konji, ki so vlačili podrti in okleščena debla po drčah v dolino, skozi drevesne krošnje so se prikazale strehe vaških hiš in siv asfalten trak ceste Karlobag—Gospić, zakikirikali so petelini, zabevskali so psi, gozda je bilo konec in tako sva po petih dneh naporene hoje končno prišla do polovice najine poti po Velebitu — v Oštarije.

— — —

Od Oštarij naprej sem hodil po Velebitu sam. Bojanu se je namreč iztekel dopust in je moral domov na Jesenice. Čudno — kako svoboden in sproščen sem se počutil teh prvih nekaj ur hoje brez Bojanovega spremstva. Ne da bi imel kaj proti Bojanu, še zdaleč ne, zmeraj sem vesel, kadar ga doma srečam kje na cesti ali v gostilni — ampak na takih poteh se še najbolje počutim sam. Da se mi ni treba ves čas na koga ozirati, ampak se lahko ves posvetim svojim mislim, poti, po kateri hodim, in pokrajini, ki se odpira pred menoj. Seveda mi je treba za take samotarske užitke tudi nekaj tvegati.

Orli letijo sami, pravi pregovor. In sami ostanejo tudi, ko strmoglavijo na tla. Kdo mi bo pomagal, če si zlomim nogo? Če padem v kakšno globel? Če se izgubim v gozdu? Če me piči strupena kača? (Ki jih — mimgrede povedano — na Velebitu kar mrgoll.) Dolgčas pa mi ni bilo, zdaj, ko sem ostal sam. Niti malo ne. Tale Velebit je nadvse učinkovito zdravilo proti dolgočasenju. Nikoli namreč ne moreš vedeti, kaj se bo odprlo za ovinkom ali prelazom, na katerega se vzpenjaš — ali gola skalnata poljana, ali brezkončen bukov gozd ali obdelano kraško polje s stanovi za živino ali zapuščena, porušena kraška vas ali pogled na divje skalnate vrhove ali pa — kar je najlepše od vsega: razgled na morje, na otoke, ki se zarisujejo na morju, jasno kot na zemljevidu, ali pa se izgublajo v modrikastih meglicah; pogled na čeri, na svetilnike, na ladje, ki rišejo bele brazde po morski gladini.

Sedmi dan na Velebitu. Spet sem malca pogoljufal. Pred odhodom sem namreč sklenil, da se bom na svoji poti izogibal vseh planinskih koč in zavetišč, pa tudi vseh utrjenih planinskih poti. Prespal sem namreč v zavetišču Skorpovac, skupaj z nekimi Zagrebčani, ki so bili na dvodnevnem izletu na Velebitu. Kljub utrujenosti nisem kaj prida spal. Bolje spim sam pod drevesom sredi gozda kot pa s tujimi ljudmi v zatohlosti in omejenosti štirih hišnih sten. Smrčanje, škripanje pogradov, pomanjkanje svežega zraka. Od Skorpovca naprej sem se nekaj časa držal Velebitske magistrale ali t. i. Premužičeve steze, pa mi je bilo kmalu dovolj tega večnega zasledovanja markacij. Počutil sem se kot pasje ščene, ki ga privezanega na pas vlečejo na rutinski sprehod od Tivolija do Rožnika in nazaj. Nad prostranim kraškim poljem Mlinište sem zapustil markirano pot in se podal po neoznačeni stezi dol na polje. Pri vodnjaku Donje korito sem si natočil vode. Vodnjak je prav slikovit, voda v njem je osem metrov globoka (preizkus z vrvtco!) in tako čista, da je bilo zdaj, ko je sijalo sonce navpično v vodnjak, brez težav mogoče videti do dna. Ko sem se nagnil čez rob, sem videl v vodnjaku dvojno senco svoje glave — tisto, ki jo je metalo sonce na gladino vode in tisto, ki se je črtala globoko spodaj na dnu vodnjaka — tako, da je bila vsa slika še najbolj podobna velikemu zelenemu očesu, ki strmi v soncu nad seboj.

Za kamnitimi ogradami so se pasli osli, mule in dalmatinski konjički, spodaj na polju pa so starci kosili travo, v črno oblečene starke pa so povezovalе majhna bremena sena, ki so jih potem z mulami tvorile v senike na robu polja. Vsepovsod je dišalo po sušečem se senu in rožnatih grmih.

Onstran polja, zadaj za prelazom, je stala, prislonjena ob breg, majhna in samotna kamnita koliba. Ker so se na ograji sušile volnene nogavice in volčji kožuh in se je izpod strehe valil dim, sem sklepal, da se v kolibi zadržujejo ljudje. In res — komaj sem se kolibi približal na kakih dvajset korakov, se je izpod vrat prikazal visok, dolgolas cigan z lovsko puško v roki. Ko je opazil, da pred seboj nima zveri, ampak človeka, se je široko zarežal s svojimi belimi zobmi, odložil puško v kot in mi prišel naproti, da bi me pozdravil. Potem ko mi je iz vodnjaka prinesel vedro vode, mi je jel pripovedovati,

SMUČANJE PO OZEBNIKIH

Pallavicinijev žleb v Grossglocknerju je eden od najbolj popularnih ozebnikov, ne nazadnje zaradi popularnega grofa Pallavicinija in zaradi razmeroma lahkega dostopa na vrh Grossglocknerja. Nagib v ozebniku je 50 do 55°. Že leta 1961 sta s kratkimi smučmi smučala po Pallaviciniju dva alpinista. Za dva raztežaja sta sestopila po njem navezana, nato pa sta se spustila v dno Glocknerkara. Leta 1975 je z dolgimi smučmi presmučal ta ozebnik Korošec Zojer. 25. junija 1975 sta to ponovila dr. K. Jeschke in M. Burtšcher, oba gorska vodnika in smučarska učitelja.

Teden dni za njima sta se ista dva s smučmi odpravila v Piz Palu in se s smučmi spustila po severovzhodnem boku vzhodnega stebra Piz Paluja. Bok je visok 600 m, poprečna naklonina znaša 50°. Tirolca sta z vrha do vznožja rabila 45 minut.

T. O.

TRIJE VELIKI POVOJNI ALPINISTI — DANES

Maurice Herzog, ki je prvi stopil na osemtisočak — na Annapurno I — je kmalu po tem vzponu nastopil strmo politično kariero. Bil je poslanec v parlamentu, z Annapurno je bil na očeh vse Francije, ki jo je tedaj obvladal povojni politični zanos generala de Gaulle. Dobro desetletje je bil Herzog član ministrskega sveta. Poročali smo že, da so mu potem zaupali mesto prvega moža v Chamonixu. Kot župan je seveda šel izdatno na roke francoskim alpinistom. Zdaj je njegov mandat v Chamonixu potekel. (Maurice Herzog je o vzponu na Annapurno predaval tudi v Ljubljani in je s svojim nastopom naredil izreden vtis.)

kako se je pred štirimi dnevi, ko je rano v jutro gnal svoje mule v dolino, pred njim pojavil na vrhu grebena velik medved, se postavil na zadnji dve šapi in radovedno gledal; da je vzel puško z rame, da bi streljal, pa ni, ker se je bal splašiti mule; in kako se je kosmatinec nazadnje le umaknil s poti in odhlačal nazaj v hosto. Cigan — lep, postaven mož pri štiridesetih — mi je iz bajte prinesel velik krajec kruha in kos domače slanine, zraven pa še steklenico vina, rekoč, da se mi že na daleč vidi, kako mi gleda lakota iz oči in da naj kar vse pojem in popijem, ker bo on tako in tako že pred večerom šel nazaj v dolino in da zase ne potrebuje ničesar več. In tako sem z nožem rozal debele trakove mesnate slanine in jih skupaj s kruhom mašil v usta, vse skupaj pa zalival z bevando. Steklenico mi je krepko pomagal prazniti tudi gostitelj. Od popitega vina se mu je jezik hitro razvezal in na dolgo in na široko mi je začel pripovedovati, kako je kot »bačvar«, sodar, pred petnajstimi leti rajžal po Sloveniji, o treh nezakonskih otrokih, ki jih ima baje s tremi različnimi Slovenkami, o hiši, ki si jo je zgradil pri morju (tik ob jadranskih magistrali, mi je s ponosom zatrdil) in kako tu zgoraj goji krompir, ki je baje veliko okusnejši od onega dolinskega, ki da je resda debel, a voden. Zraven mi je še priznal, da vsakič, ko gre v dolino, skrivaj spravi dol še po en tovor lesa za sode — iz državnih gozdov seveda. »In da ne bi o tem kaj počeval logarju na Velikem Alanu,« mi je pomežiknil, ko je zvedel, da sem namenjen tja.

Veliki Alan je bil za Oštarijami šele druga civilizirana oaza, na katero sem naletel na svojem pohodu po tej divji velebitski pušči. Poleg ceste, po kateri težki tovornjaki odvažajo les z Velebita k morju, je tod še zgornja postaja velike — a zdaj žal že opuščene — tovarne žičnice Jablanac—Alan, drvarska kočja, planinsko zavetišče in celo nekaj vikendov, ki so večinoma vsi preurejeni iz starih pastirskih hiš. Ko sem na gradbišču enega od vikendov vprašal za vodo, so me napotili k sosednji hišici. Tam sta pri odprtih vratih in ob zakurjenem kaminu sedela dva stara zakonca, za katera sem pozneje zvedel, da se pišeta Vukušič in da sta tod že vse od upokojitve, prej pa sta živela v Zagrebu. Nista mi dala samo vode, povabila sta me noter, češ naj bom njun gost in pri njima večerjam in prenočim. Kdo bi se branil takega razkošja?

Ženska — včasih je morala biti prava lepotica — je materinsko pograjala mojo predrznost, ker hodim sam po tej divji in nevarni planini. Rekla je, da sem v vseh teh letih, kar živi na Velebitu, šele tretji »samotar«, ki je šel tod mimo.

Če je za samotarjenje na Velebitu potreben pogum, sem si mislil, potem bo pač treba za tisti pravi, resnični pogum iznajti novo besedo. Kaj šele, če bi se odpravil na Himalajo, Kilimandžaro ali v Ande? In če grem v drugo skrajnost: niso pogumni zgolj samotni hodci čez planine, vojni heroji in drzni osvajalci morij, prav toliko ali pa še več poguma nam je potrebno za vedro vztrajanje v vsakdanjosti, za premagovanje nešteti težav in bolečin, ki nam jih zadaja t. i. »normalno« življenje. Tisti, ki so pogumni, se spopadajo s težavami tam, kjer jih žulijo, drugi jih utapjajo v alkoholu

Zveneče je tudi ime Raymonda Lamberta (dober znanec dr. ing. Franceta Avčina), himalajskega veterana iz Ženeve. Že nekaj let je eden najbolj uspešnih privatnih letalskih podjetnikov v Švici. Pred desetimi leti je ustanovil »Anonimno družbo za zračni transport« (SATA — Société Anonyme Transport — Aerea) in začel z desetimi malimi letali. Danes sprejema naročila za polete po vsem planetu. Zelo rad poleti na Bahamske otoke — gora tam sicer ni, zato pa zelo veliko turistov.

Dr. Pierre Mazeaud je po letih (46) sredi med gornjima alpinistoma svetovnega imena. Za Herzogom je prevzel ministristvo za mladino in šport in po nekaj letih izpregel z izjavo, da bi bil rad več v gorah. Tudi dr. Mazeaud spada v vrh svetovnega alpinizma.

T. O.

V HIMALAJI ATOMSKI GENERATOR?

Najbrž res, če je o tem pisal celo »Der Spiegel« od 24. apr. 1978. Nevarno tempirano atomsko napravo so izgubili ameriški agenti v porečju 2500 m dolgega veletoka Gangesa. In Indijci najbrž niso brez vzroka demonstrirali v New Delhiju pred ameriško ambasado z vzkliki »Roke stran od Indije!«, »Ven iz Indije!«. Robert Goheen, ameriški ambasador v Indiji, je tedaj doživel svoje najtežje dni. V svetem mestu Benares je duhovnik Ramm Kišen obtožil Amerikance, da so zastrupili Ganges. V templju Gauri-Šankar v starem Delhiju so pobožni hinduji noč in dan molili — za sveto reko Gangesa. V porečju Gangesa živi okoli 300 milijonov ljudi. Ganges je za hindu-vernike sveta reka. Kopljejo se v njej, da bi se obredno očistili, pijejo Ganges kot nektar za duševno in telesno zdravje in ko umrjejo, se njihov pepel vrže v najsvetejšo reko na svetu. Zdaj to sveto vodo nosijo kar domov na hišni oltar.

in mamilih ali pa bežijo pred njimi v odmaknjena pogorja, na morje ali v daljne dežele. Zakonca Vukušiča sta mi ob svitu petrolejke in ob toploti ognja iz kamna, kot odlična poznavalca te planine še pozno v noč pripovedovala o Velebitu in njegovih ljudeh — o tistih, ki tu bolj ali manj stalno živijo, kakor tudi o onih, ki ga obiskujejo. Slišal sem pripoved o dveh mladih Slovcnkah, ki sta pred leti brez sledu izginili za Zavižanom (verjetno za vse večne čase, saj ju še do danes niso našli), o nekem mariborskem sodniku, ki je ponoči sredi neurja zašel v Rožanskih kukih in so ga čez dva dni našli na pol mrtvega od mraza, tako da so mu morali zaradi ozeblin odrezati prste na nogah; o ogromnem, sedemsto let starem jelenovem rogovju, ki so ga našli v neki podzemeljski jami; in o znanstvenikih, speleologih, paleontologih, botanikih in geologih, ki vedno znova prihajajo odkrivati na Velebit neznane stvari in le redko odhajajo praznih rok. Pogovarjali smo se, dokler ni ogenj v kaminu ugasnil in smo postali zaspani in smo šli spat. Njuna mala in skromna počitniška hišica je imela samo dva prostora, tako da sta onadva spala v kuhinji, meni pa sta prepustila sobo. Ker nisem maral, umazan, kakor sem bil, zamazati njune čiste posteljnine, sem razgrnil spalno vrečo in legel na tla. In da se ne bi zadušil v svojem lastnem smradu, sem na stežaj odprl okno, čevlje in prepotene nogavice pa dal sušit na okensko polico.

Na Dundović podih pod Velikim Alanom se je začela ena najtežjih etap na vsej moji poti po Velebitu: peturni pohod od Dundović podov prek Malih do Velikih Brisnic, ki ga najbrž ne bom tako hitro pozabil. Na moji specaliki je bila sicer vidno označena konjska steza, ki bi mi obetala varno in udobno pot, toda vse kaže, da sem premalo mislil na to, da je bila ta moja specialka izdelana že leta 1932 in da je bila zadnjič popravljena pred petnajstimi leti. Včasih je bila tam morda res kakšna steza, mogoče celo konjska, kot je narisano na zemljevidu, toda ta negostoljubna pokrajina je v teh desetletjih že skoraj popolnoma opustela, nobenega konja ni več, nobenega človeka, ki bi še uporabljal in vzdrževal te poti. Čez in čez se je zarasla trava, trnje in grmovje, tako da o kakšni poti ni bilo ne duha ne sluha. Večkrat se mi je zadelo, da sem pot vendarle že našel, a to je bila samo fatamorgana v tej neznosni sončni pripek — saj sem potem takoj spet zataval v kakšno neprehodno skalovje in grmovje. Izpod nog so se mi ves čas izvijale kače in veliki zeleni kuščarji, ki sem jih tokrat prvič opazil na Velebitu.

Nad razbeljeno kamnito puščo je migotal vroč zrak in pačil sliko pokrajine — ali pa je samo meni migotalo pred očmi od vročine, ne vem. Niti najmanjše saplice ni bilo od nikoder, da bi razgibala zatohlo ozračje. Voda v čutarici se mi je že povsem segrela in si z njo nisem mogel več hladiti grla — še sreča, da sem si ga vsaj omočil lahko. Nazadnje mi je še to — vroče — vode zmanjkalo. Vodnjaka ni bilo nikjer nobenega in če sem slučajno naletel na kakšno hišo, me je že od daleč odbila s svojo zapuščenoštvu in zaraščenoštvu poti do nje. Pri večini teh hiš so se strehe in zidovi že podirali, okoli njih pa so rasle koprive in ožgana poletna trava. Tudi kjer je bila pot vidna, sem moral

Ni čuda, če je v Indiji izbruhnila antiameriška histerija, kriva pa je spet enkrat — CIA, pravi dopisnik »Spiegla«.

Zadevo je odkril »Outside«, magazin založbe »Rolling Stone«, urednik založbe Howard Kohn pa se je podpisal.

Zgodba je takale: Oktobra 1964 so Kitajci »prilžgali« svojo prvo atomsko bombo pri jezeru Lop-Nor v Sinkiangu. Washington je takrat v Kitajcih še videl smrtnega sovražnika in je takoj vzdignil alarm. Ameriška soldateska, ki se je zapletla v vojno z Vietnamom, se je bala, da se bo Kitajska vmešala in je začela na glas misliti o tem, o čemer je menda tudi SZ kasneje tuhtala: o atomskem preventivnem udaru po novi nuklearni sili — Kitajski.

Predsednik Johnson pa je hotel vedeti, kako daleč so Kitajci z bombami in raketami. Špijonski sateliti takrat še niso obletavali zemlje in CIA je našla drugo pot.

Sklenila je postaviti obveščevalno postajo v Himalaji na Indijski meji, od koder se vidi daleč v Kitajsko; signale testov v Sinkiangu bi taka postaja lahko sprejemala. Za opazovalno in prisluškovalno baterijo je bil potreben atomski generator. In CIA je poiskala 14 najbolj znanih ameriških alpinistov in jim ponudila po 100 dolarjev na mesec, če bi hoteli iti v Himalajo, o kateri sanja skoraj sleherni alpinist. CIA se je seveda istočasno povezala z indijsko »sestrsko« organizacijo CBI (Central Bureau of Investigation) v New Delhiju. CIA je imela že leta dobre zveze s CBI, ne glede na to, da je bila Indija že leta oficilalno vsaj izvenblokovska država. Ko je Kitajska l. 1962 pognala indijsko armado v assamsko nižino, je bila Indija polna nezaupanja in strahu do severne sosedice. CIA je tedaj z vednostjo in podporo indijskih kolegov podprala tibetske upornike Khampa. Ko je njihov upor kljub temu propadel, je indijska armada

hoditi previdno, da ne bi pohodil kakšnega gada ali modrasa. Ob poti me je včasih po cele kilometre spremljalo iz tal izruvano in prevrnjeno kamenje — delo sladkonegeda medveda, ki je iskal pod kamenjem mravljinčje bučice.

Vse — kače, kuščarji, celo medvedje, samo ljudje ne, da bi me nasitili, napojili in pokazali pot naprej. Nazadnje pa sem prav na koncu Malih Brisnic le zavohal človeška bljta. Zadišalo je po senu in po dimu, pot med ogradami se je razširila, trava je bila poteptana, po njej so bili nasuti še sveži živalski odpadki. Šel sem k hiši, iz katere se je sukljal dim in potrkal na vrata. Brez odgovora. Potrkal sem še enkrat. Spet nič. Odprl sem vrata in šel noter. Ko so se mi oči nekoliko privadile mraku, sem na tleh zagledal razčapanega, skoraj golega starca, ki je ležal na raztrgani volneni odeji sredi hiše in spal. Vsepovsod po hiši so brenčale muhe, na ognjišču pa so leno prasketala polena. Dim z ognjišča se je vil pod počrnelim sajastim stropom in uhajal skozi vrata na prosto.

Na moj glasni »Dober dan« se je starac slednjič le predramil in ko sem rekel, da bi rad vode, je nenavadno hitro in prožno skočil pokonci, glasno momljaše stekel k vodnjaku in zajel vode v privezано litrsko steklenico. Med tem je ves čas momljal s svojimi brezzobnimi ustni in prvi stavek, ki sem ga razumel v tej poplavi nerazumljivega žlabudranja, je bilo vprašanje, kdaj sem ušel iz zapora in če se že dolgo skrivam v tem skalovju. Še preden sem mu utegnil razložiti, da nisem nikakršen pobegli zapornik in da lažim po Velebitu iz svojega lastnega zadovoljstva, mi je stari začel z živalskimi gibi rok dopovedovati, naj se nikar nič ne bojim, da me ne misli prijaviti na milico, da nikomur nič noče, da je z vsemi dober itn. Gledal me je prav očetovsko sočutno in strašno mu je bilo žal, da nima ničesar, s čimer bi me pogostil, saj da sem prav gotovo zelo lačen. (No, to je pa vendarle uganil.)

Sedla sva v senco pod drevosom, starac je spodvil noge po turško in iz njegovih brez-zobnih ust se je zllila dolga reka besed o usodi njegove vasi in njenih prebivalcev; o tistih, ki so šli v mesto, o tistih, ki so šli čez veliko lužo v Ameriko in o tistih redkih, ki so ostali doma. Prilpovedoval mi je o vaških združah, kot da bi jaz že od vekomaj poznal te ljudi in ko sem ga enkrat vmes vprašal, kdo, kaj in od kod je ta šime, o katerem že toliko časa govori, me je debelo pogledal in rekel: »Pa šime, Jozin sin.« Kdo je Jozo, ga potem raje nisem več vprašal, ker bi mi prav gotovo odgovoril, da je šimetov oče, to pa sem tako in tako že vedel.

Starčevo brbljanje me je sčasoma utrudilo. Moral sem se s silo premagovati, da nisem zadremal. Oživel sem šele potem, ko se je izza ograde lagodno prizibala visoka in brhka tridesetletna domačinka s šopom ivanjščic v roki. Z nasmehom me je pozdravila, stopila je k lipi, pod katero sva sedela midva s starim, utrgala je nekaj cvetov in jih poduhala, češ, kako lepo diši. Bil sem presenečen, ta lepa in sloka ženska žival se mi je zdela kot prikazen med temi kamenjarami. — No, saj je tudi izginita kot prikazen. Ujela je namreč zgovoren starčev namig z glavo in brez besede odšla za vogal, še preden sem si mogel napasti oči na njej.

V tistem hipu, ko se je prikazala ženska, je bilo starčevo zgovornosti konec. Veletok besed je usahnil, vstal je in rekel, da me bo spremil iz vasi, čeprav nisem pokazal

Khampe sprejela v svoje vrste. Tako so bili Indijci pripravljene pomagati ZDA tudi pri namestitvi atomske naprave na indijskem ozemlju.

CBI je poslala štiri indijske alpiniste v Ameriko v pomorsko bazo Harvey Point, v isto oporišče, od koder je CIA organizirala invazijo v Prašičjem zalivu zoper Kubo. Potem so vsi agentje odšli na 6193 m visoki Mt. Mc Kinley za trening. Ta vzpon agentov CIA se ni posrečil, vendar CIA ni odnehala. Jeseni 1964 je svojo in indijsko agentsko ekipo odpeljala na sever indijske province Uttar Pradeš, v kateri je več sedemtisočakov. Cilj je bil 7816 m visoki Nanda Devi (»Srečna boginja«), vrh, na katerega je dotlej komaj dvakrat stopila človeška noga.

Pod šifro »Sinja gora« je mešano moštvo s helikopterjem priletelo v bazni tabor blizu »srečne boginje«. Najtežji in najvažnejši del prtljage je bil 60 kg težki generator s polmetrskim premerom, ki je vseboval dva funta plutonija 238 za gorivo, dovolj, da bi ameriški špijoni CIA bili oskrbljeni z energijo teoretično vsaj 75 let. Ta ropotija z aluminijastim plaščem in grafitnim jedrom, v katerem je ležal s tantalom oviti plutonij, je bila nosačem najbolj pri srcu, saj je izžarevala skrivnostno toploto. Z vso elektroniko vred naj bi jo installirali na severni strani Nanda Devi pod vrhom.

Ampak — gora je gora, zgodnji zimski viharji so završali in prisilili čudne alpiniste 600 m pod vrhom — k umiku. Tedaj so se odločili za ukrep, ki bi utegnil imeti težke posledice: Shranili so skrivnostni tovor s plutonijem v skalno lévo, češ, vrnili se bomo in stvar postavili, kamor je namenjena.

Spomladi 1966 so bili spet na poti, toda plutonijevega generatorja niso več našli in tudi ne prostora, kjer so bili imeli tabor. V gori se je nekaj podrlo in »atomska bomba« je bila zdaj — tako so ugibali, nekje pod skalami, ledovjem in snegom.

Medtem ko se je moštvo nemočno posvetovalo, je eden od ameriških plezalcev izrabil

nobene pripravljenosti, da bi se že tako hitro odpravil. Več kot eno uro je hodil z menoj, vrnil se je šele potem, ko sva prišla do vrha grička, s katerega so se že videle hiše v Velikih Brisnicah. Očitno se je bal, da ne bi bil nevaren njegovi ženski.

Deseti — zadnji dan na Velebitu. Ko sem se prebil iz borovega gozda na Senjskem Bilu in sem zagledal pod seboj morje in mogočno trdnjavo Nehaj nad Senjem, se mi je od veselja razširilo srce. In ko sem potem poleg trdnjave zagledal tudi samo mesto Senj, sem se rztovoril, sedel na kamen ob poti, slekel od potu premočeno srajco in si rekel: »Končno!« Kakšen čudovit občutek. Saj je zmeraj tako — bolj naporna kot je pot, lepši je občutek, ko prideš na cilj. Ko sem potem čez kake po ure zavil med prve mestne hiše, je cerkvena ura ravno bila poldne in zdelo se mi je, da pozvanja samo meni; — moji srečni vrtnitvi iz velebitske divjine.

Na avtobusni postaji sem pisal razglednice, vmes pa sem seveda pridno lizal sladoleđ. Kakšno razkošje! — lizati sladoleđ, ko pa sem si še pred nekaj urami gasil žejo z umazano vodo iz živinskega napajališča pod Senjskim Bilom.

V avtobusu od Senja do Reke in še naprej gor do Ilirske Bistrice sem skoraj vso pot spal. In ko sem se potem nekje blizu Pivke zbudil in pogledal skozi okno in kar naenkrat videl toliko zelenja zunaj, toliko njiv, travnikov in gozda, se mi je zdelo, da sem prišel v raj. Šele zdaj sem se pravzaprav zavedel, s kakšnim Sizifovim delom se ukvarjajo tlsti redki prebivalci, ki se v velebitskem Podgorju še preživljajo s kmetovanjem. Na kamen sejejo žito, krompir sadijo na kamen, ali je potem kaj čudnega, če jim jeseni zraste — kamen. Sam kamen, povsod samo kamen: ovce se pasejo po kamnu, kamnite hiše, kamnite njive, kamnit gozd, kamniti travniki. — Saj morajo pokositi skorajda cel travnik, da dobijo toliko sena, kot ga dobi naš gorenjski all dolenski kmet v desetih zamahih s koso!

Ampak kako mehki, miroljubni in gostoljubni ljudje živijo v tej trdi kamniti deželi. Tukaj je vsak človek dragocen. V teh naših mestnih stolpnih večkrat sosed ne pozna soseda, tam pa se poznajo vsi — ne samo vaščani ene vasi med seboj, pač pa prebivalci cele pokrajine, različnih vasi in zaselkov, ki so med seboj neredko oddaljeni po cel dan hoda. Ampak dragoceni niso samo ljudje — tudi vsaka ovca, vsako drevo, vsaka kaplja vode, vsak žitni klas vsak krompirček, vsaka travna bilka — skratka vse, kar se še upira temu nasilju kamenja, sončne pripeke, vetra in suše.

Če se ozrem nazaj na teh deset dni, v katerih sem prehodil Velebit od Paklenice do Senja, moram priznati, da je bilo to doslej moje najtežje in najnapornejše potovanje — in morda tudi najlepše. Teh desetih dni ne bi zamenjal niti za enomesečne počitnice ob Azurni obali niti za križarjenje z jahto po Sredozemlju, kaj šele za take čredniške turistične aranžmaje, ki jih ponujata Kompas in Putnik za potovanje v »večno mesto« Rim, v »ekstotični« Istanbul, v »zlato« Prago, na Kanarske otoke »večne pomladi«, v »deželo tulipanov in mlinov na veter« Nizozemsko, v »deželo vzhajajočega sonca« Japonsko, v »prestoInlco sveta« Pariz, na bikoborbe v Španijo in na safari v Kenijo.

priložnost in brez oprtnika splezal na vrh Nanda Devi. Do danes je to še vedno najvišji ameriški solo vzpon. Do zdaj še vedno ni bil objavljen.

Ko je štab CIA zvedel za to katastrofo, je takoj začel »hektično« ukrepati, saj je južna stran Nanda Devi, na kateri je zasut ostal — morebiti poškodovan — atomski hranilnik — glavno povrno področje Gangesa, ki je sveta reka za 500 milijonov hindu-vernikov, od njegovih voda pa je odvisno pol Indije.

Agenti CIA so v Delhiju pokupili vse gasilske cevi, do katerih so mogli priti, poleteli v bok Nanda Devi in prodrli do kraja nesreče. Z vodnim pritiskom so poskušali odplakniti sneg, led in skalni drobir, da bi odkrili podkopani plutonijev generator.

Toda boginja Nanda Devi se je odločila, da atomske zadeve ne vrne. Po magazinu »Outside« tajni sužbi nista o tem obvestili niti ameriškega niti indijskega predsednika. Namesto tega so Amerikanci spomladi leta 1967 pripeljali v Indijo nov generator, ki naj bi ga to pot zagotovo namestili na »Rdečo goro«, šifrantsko ime za Nanda-Kot, sosedo Nanda Nevi. Tisoč metrov nižji vrh je bil Amerikancem bolj naklonjen. Po dveh poskusih so generator privlekli na vrh Nanda-Kota z vsemi prisluškovalnimi napravami in ga postavili na severno stran kakih 6500 m visoko.

Eno leto je velikanska »stenica« pošiljala informacije o kitajskih bombnih in raketnih testih, potem pa jo je pokrila sneg. Spet je nastopila agentska ekipa in popravila robota. Po enem letu so ga spravili z gore — občutljivi zemeljski sateliti so postali medtem boljši, pripravnejši informatorji. Akcija »Rdeča in Sinja gora« je bila končana. Eden od Amerikancev je dobil za svoje tamkajšnje vzpone odlikovanje, vendar samo za — trenutek. Agent CIA je odlikovancu medaljo odpel takoj in jo spravil — vsa stvar je morala ostati skrivnost.

KRNSKO POGORJE

DR. SLAVKO TUTA

Ves tisti del Julijskih Alp, ki se dviga nad Sočo od sotočja Tolminke pa vse do sotočja Lepene pri vasi Soča in zahodno od omenjenih pritokov s povezavo Prehodcev ima skupen naziv: Krnsko pogorje. V resnici je pogorje, kajti vanj prištevamo glavno verigo, ki gre od Polovnika nad Žago, pobere nekaj vrhov, kot so Pirhovec (1661 m), Veliki vrh (1767 m), Krasji vrh (1772 m), se spusti na Debeljak (1322 m) nad Magozdom in Konja (1348 m). Od tu se dvigne na glavni vrh (2245 m), po katerem nosi celotno pogorje svoje ime. Veriga se prevesi čez Batognice (2163 m) na razsečne Peske (2178 m) in čez Škofič (2012 m) na Rdeči rob (1916 m). Od glavne verige se spušča v dolino nekaj gorskih rokavov. S Krna samega na sever, vzdolž doline Lepena je Griva (1996 m), nato Vrata (2014 m), sledijo Oblo brdo Vrh ruš, Vršič, Lipnik in Hudi vrh. Tisto, kar sledi, so Vršiči. Drug rokav se spušča od Peskov proti planini Duplje, še eden pa z Rdečega roba na sever proti Prehodcem, na jug pa čez Sleme (1587 m) na Mrzli vrh (1360 m) in na Vodel (1044 m).

Pogorje samo ni naseljeno. Področje pa ima vasi skoraj le ob Soči. Nekoliko nad njo je samo vas Drežnica z zaselki Ravne, Magozd, Koseč in Jezerca. To je vse na južni strani, kot sta nekoliko bolj proti vzhodu vasi Krn (840 m) in Vrsno, znanl po dveh Simonih: Krn po zgodovinarju Rutarju, Vrsno po pesniku Gregorčiču. V kmečkih bajtah so se rodili vsi tolminski slavni možje. Ne bom jih tu našteval.

Je pa na tem ozemlju mnogo planin in še več jih je bilo, ko so gojili na Tolminskem več živine. Nekaj teh planin sem naštel, ko sem pisal o Mrzlem vrhu. Velja pa omeniti, da so ostale le redke planine s samostojnim sirsarstvom. Kmetje oddajajo mleko v Kobarid. Vozijo ga s planin Kuhinje, Kašine, Leskovice in Zaslapa. Iz te strme planine spuščajo mleko po ceveh v spodnjo planino, od koder ga peljejo s tovornjakom. Isto velja za drežniško stran. Nekaj bovških planin gre še po starem.

Cilj običajnega planinstva je Krn. Drugi vrhovi, če izzamemo Rdeči rob in Batognice, so malo obiskani, pa čeprav je greben med imenovanimi vrhovoma zelo lep in zanimiv. Težak pa ni, razen nad malim Krnskim jezerom, kjer je nekoliko plezanja, Igrača za srednjega gornika. Malo jezero je na zemljevidu označeno za jezero v Lužnici. Mi smo mu pravili Malo, da smo ga ločili od pravega na severni strani. Dosti večje je. Čudo te vode so ribice, ki so se tu razmnožile, kot pravijo, po zaslugi vojakov, ki so v času prve svetovne vojne živeli ob jezeru. Če vtakneš roko v vodo jih imaš cel oblak med prsti, da ne zamudijo hrane, ki jim jo na roki ponudiš. Vsak transverzalec, ki prihaja z Bogatina, mora mimo tega jezera, kot mora mimo njega vsakdo, ki prihaja bodisi iz doline Lepene, to je od koč Klementa Juga ali pa od izvira Tolminke čez Prehodce in koč na Krn. Od Prehodavcev je pa še druga transverzalna pot, ki gre v Dobrenjšce

A »sonce vse odkrije«, v tem primeru so soncu pomagali zgovorni čudni alpinisti. Že l. 1976 je o operaciji poročal ameriški levo usmerjeni magazin »Ramparts«. Tedaj je v Indiji vladala Indira Gandhi in novico cenzurirala, da bi se noben Indijec ne razburjal zaradi atomske pošasti v nedrju Nanda Devi.

Želja se ji seveda ni izpolnila. »Times of India« je ogorčeno obsodil »zahrbtno akcijo« CIA, komunistično glasilo je Ameriko ožigosalo kot »sovražnico človeštva«, pristaši Indire Gandhi so očitali vladi premiera Desaija, da se uklanja Ameriki in ponavljali nekdanje opomine Indire, naj CIA ne izrablja Indije za svojo politiko. Desai se je branil, češ da so za akcijo na Nanda Devi vedeli Nehru, Šastri in tudi Indira Gandhi, da so akcijo dovolili, čeprav so se morali zavedati, kako je tvegana.

Desai jim tega sicer ni očital, češ, na akcijo je pač treba gledati s stališča tistega zgodovinskega trenutka, je pa kot hud nasprotnik »atoma« izjavil: »Če bi bil jaz tedaj odgovoren, bi te akcije ne bil dovolil.« (Po svoji izvolitvi je v »Spieglu« izjavil, da v Indiji ne bo dovolil atomske bombe — nikoli in v nobenem primeru).

Desai je skušal tudi pomiriti prebivalstvo. »Ne verjamem, da je strah pred posledicami utemeljen. Bilo nam je rečeno, da je plutonij dobro shranjen in zato nenevaren.«

Kljub temu je komisija indijskih atomskih znanstvenikov sklenila, da atomski generator — po 13 letih — poišče in spravi z gore. Dr. Ram Radčan Subramanian je »Spieglu« izjavil: »Gangesovo vodo moramo odslej preizkušati. Plutonij je nevaren stoletja. Če pride v vodo, bo povzročal raka v členkih. Takratna naša vlada je bila skrajno kratkovidna, ko je v tisto himalajsko akcijo privolila.«

In tako se je himalajem v zadnjih 15 letih tesno povezal z veliko politiko največjih držav na našem planetu in z njenim pošastnim sredstvom — atomsko bombo.

In konča v planini Razor, pot, ki ne gre mimo jezera, pač pa doseže sedlo med Batognicami in Peski, kjer se združi z ono, po kateri prihajajo Tolminci čez Pretovč, Sleme in med Škofičem in Maselnikom (1906 m) po gorskem amfiteatru mimo jezera, o katerem je tekla prej beseda.

Vse te poti prihajajo od vzhoda. Od zahoda, se pravi iz Drežnice, je stara lepa pot, ki se na grebenu Kožljaka združi z ono od planine Zaslap. Že dve leti pa je gornikom na voljo še lahka plezalna in dobro zavarovana pot nekoliko bolj na vzhod od prejšnje in se vzpne na sam vrh.

Ime Krn je kamen spotike, če naj prihaja od Karnov, ali če naj je domačega, se pravi slovanskega izvora. Da so mu dali Slovani tako ime, ni čudno, saj je vrh odkrhnjen, krnjav, tedaj krnji. Drugi narodi, ki so nekoč gospodarili tod okoli, so ali sprejeli naziv domače govorice ali pa so ime po svoje prevedli. Recimo Italijani. Smolo so imeli samo v tem, da nimajo posluha za jezike in jim je bilo vseeno, če je krn, trn ali črn. In so se odločili za črn. Izvedeli so, da beseda pomeni v njihovem jeziku »nero«. Pa naj bo Monte nero. Prav tako je Črni vrh postal Montenero. Takih Montenerov imajo v južni Italiji nič koliko. Pa še v Toskani ga najdemo. To spakovanje pa ni starega datuma. Šovlnist, kakršen je bil Chersich dott. C., bi se ne bil spozabil leta 1913, ko je v reviji Alpi Giulie imenoval goro Kern in tako tudi Kobil ali Cobol N., ki je v Alpi Giulie pisal o Monte Kernu. Italijanska alpinistična revija C. A. I. je še leta 1917 uporabljala domač naziv.

Seveda se je marsikaj preuknulo po prvi vojni, če pomislimo, da so ljudje, kot so bili dr. Chersich (izg. se Kerzič) postali Chersl in v Trstu smo lahko ugotavljali, s kakšno »ljubeznijo« je tale Chersl vzgajal tržaški planinski rod. Sicer se pa to še danes dobro občuti.

Toda ne delajmo zaradi tega komu slabe krvi. So drugi narodi celo slabši, le da najslabši so vedno Jančarji, se pravi taki, ki pljuvajo na lastno kri. In smo jih poznali tudi med nami v času, ko so prepevali »giovinazza« in nosili črne srajce. Zdad recimo nosijo drugačne barve, pa so vedno enaki. Počasij jih ne bo več. Tudi nas ne bo. Toda, kar smo mi ustvarjali, bo ostalo. Naše bo naše in vedno bolj. Narodom je odmerjen boj, če se hočejo ohraniti. Našemu ni bila odmerjena pičila mera tega boja in ne trpljenja za narodni obstoj. Tudi pod Krnskimi pogorjem.

Vrstil se je za oglejskim patriarhatom čedajski kapitelj. Za njim so prišli goriški grofi, vedno tujci, v znamenju Avstrije, Francozi, pa spet Avstrija in za njo Italija s fašizmom, ki se je na naših ramenih izživljal. Končno Nemci, če treba z Mongolci. Pohlep je huda reč. Zaradi njega teče meja od severa do morja po slovenski zemlji. Nekaj je bo treba odpisati.

Tako smo se dotaknili zanimivega dogajanja v našem pogorju, namočenem s krvjo vseh narodov. Odgrniti pa mislim tudi tisti del dogodkov, ki se nas kot naroda tiče in grozot fašističnega barbarstva. Naša dolžnost je z velikim spoštovanjem pomisliti na borce, ki so v zadnji vojni padli za svobodo lastne domovine na Krnskem pogorju.

Potem ko so slovenski pastirji, kmetje in — če jim hočemo dodati še divje lovce, ki so bili eno in drugo, hodili križem krašem po pogorju, so se ga lotili nekoč tudi turisti, izletniki, recimo športniki. Ne zadnji so bili domačini, bolje, Slovenci.

Leta 1899 že prispeva dr. Franc Orožen, tedanji predsednik SPD, v Planinskem Vestniku v nadaljevanju IV. in VI. številke opis Krna s svojimi pečnicami, očnicami ali planikami. Tri leta prej, takoj po potresu, se je bil kot odvetnik preselil iz Ljubljane v Tolmin dr. Karel Triller. Bila je to takrat edina odvetniška pisarna v Tolminu. Tu je že obstajala od leta 1862 Narodna čitalnica. Prinesel je s seboj vso ljubezen in požrtvovalnost alpinista, ki ga je odlikovala že kot študenta. Takoj je dal pobudo za ustanovitev Soške podružnice SPD in postal njen predsednik. Triller se je bil namreč v liberalnem Tolminu kaj hitro udomačil, uveljavil pa se je v prosvetnem, družbenem in predvsem narodnem življenju.

19. junija leta 1896 je napredno glasilo »Soča« že objavilo novico, »da je bila v Tolminu ustanovljena Soška podružnica Slovenskega planinskega društva«. Poleg Trillerja so bili v odboru Ignacij Kovačič z Mosta na Soči. Tajnik je bil Andraž Jeglič, blagajnik pa Valentin Marušič. Kaj kmalu so bili ustanovljeni pododbori v Cerknem, Bovcu in Kobaridu.

Andrej Gabršček, publicist in založnik, je zapisal, da so »Juijske planine šele po teh podružnicah dobile pošteno slovensko lice. Markacije, napisi, vodniki, vse je bilo lepo organizirano po pravilih glavne ljubljanske družbe.« In nadaljuje: »Nad vsem tem delovanjem je bdel dr. Karel Triller.«

»Na Krnu bomo zgradili kočo.« je bila Trillerjeva stalna misel tudi pozneje, ko se je vrnil v Ljubljano. 5. avgusta 1901 so kočo na sedlu pod vrhom dogradili. PV je napisal, da je koča stala na višini 2005 m med Krnom in Pohovcem. Sedlo na približno taki višini pa je le tisto med Krnom in Batognicami, koder je bila speljana steza od severa na jug. Se pravi, da, če je moje ugibanje pravilno, se Batognicam reče tudi Pohovec. Sedlo je na zemljevidih označeno danes z višino 2052 m, pa to nas ne sme motiti, če pomislimo, da so planinci uporabljali žepne višinomerilce. Natančne merilce so sicer uporabljali v vojski, toda to je že bila vojaška skrivnost.

Trillerjeva kočja je imela zidan podstavek. Zgoraj je bila lesena. V pritličju je bila velika soba s hišno opremo in ognjiščem. Prostora za prenočevanje je bilo tu za deset oseb. Na podstrešju pa še za dvajset. Za takratne čase 30 prenočišč ni bilo malo. Slovesnosti se je udeležilo 140 ali 150 oseb. Navzoči so bili tudi podpredsednik glavnega odbora SPD dr. Foerster, predsednik češkega planinskega društva prof. Chodounský in vsi predsedniki podoborov. Slavnost se je pričela s pozdravom tolminskega predsednika SPD Antona Devetaka. Njemu so sledili številni govorniki. Kaj kmalu je zadeva zadobila podobo narodnega slavlja z vrhunskim navdušenjem ob pesmi »Lepa naša domovina« in zaključno pesmijo »Hej Slovenci«. To nam posreduje Andrej Gabršček, ki je bil ne le navzoč, temveč tudi slavnostni govornik. Planinci so obe pesmi peli odkriti. Nič čudnega tedaj, če se je spričo tega dogodka »Soča« razpisala. Kakšna razlika z današnjim časom!

V V. št. PV 1905. pa beremo, da je »letos Trillerjeva kočja na Krnu preminila. Že lani jo je sneg tako skvaril, da v njej ni bilo mogoče več prenočevati. Postavljena je bila na neugodnem kraju. Sneg jo zasuje. Podružnica bo postavila novo, toda na drugem kraju.«

Dobro, da je ni, ker bi vojne ne preživela.

Hujše nesreče kot sneg so začele leta 1915, ko je Italija začela vojno z Avstrijo in so njene čete pridrvele do avstrijske obrambne linije, ki je bila spočetka kaj malo zasedena. Branilci so bili namreč takrat še na Karpatih, alpinci pa že v Kobaridu in so lahko zasedli tudi Drežnico pod Krnom, ljudi pa pognali na stradanje daleč na jug. Vas in njeni zaselki so postali vojašnica. Krnsko pogorje se je začelo pojiti s krvjo. Fronta, ki se je formirala na bovški strani, je tekla nekako po tistem gorskem rokavu, ki sem ga prej omenil s Krna naravnost na sever čez Vršiče, nekako vzporedno z dolino Lepeno. Ta se ni premaknila vse do poloma pri Kobaridu. Prehod Soča in po Lepeni čez Prehodce v dolino Tolminke (o kateri sem nekoč pisal) je bil sicer težaven, bil je pa le.

Začetni hitri premiki po visokem gorskem svetu so se kaj kmalu spremenili v pozicijsko vojno.

Vrh so napadalci začeli oblegati že zadnji teden maja 1915., ko so zasedali grapo od Selišč na Kožljak. Vrh pa je bil kakih 650 m višje. 31. maja so prišli na severni strani do Vrat. Medtem pa so 16. junija razvili koncentrični napad na avstrijske linije, bodisi z Vrat po Krnčici, bodisi z Kožljaka. Glavni napad je šel z juga. Pripravil ga je bataljon Exilles in je bil usmerjen proti Krnski škrbini pod Batognicami, toda pet alpincev je presenetilo branilce pičlega števila. V temni noči so se prikradli po skrajnem robu kar v avstrijsko postojanko na vrhu. Tu je padel tudi poveljnik petorice podporočnik Picco.

Branilci so se zaradi koncentričnega pritiska morali vdati, kolikor niso obležali. Napad se ni ustavil. Za vsako ceno so Italijani hoteli izkoristiti začetno zmago, toda medtem so Avstrijci dobili okrepitev in pritiskali na napadalce v območju Batognic. Konec je bilo prodiranja.

Meni je bilo takrat manj kot sedem let. Redki prebivalci Tolmina so ostali doma. Moj oče je bil prepričan, da vojna ne bo trajala dolgo in smo zato ostali. Vedno je pravil: »Kmalu bodo tu Rusi.« V tistih dneh napada se je v meni odprl svet trpljenja. Potem me ni popustilo nikoli več. Dolge kolone ranjencev so prenašali skoz trg v neko zasilno obvezovališče v Klancu, zavarovanem delu Tolmina. Ranjenci so zdihovali, nekateri obupno kričali. Pozneje se je to ponavljalo. Šele decembra tistega leta smo se umaknili v Cerkno, v begunstvo. Ob vsaki soški ofenzivi je bobnenje s fronte prihajalo do Cerkna. Trajalo je po en dan ali več. Vsakokrat so vstajali pred menoj tisti krvavi obrazi vojakov brez rok, brez nog, ki sem jih gledal v Tolminu. Še danes jih vidim. Ni mi zakrknilo srce, le vojno sem zasovražil, vojno.

Kakih deset let pozneje sem bil prvič na Krnu. Za mladega človeka je deset let mnogo. V meni so se zvrstili različni občutki. Lepota narave, bogastvo flore, bližina vrhov na poti do vrha. Samo nekaj me je motilo: tisti vojaki.

Pa pripoveduj otroku pravljico, če treba o Rdeči kاپici, ki jo je volk požrl kar celo, kot požre kača žabo ali pa tisto, ki je namenjena bralcu, ki je bil nekoč otrok in jo je napisal Antoine de Sant-Exupéry o kačjem cesarju, ki požira zverino. Če je otrok že gledal grozote vojne, mu ne bo nič zalegla. Izstopili bodo vojaki, ki jih požira vojna. Kako je bilo takrat na Krnu, ko sem prvič stopil na njegovo teme? Ko sem obrnil z vrha proti škrbini, sem se moral ustaviti. S tistega konca so Batognice odkrivalo kaj čudno podobo. Nič se ni premikalo v ostenjih, toda ta mrtva slika mi je priklicala v spomin okvir satovja. Vsaka celica je bila zaklonišče. Satovje brez čebel. Kaverna pri kaverni. Levo, desno, zgoraj, spodaj. In mostovi in stopnice. Luknja pri luknji. Zgovorno je bilo pričevanje, kakšno je moralo biti življenje v tem gorskem peklu. Posebno ko je zasnežilo. Bivaki za čete. Generali niso živeli v njih.

Po vojni so tistemu pogumnemu podporočniku Piccu postavili prav na vrhu Krna spomenik. Bilo je to leta 1922. Strele so tisti spomenik še isto poletje raznesle, ko se je po planinah pasla živina. Vsak bedak je lahko uganil, da razdejanja niso zakrivilo pastirji. Toliko bo vedel vsak, da imajo nevihte v gorah razdiralno moč. No, pa so prišli

orožniki, polovili nekaj ljudi, jih zasliševali, razumeli ali ne, pretepali, da izsilijo izjave, po ustaljeni praksi, ki sem je bil tudi jaz некоč deležen, in zastraševali uboge pastirčke. Enega so celo zibali nad prepadom, da bi povedal za krivca. Omračil se mu je um. Pobrli so nekaj fantov in jih odgnali uklenjene in overžene v zapor v Gorico. Zločin je bil tako velik, da mu soditi ni bilo dovolj pri okrajnem sodišču v Tolminu ali kje drugje, kjer se je v tistih časih še našel kak pameten slovenski sodnik. Tako so sodno komedijo odigrali na okrožnem sodišču. Odvetnikom ni uspelo, da bi reveže izpustili na začasno svobodo. Po nekaj mesecih so jim sodili in jih tudi oprostili, saj ni bilo drugega storiti. Tedanji humoristični list, ki ga je urejal France Bevk, »Čuk na pal'ci«, je objavil žalostno zgodbo, kako so pri okrožnem sodišču sodili strelj. Ker ni bila sovenaka, so jo tudi oprostili.

Začelo pa se ni samo s tem posegom. Varnostne oblasti so mižale ali pa so tiste dni nekam izginile. Z velikim hrupom so na številnih vojaških kamionih navalili na Kobarid uniformirani fašisti. Tu so počenjal svoja vandalska dejanja in so med drugim porušili spomenik domačemu prosvetnemu delavcu, učitelju Hrabroslavu Volariču. Vsakdo, ki jim je prišel v krepilje, je okusil njihove gorjače, znane »manganele«. Prebivalstvo je bilo prepuščeno tem banditom, ki so morda pet let prej z vso naglico bežali s fronte, da jih Nemci ali Avstrijci ne bi dohiteli. Verjetno smo bili mi Slovenci krivi že tistega njihovega poloma, gotovo pa smo bili zares leta 1943, ko je napočil 8. september.

Takrat tu ni bilo nobenega zaščitnika, nobenega sodišča, nobenega vojaka. V noči so se naložili na tovarnjake in se odpeljali. Pa ne daleč. Vandalski pohod se je nadaljeval v Drežnici. Kot vsi naši duhovniki je bil tudi drežniški župnik Jože Kalln zaveden Slovenec, zato je bil Lahom trn v peti. Ti so že intenzivno pričeli z asimilacijsko politiko. Ravno tisto nedeljo 23. junija 1922, ko so po Kobaridu fašisti izkazovali svoj pogum, je bila v Drežnici cerkvena slovesnost. Bil je tisti dan praznik Srca Jezusovega, kateremu je cerkev posvečena. Vedeli so nasilniki, da je bila tisti dan v vasi zbrana ogromna množica ljudi, vedeli tudi, da bi jim huda predla, če bi se prikazali. Zato so počakali noči, ko so ljudje odšli. V župnišču sta ostala samo župnik in domačin, takratni vicerektor, ekonom, prefekt, bibliotekar in predavatelj župniškega semenišča. 92-letni monsinjor Rutar se dobro spominja tistih dogodkov. Ni dolgo, kar mi jih je takole prikazal:

»Okoli enajste ure zaslišim ropotanje tovarnjakov. Pogledam skozi okno, vrsta žarometov se je bližala vasi. Ni bilo kaj čakati. Zbudim v hipu prijatelja Kalina, na hitro se oblečeva in še bolj hitro smukneva skozi zadnja vrata na prsto, ko so tovarnjaki že obračali proti župnišču. Na rahlo je deževalo. Midva sva hitela proti Magozdu. Že sva bila v precejšnji razdalji iz vasi, ko se je izza cerkve začel valiti rdeče ožarjen dim, nato pa plamen. Ni bilo dvoma: župnišče je gorelo. Nato je gorelo na drugem mestu in še nekje. Ko so se prikazali izza cerkve že visoki zublji so se žarometi tovarnjakov spet usmerili po cesti v dolino. Tekla sva v vas.«

Junaško delo črnosrajčnikov je bilo opravljeno. Grozoten je bil pogled — tri leta in pol po vojni — na plamene nosilce dvatisočletne kulture.

»S pomočjo vaščanov sva rešila, kar se je pač dalo. Stavba je pogorela. Ali bi se bila midva rešila, če bi naju bili zajeli, tega ne vem.«

Ko je Giunta s pomočjo svojih kameratov in ob zaščiti vojaštva požigal Balkan leta 1920, so nekateri v stavbi postali žrtev nasilja. Tudi Roblek. Dve leti pozneje v Drežnici bi se bilo lahko to ponovilo.

K sreči sta ostala, čedrmacila še naprej, spodbujala in hodla žalostno pot preganjanih in trpečih. Pet let konfincije so nasodili Antonu Rutarju. Ko so ga odgnali, so mu tudi vzeli plačo. Apostolski administrator Strotti, ki je prevzel mesto nadškofa Sedeja, je ukrepal tako, da prav gotovo ni imelo nič skupnega s krščansko ljubeznijo, zato pa si je pridobil zasluge, kakršne si je nabiral tudi tržaški škof Santin. Tem večje je naše spoštovanje do vseh Čedrmacev.

»Gospod Tone, ne zamerite, če sem odprl dušo. Vaša ponižnost ne bo nič trpela zaradi tega, narod pa mora vedeti!«

Nekaj let od 1930 dalje je bilo našo besedo in našo pesem slišati javno samo v cerkvi. Zaradi nje so ubili Lojzeta Bratuža leta 1937.

To, ob čemur sem se bežno pomudil, spada v okvir Krnskega pogorja. Vedeti je treba, da so dogodki razburjali celotno Primorsko in žalostno zasloveli pri nas kot »Krnski dogodki«. Italijani so se nam s takim početjem predstavili ne kot kulturni in omikani narod, temveč kot barbari in zato smo jih zasovražili. Uradna Italija pa je poskrbela, da je v naše kraje pošiljala prvenstveno nekulturne in neomikane ljudi. Od požiga Balkana v Trstu leta 1920 do kapitulacije leta 1943 lahko samo naštevamo in naštevamo take in še mnoge hujše dogodke, pa naštetih ne bi mogli vseh.

Zato je iz sovraštva pognal odpor in ko je nastopil čas, je tudi okoli Krna počilo. Padali so prvi sovražniki. Padali prvi uporniki. Plaz se ni ustavil. Dovolj je bilo groze. Zdaj je prišel čas, da padejo okovi.

Pogorje Krna je dalo zatočišče partizanom. Čez to pogorje je šla pot v Benečijo. Le koliko brigad se je na tem področju borilo! Od vseh pa je z zlatimi črkami zapisana v našo zgodovino Gregorčičeva brigada, ki je z Nemci, italijanskimi republikni, Mongoli

In domačimi hlapci bila prav pod Rdečim robom 20. avgusta 1944 najhujšo bitko. V »Tolminskem zborniku« za leto 1975 beremo o napadu zapis prof. Janeza Dolenca z magnetofonskega posnetka Leopolda Koširja-Zmaga o tem velikem dogodku. Greh bi ga bilo prezreti. Ob njem pa prispevek Valentina Carlilja-Zdravka »Boj na Rdečem Robu«. Lepi so tudi fotografski posnetki. (Tolminski zbornik je izdala kulturna skupnost Tolmin v počastitev 30-letnice osvoboditve.)

Ko smo si tako ogledali, kako se je našemu človeku godilo na področju Krnskega pogorja, pa se trenutek ustavimo na vrhu Krna samega. Pod nami je Gomiščkovo zavetišče, predelano iz nekdanjega zavetišča Rifugio-monumento »Alberto Picco« iz leta 1928. Monumenta sicer ni več in zato ne napisa »victoribus esto« z nekakšnimi orli in sekrami. Prav nič niso plincem potrebna taka gesla. Bolje, da Slovenci ne spominjajo na tiste žalostne dni.

Če smo zgodnji, ko se poraja zora, je to posebna naslada. Od vzhoda nam rožnato gorovje in predgorje Julijcev naznanjata jutro in lepo vreme. Poleti se iz meglene ploskve komaj porajajo zeleni vrhovi. Če pa smo tu okoli Novega leta, so doline jasne in naš pogled se ne more odtrgati od Dolomitov na zahodu in še višjega Velikega Kleka bolj na desno.

Proti jugu se blešči modrina Jadranskega morja, ki ni več Mare nostrum. Končno ima tudi Slovenija svoj del in se zaveda, da je morje okno v svet in da ima tudi ona tako okno. Ne samo Primorcem gre zahvala za to okno, toda mi ga morda najbolj občutlivo, čeprav vemo, da bi bilo lahko nekoliko širše. Kaj hočemo. Eno so želje, drugo pa uresničenje teh želja.

Ko pa smo na vrhu in sedi poleg nas drugorodni gornik, se z veseljem rokujemo, morda z dnevnikom »Poti prijateljstva« v žepu, srečni, da ni več sovraštva med nami in da gornikom pri nas meja ni ovira za dosego sreče, miru in zadovoljstva v gorah.

Našel se bo človek, ki bo imel moje nenehno iskanje človeka v tem okolju za pretirano. Naj mi oprost! Ko hodimo v gore, iščemo utrip narave. Do mrtve narave nam ni. Stena nam pove nekaj le v zvezi z nami samimi. Če bilki ne dahnemo naše duše, nam nič ne pomeni. V njej smo mi. Sicer je v svoji rasti za nas mrtvo življenje. Ko hodiš s polno glavo dnevnih skrbi mimo studenčka, ga vzljubiš le, kolikor te odžaja. Sleci svoje dnevne navlake in skrbi, pa boš videl, kako bo studenček zaživel, tudi če ne boš žejen. Poslušaj njegovo melodijo, pozabiš na čas. Gledaš njegove barve in nikamor se ti ne mudi. Dihajš s polnimi pljuči, njegov zrak in vonj te omami. Vidiš, šele takrat je studenček dobil dušo, ko si mu jo ti vdihnil. Vsakdo hrepeni po lepoti in miru, pa ne najde časa zase. Dovolj časa ima za telesno uživanje, lastnemu »jazu« pa ga ne privoščiti. Z drugo besedo: premnogi nimajo časa, da bi studenček zaživel v njih.

Ravno to življenje odkrivajmo. Tako se bolj zavemo, da živimo. Naš odnos do narave je v istem hipu zblizanje s človekom, ki ima enake misli, enake želje, enako hrepenenje in tudi enake napore.

O NEVIHTAN IN VARNOSTI

DIPL. ING. DUŠAN KRAPEŽ

Za nastanek nevihtnega oblaka sta potrebna dva dejavnika: navzgornji veter in vlažne zračne gmote. Povsem nam bo razumljivo, zakaj v Sahari in arktičnih krajih neviht ni, oziroma so izredno redke in zakaj so v tropskih krajih tako pogostne. Nekje manjka en ali drug dejavnik, v tropih pa je obojega preveč.

Metereološka služba po svetu med drugim šteje tudi nevihtne dni v posameznem letu. Vremenoslovci so definirali nevihtni dan takole: nevihtni dan je tisti, kadar v 24 urah vsaj enkrat zaslišimo grmenje. Seveda je taka »akustična« metoda zelo nenatančna in primitivna. Še tako zanesljiv opazovalec se lahko zmoti. Morda je naglušen? Morda trdno spi ponoči? Kdo ve? Dandanes smo evidenco neviht nekolikokrat spremenili. Marsikje uvajajo — tudi že pri nas — elektronske števec udarov strele na posamezni kvadratni kilometer zemeljske površine. Ta podatek bi bil neprimerno bolj uporabljen za, denimo, projektante velikih gradbenih objektov (cest, železniških prog, daljnovidov, letalske zveze, agrikulturno, PTT itd. itd.) in drugih interesentov. Žal pa ima tudi ta metoda svojo hibo. Šteje namreč tako udare oblak → oblak kakor tudi oblak → zemlja. Nas pa zanimajo predvsem slednji. Kako izločiti one druge?

Na osnovi statističnih podatkov o nevihtnih dneh za posamezne kraje so izdelane tako imenovane izokeravnične karte. V geografskih kartah povezujejo več ali manj krive črte kraje v deželi, ki imajo isto ali približno isto število nevihtnih dni v posameznem letu. Obstajajo izokeravnične karte za posamezne dežele, celo za vso zemeljsko površino

letne in večletne. Zanimivo je, da v tropskih krajih obstajajo »nevihtna gnezda« z 200 do 300 nevihtnimi dnevi v letu. Grmi torej skoraj vsak dan. Proti obema zemeljskima tečajema pa število nevihtnih dni močno pojema. V teh krajih naštejejo le po 1 ali 2 nevihtna dneva v letu.

Tudi pri nas meteorološka služba registrira nevihtne dni. Podatki prihajajo iz 120 opazovalnic na nadmorskih višinah od 0 do 2600 m. Za celotno Slovenijo velja za večletno obdobje skoraj 39 nevihtnih dni na leto. V obstoječih izokeračničnih kartah so povezani med seboj kraji z 10 do 20 nevihtnimi dnevi, 20 do 30 nevihtnimi dnevi itd. Tja do krajev s 70 do 80 nevihtnimi dnevi. Celih 62 % našega ozemlja doživlja 30 do 40 nevihtnih dni v letu. In le 0,43 % ozemlja doživlja v poprečju 65 nevihtnih dni v letu. Ta del je tam okrog Kanina. Registrirala pa je to opazovalnica na Sv. Gori ali Skalnici nad Gorico. V posameznih letih pa se je to število gibalo od 45 pa tja do 89 nevihtnih dni v letu.

Na pogostnost neviht vplivajo posredno močno tudi različni lokalni dejavniki, ki vplivajo pospeševalno ali pa zaviralno na glavna dejavnika (navpični veter in vlažne zračne gmote!). Ti lokalni sodejavniki so: gorovja, velike vodne ali vlažne površine (morje, jezera, močvirja, žirni gozdovi), pustinje in puščave itd.

Dosedanje številna opazovanja nas privedejo do naslednjih zaključkov:

Vsaka nevihtna gmota, celica ali oblak, kakor že to hočemo imenovati, ima tri razvojne stopnje:

- mladostna stopnja;
- zrelostna stopnja in
- starostna stopnja.

Za mladostno stopnjo je za termično nevihto — te so najbolj pogostne — najbolj značilno nastajanje kumulusnih oblakov (one druge nevihte imenujemo frontalne!). Za to stanje so značilni močni navzgorni vetrovi, ki dosegajo hitrost do 15 m/s in so dobro znani zlasti jadralcem. Nevihtna gmota ali oblak se vzpne na 1,2 do 9 km visoko. Premer te gmote pa dosega do 12 km. Ta nevihtna »mladost« traja okrog 10 do 15 minut.

Zrelostno stanje pomeni nekako zorenje nevihtnega oblaka. Pod vplivom hladnih slojev v višini vodni hlapi pospešeno kondenzirajo. Spričo močnih navzgorjih vetrov spočetka padavinski delci lebdijo (kaplje, toča, sodra!). Padavinski delci postajajo vse težji in težji. Zato prlično padati in veter se sprevrže navzdol. Energetska vsebina nevihtnega oblaka se prazni. Zrelostno stanje traja do največ 30 minut.

Za starostno stanje nevihtne gmote je najbolj značilno usihanje energetske vsebine do samega prenehanja nevihte. To stanje traja do največ 30 minut.

Po povedanem bomo s precejšnjo mero gotovosti rekli, da traja »poštena« nevihta od 3/4 do 5/4 ure

Vodoravni vetrovi, ki so v tej Igrl narave tudi vedno navzoči, prav pogosto povzročajo, da se nevihta seli. Še ne povsem odmrle nevihtne celice lahko postanejo osnovna jedra za novo nevihto v bližini. Atmosferska elektrika se namreč nikjer in nikoli povsem ne razelektri. Kontinuiteta je zagotovljena.

V naših krajih okrog 2/3 vseh vetrov piha v smeri zahod → vzhod ali vsaj v tej približni smeri. Hitrost teh vetrov je do 40 km/h. Zakaj je zahodni del Slovenije bolj nevihtno prizadet, je povsem razumljivo. Zahodni vetrovi donajajo tople hlape iznad Jadrana. Zaradi gorske pregrade so prilorane vzdigniti se visoko v ozračje, kjer se ohladi. In nevihta je tu. Velika večina strel (prek 90 %), ki udarjajo oblak → zemlja, je negativnih, to se pravi, dovajajo na zemljo negativne električne naboje. To je z najnovjšo tako imenovano »elektrodinamično« teorijo nastajanja nevihtnih oblakov povsem v skladu. Najpogostejše so poletne (termične!) nevihte v zgodnjih popoldanskih urah. Takrat je izhlapevanje na — za atmosfersko dogajanje — bližnjih vlažnih površinah (morje, jezera, gozdovi, močvirja itd.) posebno močno. Zato ni nič čudnega, da je 86 % vseh neviht v mesecih: junij, julij in avgust. Pozimi so nevihte prava redkost.

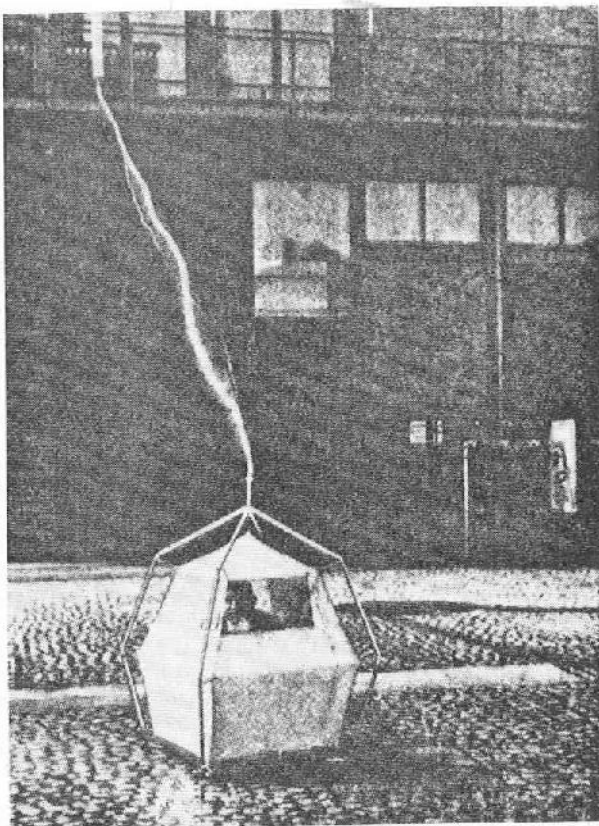
Nevihta je ogromen »električni generator«. Potrebno pogonsko energijo daje sonce, delovna substanca so padavine. Vendar prehaja le del te ogromne energije na zemljo v obliki udarov strel, to je v obliki elektrike. Velik del »uide« v toplotni, znaten delež pa tudi v svetlobni in akustični obliki.

Če poskušamo na grobo oceniti električni delež energije, ki preide iz atmosfere na zemljo v obliki elektrike prek srednje močne strele, dobimo:

- napetost: 0,5 milijona voltov;
- udarni tok: 20 000 amperov in
- trajanje: 200 mikrosekund (1 mikrosekunda = 1 milijoninka s!)

S temi podatki bi — seveda le teoretično — grela sobna pečica približno 16 minut. Za električne aparate in priprave, ki so dandanes v rabi, taka elektrika ni za rabo. Napetosti in toki so odločno preveliki, trajanje pa prekratko. Ali bo kdaj? Ko smo tako žejni in lačni energije? Verjetnost ni velika. Slavní učenjak Helmholtz je proti koncu prejšnjega stoletja »ex cathedra« (uradno!) baje izjavil, da v fiziki ni več kaj odkriti ali izumiti. Kakšna zmotá? Vsi atomisti, elektroniki in še kdo so dokazali, da se je slavní učenjak hudo zmotil.

Varovalni šotorček na praskuševališču. Pred umetno strelo pri 2000 vatov je mož na varnem

Škodljivost strele je dandanes razširila svoje območje. Tisoč in tisočletnemu neposrednemu ogrožanju na zdravju in imovini (požari!) se je zadnja desetletja sem pridružilo še posredno. Ogroženi so postali zapleteni avtomatizirani krmilni sistemi v modernih tovarnah in elektrarnah. Že najmanjše prenapetosti v teh krmilnih sistemih povzročajo zmedo ali celo zastoj v delovnih procesih. Take prenapetosti pa sprožijo udari strele v bližini.

Zahvaljujoč se najmodernejšim in zelo dragim aparaturnam zlasti na gori San Salvatore v Švici in v opazovalnici na nebotačniku Empre State Buildingu v New Yorku in dolgotrajnih opazovanjem, imam dandanes na voljo kopico važnih tehničnih podatkov o nevihtah in strelah. S precejšnjo gotovostjo veljajo tudi za nas. Vsaj podatki iz Švice. Saj je tudi Slovenija alpska dežela. Za vremenske pojave pa to niso nobene upoštevanja vredne razdalje.

Pojavljanje neviht je izredno muhasto. Nikdar ne vemo, kje, ne kdaj bo udarilo, niti ne vemo, kako močno bo udarilo. Iz številnih statističnih podatkov, ki veljajo strogo za Nemčijo, posnemamo nekatere zanimive podatke:

- 50 % vseh strel vsebuje manjši udarni tok od 20 000 amper,
- 10 % vseh strel vsebuje manjši udarni tok od 70 000 amper,
- 1 % vseh strel vsebuje manjši udarni tok od 180 000 amper.

S precej grobimi indikatorji jakosti udarov strel je avtor teh vrstic ocenil pred leti jakost udarnega toka strele na Nanosu v radio-televizijski stolp celo nad 185 000 amperov. Vsekakor zelo ugledna vrednost. V napravah je bilo takrat precejšnje razdejanje. Na zadnjem mednarodnem kongresu za »Geoelektriko in strelovodne naprave« v Portorožu je prof. dr. ing. K. Berger iz Švice poročal, da so v opazovalnici na gori San Salvatore zabeležili udarni tok pozitivne strele jakosti celo 800 000 amperov (dovaja iz oblaka na zemljo pozitivne električne naboje!).

Kaj pa varnost pred strelo?

O absolutni varnosti pred udari strele skoraj ne moremo govoriti. Žal ne! Na osnovi številnih podatkov lahko govorimo le o večji ali manjši verjetnosti. Iz prej povedanega smo pred udari strele bolj na varnem denimo: v Sahari in v arktičnih krajih kot pa v tropih že brez posebnih strelovodnih naprav.

Na prej imenovanem kongresu so sovjetski znanstveniki poročali o anomalijah na radio-televizijskem stolpu Ostankino pri Moskvi. Stolp je visok 525 metrov. Na glavi je prigrajena draga lovilna strelovodna naprava v soglasju z važnostjo objekta. Toda muhasta strela ni in ni hotela udarjati vedno v lovilno napravo. Nekaj manj kot 8 % strel je udarjalo niže v stolp celo na višino 300 m.

Na istem kongresu so znanstveniki z Inštituta za sodno medicino poročali o težki nesreči blizu Beograda. V stoječ avtomobil na parkirišču je udarila strela. Ubila je dve osebi, dve pa težje radnila. Trdno vero, da je zaprt avtomobil dobra zaščita pred udari strele, je bila naenkrat močno omajana. Kako torej?

Nam elektrotehnikom povzročajo udari strele velike težave v naših napravah in postrojih. Zato smo se hočeš nočeš morali zanimali za nevihte in strele. Mislili smo še pred desetletji, da bodo naši nadzemeljski vodi varnejši pod zemljo v kabljih. Ti so seveda znatno dražji. Pa smo se ušтели. Kablovod je res varnejši, če in če ... Torej, če strogo upoštevamo določene pogoje. Strele so nam »zagode« celo v rovih prek 2000 metrov globoko v živi skali. Čimbolj so strele muhave, tembolj moramo biti mi previdni.

Dandanes govorimo o stopnji zaščite več ali manj važnih objektov, denimo: bolnice, javne zgradbe, kjer se gibljejo številni ljudje, zgradbe izjemnih kulturnozgodovinskih važnosti, važni elektroenergetski objekti, važne tovarne itd. Stroški za strelovodno napravo, ki povečujejo varnost, postanejo hitro izredno visoki.

Absurdno bi bilo misliti, da bi od kraja vse zgradbe zavarovali pred škodo zaradi udarov strele za tokove 800 000 amperov, kar je kot rekord navedel omenjeni profesor. Kdo bi prenesel tako velike stroške?

Res je, v gorskem svetu je včasih težko doseči zaščito objektov v razumnih mejah. Nič manj pa je važno od časa do časa, toda vsaj na 7 let, pregledati in preveriti strelovodno napravo. Kovinska je in je izpostavljena propadanju na zraku in v zemlji. Če štrli samo še lovilec na vrhu straha, drugo pa je že propadlo, je bolje odstraniti še tisti lovilec, ki bo samo škodoval, koristil pa nikakor ne.

Kako se obnašamo v naravi? Obnašamo se po pameti in ne izzivamo po nepotrebnem nesreče. Tu nekaj napotkov tistim, ki so jih voljni upoštevati.

— Ne podajamo se po nepotrebnem v gorski svet, če so vremenske napovedi neugodne. Vremenoslovci vendarle »uganejo« vreme v 86 %. To pa ni ravno malo.

— Če pa smo že v kaki koči ali domu, upoštevajmo dober nasvet oskrbnika, lovca ali sploh domačina, če on odsvetuje nadaljevanje ture ali izleta zaradi bližajočega se neurja.

— Začetek navzgornjih vetrov v poletnih dneh je znanilec bližajoče se nevihte. Ali ne bi kazalo povedriti nekje, kjer je relativno varneje, kot pa je morda celo na čistini?

— Če pa že moramo kam na prsto, pa nas ujame nevihta, nikakor ni varno iskati zavetje pod samotnim drevesom, kapelico, znamenjem, stajo itd., kje na čistini. Bolje bo vleči se na treh in odvreči kovinsko ropotljo od sebe. Za mnoge je verjetno bolje biti moker pa živ, kot pa suh in mrtev. Presodite!

— Če ste v bližini gozda, ne postajajte ob robu gozda. Varneje je globlje v njem, zlasti kjer so drevesa približno enake velikosti. Izogibajte se hrastov!

— V strnjenih naseljih, kjer so objekti približno enako visoki, smo relativno zelo na varnem, čeprav nimajo vsi objekti strelovodnih naprav.

— Če smo v avtomobilu in če v neposredni bližini ni varnejšega zaklona, ostanimo raje v mirujočem avtomobilu. Zaprimo vrata in okna in se zlekimo ali usedimo tako, da smo z glavo čimbolj oddaljeni od stropa in s komolci čimbolj od sten. Isto velja tudi za kabino žičnice ali šotora. V šotoru se ogibajmo po možnosti tudi napenjalnega droga sredi šotora.

— Kadar postavljamo v naravi šotor, vprašajmo domačine, če rado treska in kje. Sicer se izogibajmo neposredne bližine obale, gozdnega roba in več ali manj velikih hrbtov na goličavah.

— Če se nikakor ne moremo ali nočemo izogniti samotnemu drevesu, se izognimo vsaj hrastu. Lezimo na tla, toda ne v radialni smeri, temveč v tangentalni smeri k drevesu.

— V samotni bajti poskrbimo, da so zaprta okna in vrata. Ostanimo čim dlje od peči ali dimnika.

— Od osebnih zaščitnih sredstev pred udari strele, denimo metalizirane pelerine in priročni »mini šotori« za osebe, ki so zlasti po službeni dolžnosti veliko na terenu (lovski čuvaji, gozdarji, mejni varnostni organi itd.), je mali šotor dokaj ugoden. Težak je okrog 4 kg, je zložljiv in ga v minimalnem času takoj postavimo (le za 1 osebo). Ta šotorček je veliko varnejši od pelerine. Seveda je po sredi vedno tisti nesrečni: če in zopet če. Če je udar kolikortoliko »normalen«.

— V steni, če nas ujame nevihta, je pametno poiskati zavetje čim niže od vrha v kaki šplji, jami, pod kako čimbolj zaobljeno skalo, ki ne štrli prav izzivalno iz stene.

Ne pozabimo, da je žrtev zaradi udarov strele relativno malo, čeprav ne obstaja nikakršen 100 % varnostni ukrep. Največ žrtev na sploh terjaja neznanje, ki je često istovetno z neumnostjo in predrznostjo.

KAJ VSE JE ŽE GROZILO TRIGLAVU

IVAN ŠUMLJAK

V Österreichische Bauzeitung, letnik 1909, zvezek 2, na straneh 25 do 33 zelo velikega formata, sem našel članek z naslovom »Das Triglavbahnprojekt« avtorja dr. Fritza Steinerja. Bralce seznanja z načrtom za gradnjo železnice na sam vrh Triglava.

Z otvoritvijo bohinjske in istočasne turske železnice je postal aktualen tedaj že več let obstoječi načrt inženirjev F. Steinerja in J. Planinskega za tako napravo.

Nova bohinjska železnica je imela za staro Avstrijo izreden gospodarski, politični in tudi strateški pomen. Tujskemu prometu je na široko odprla vrata h koroškim in gorenjskim jezerom in letoviščem, odprla je dostop v Julijske Alpe in s tem tudi na Triglav, na eno najlepših razglednih točk v Južnih Apneniških Alpah in v Alpah sploh. Triglav je že tedaj obiskalo letno do 1500 turistov, ki so z njegovega vrha uživali razgled po površini 64 500 km². V tedanjih planinskih kočah so našli razmeroma udobno zavetišče, tako v Vodnikovi koči na Velem polju (SPD), v Triglavskem domu na Kredarici (SPD), v Planiki (tedaj Maria Theresiahütte) in v Staničevi koči (tedaj Deschmannhaus). Posebni lepaki so vabili ljubitelje gorske narave, naj obišejo to goro. Pisani so bili v slovenskem, nemškem, francoskem in angleškem jeziku. Avtor prej omenjenega članka trdi, da bi se z novo železnico na vrh obisk najmanj podeseteril, kar kaže statistika obiska tedaj maloštevilnih gorskih železnic, predvsem v Švici, kjer se je obisk raznih vrhov zrasel tudi nad 50 000. Rentabilnost železnice na Triglav torej ne bi bila vprašljiva.

Obstajala sta dva projekta.

Prvi projekt. Po tem projektu sta bili načrtovani cesta in železnica. Cesta bi držala iz Bohinjske Bistrice na Brod, od tod po levem bregu Save do Sv. Janeza, dalje ob Ribnici, v loku vzhodno od Stare Fužine ob Mostnici na Voje in nato v dveh večjih serpentinah (najmanjši premer zavoja 15 m!) na Velo polje do tedanje Vodnikove kočice in še malo dalje do višine 1775 m. Cesta bi bila široka 4 metre in dolga 25 km. Bila bi samo za specialno grajene omnibuse (40 HP bencinski motorji, 4 zavore), v katerih bi bilo prostora za 20 potnikov. Nabavili bi 4 vozila, ki bi vozila zelo počasi. Ob cesti so bila predvidena izogibalšča s telefonom.

Od višine 1775 m bi bila speljana do višine 2850 m žična železnica. Na dolžini 3075 m bi imela torej 1075 m vzpona z največjim naklonom 37%. Od konca ceste bi tekla prek Konjskega sedla (2020 m) proti Malemu Triglavu. Nekako na sredi med Kredarico in Planiko bi se vzdignila do višine 2450 m. Tu bi bila postaja prvega dela in prestop v drugi del, v drugo kabino. Prvi del žične železnice bi bil dolg 1,8 km. Drugi del, dolg 1270 m, bi tekal v velikem loku po južnem boku Malega in Velikega Triglava do višine 2850 m, torej 13 m pod vrhom, kjer bi bil hotel. Dve tretjini tega drugega dela proge bi šli skozi galerije in predor. Za izgradnjo teh je triglavski apnenec zelo primeren. Od hotela bi se položno vzpenjala na vrh razgledna galerija. Mimo tega pa bi bile do vrha še vsekane stopnice.

Gonilna sila te železnice bi bila elektrika, ki bi jo proizvajala elektrarna na Velem polju. Tu bi bencinski motor (30 HP) poganjal generator na Istosmerni tok, ki bi tekal do motorjev na vmesni postaji. Za vsak primer bi bilo poskrbljeno za rezerve in to za vse stroje in naprave. Vagon bi tehtal 4000 kg in bi imel prostora za 32 oseb. Predor bi osvetljevale svetilke. Razmak med tračnicama bi znašal 1 m, hitrost železnice 4,5 km na uro.

Vožnja od Bohinjske Bistrice bi trajala z dvakratnim prestopom 2 uri in 50 minut, in sicer Bohinjska Bistrica—Stara Fužina 24 minut, do Velega polja še 1 uro in 42 minut, do vrha še 40 minut.

Vsi stroški za napravo bi znašali 2 750 000 kron, letni vzdrževalni stroški in plače osebja pa 81 000 kron. Če bi se poslužilo naprave letno 15 000 ljudi, bi znašala cena povratne vozovnice 13,6 do 18 kron.

Drugi projekt. Po vsej trasi od Bohinjske Bistrice do vrha Triglava bi stekla železnica, in sicer do Voj navadna (adhezijska), od tam naprej na vrh pa zobata. Železnica bi bila speljana mimo Broda, Sv. Janeza, Stare Fužine in ob Mostnici do Voj (13 km). V vseh teh krajih bi bile postaje. V Vojah na višini 700 m bi se začela zobata železnica, ki bi držala ob zahodnih obronkih Mišelj vrha na Konjsko sedlo (2020 m). Dalje bi bila trasa speljana pod steno Kredarice na sedlo Kredarice, 2530 m, in po južnih strminah Malega in Velikega Triglava skozi galerije in predor na višino 2850 m. Tu bi bil hotel, za na sam vrh pa galerije in stopnice. Torej 12,4 km navadne in 11,4 km zobate železnice. Prva bi premagala 188 m višinske razlike, druga pa 2150 m. Gonilna sila bi bila para, čeprav

je marsikaj govorilo za elektriko, ki bi jo pridobivali pri izviru Savice. Za prvi del železnice so razmišljali tudi o motornem pogonu. Čas vožnje od Bohinjske Bistrice do vrha z enkratnim prestopom na Vojah bi znašal 2 uri in trideset minut. Gradnja bi trajala 3 leta, celotni stroški bi znašali 4 800 000 kron. Cena povratne vozovnice bi znašala 21,33 K, če bi se letno prepeljalo 15 000 oseb.

Vse je kazalo, da se bodo odločili za prvi projekt. A ni bilo nič iz vsega tega. Na obzorju so se začeli pojavljati prvi zublji bližajoče se vojne. Denar je začel teči v drugo smer, za nakup kanonov in drugega orožja. Tako Triglava niso uspeli onečastiti z navadno turistično atrakcijo. Upajmo, da bomo tudi v svobodni domovini znali to našo narodno svetinjo ohraniti neomadeževano.

TRIGLAVSKI SMUK

DAMJAN MIKLAVČIČ

V četrtek smo se na sestanku AO PD Kranj domenili, da se konec tedna odpravimo na turni smuk v triglavsko pogorje.

Danes sem zgodaj vstal. Ko pridem na postajo, nas je že precej zbranih. Avtobus pripelje. Žal precej poln in le nekaj najhujših »grebatorjev« se »prigrebe« nanj, drugi pa smo obsojeni na enourno čakanje.

Matej in Drago gresta »štopat«. Jaz pa, navaden očijev ljubi slne, stečem do doma in vržem očeta iz postelje. Zelo je »navdušen«... a vseeno na avto natakne prtljažnik in že drvim proti Gorenjski. Pri Zlatorogu izstopimo. Na prvi pogled ugotovimo, da ni nikogar od »grebatorjev«. Seveda, avtobus sva z očetom prehitela. Niti opazila ga nisva.

Skoraj vsi smo. Drago in Pavle počakata na zamudnike, drugi pa se podamo na pot. Po makadamski cesti gremo proti Savici in srečamo »difovce«, ki se vračajo s Komne. Vročina je nepopisna, sonce se upira v breg in nas začne ožemati. Matej, Matjaž in še nekaj tipov se žene z nevzdržnim tempom.

Ugotovim, da je z nami nekaj narobe. No, nisem osamljen. Tudi Franci je »čik«. Skleneva, da bova hodila lepo počasi in vmes počivala. Nekje na polovici Komarče me prešine: Kaj, če jo pcedim nazaj? Premleвам. Potem pade vse z mene. Sklenem, da se vrnem. Potem pa nenadoma ugotovim, da sem že skoraj na vrhu Komarče. Ne mislim več na vrnitev. Če sem do sem priril, se bom še naprej.

Še zadnji metri. Sneg se udara. Do kolen in čez. Obzorje se razširi. Prideva v gozd, v senco, k Črnemu jezeru.

Usedeva se. Zapiha hladen veter, meljeva suho sadje in piškote. Priveževa si dušo in po nekaj korakih zagledava naše. Sončijo se. Matej nama pride naproti. Je vse v redu? Seveda je, kaj pa naj bi bilo? Spet se sneg udara. Dvakrat se ustavimo. Zadnji hujši vzpon, potem ravnina do koč. Ne moreva več. Sonce silje, veter piha. Udira se do kolen in čez. Zagledava koč. Naši si navežejo smučī in odsmučajo do nje. Midva vztrajava brez podaljšanih stopal. Mine cela večnost, gazi ni, hodiva po smučinah, udara se. Še sto korakov. Štejem...

Zimska soba je popolnoma polna. V sobici nas je dvajset. Kuhamo čaj, juho. Jemo, pijemo. Res smo se izcedili. Kmalu sem spet spočit in že sem nemiren. Ne morem več ležati. Saj to ni nikomur podobno, tako spanje! Natlačili smo se na pograd kot sardine v škatlo.

Vstanem. Kuham čaj in skozi okno gledam pet ljudi. Hodijo po mojih stopinjah, počivajo, spet hodijo. Sonce še vedno pripeka. Vse se blešči.

Nekako pridejo v našo toplo sobico. Dam jim čaj. Spijejo ga in že se kuha nov. Ne vem, kam naj se dam. Prestopam se z ene noge na drugo.

Spet se zbašem na pograd. Počasi se mračī. Sklenemo, da se ob devetih odpravimo naprej do Prehodavcev. Sonce polzi na obzorje. Prva skupina si pripravlja opremo. Kmalu je na vrsti tudi druga skupina.

Zunaj si nadenem čelni žaromet. Vsi smo pripravljeni. Hodim tretji. Sneg drži. Ne vem, kod hodimo, tema nas objema. Ne mislim več. Čutim la, da me bole ramena.

Noge grejo naprej kakor brez mene. Jaz v duhu še vedno počivam. V temi zraste pred menoj Kanjavec, Zelnarica na desni. Oči so se privadile temi.

Občutek imam, da smo že blizu. Ne hodimo več monotono, dvizamo se. K bivaku ne pridemo v koloni, kot kamele k vodi se gnetemo. Najdem si posteljo in odejo. Komaj ležem, že spim.

Vsi spimo predolgo, zbudimo se šele ob osmih in že garamo po poti na Hribarice. Srečo imamo, sneg še drži.

Utujenosti iz prejšnjega dne ni več. Hodim z lahkoto. Vreme pa se kvari. Kanjavec se zagrinja v meglo. Pot se položi. Na vrhu smo. Obujemo si »oklopnike« in že smučamo. Sneg je trd. Lepo bo. Hudiča bo, to je sren, beton. Brzina je vedno večja, drvim, drvim ... padem, se poberem. Boli me brada, počutim se, kot bi se pravkar rodil. Otresem se snega in spet zapeljem na sren. Tudi drugi padajo in se pobirajo. Počakamo se, spet smo vsi skupaj. Hude strmine ni več, lepo smučamo do Velega polja. Že smo skoraj v dolini, ko se odločimo, da gremo v Krmo čez Konjsko sedlo.

Odpnemo smučil in že sopihamo v neusmiljeno strmino. Toliko se je že ogrelo, da se nam brezobzirno udara. Muči nas žeja, pot nas izceja, vendar hodimo, hodimo ...

Strmine ni več, pot se položi. Hoja v oklopnih »coklah« je težka. Veter razsaja. Sneži. Težko diham. Vroče je. Mraz je. Ramena me bolijo. Kako bolijo! Pa žejen sem.

Tu smo. Mk nas presenči, odpre plastenko. Vsak spije požirek in že je bolje. Spet smučamo. Še vedno sneži, veter siplje sneg v obraz. Nekaj časa je z robu smuka odlična, potem pa se začne sranje. Spustili smo se preveč na levo in pred nami so sami skoki. Izberemo si enega in bočno drsimo drug za drugim. Sneg je že popolnoma južen. Postane vroče. Na vrsti je še zadnji konec poti v Krmo. Vozimo po zmečkanih plazovih. Padam. Vstajam. Peljem in spet padem. Od znotraj me zamaka znoj — le odkod se jemlje — od zunaj me namaka mehki sneg.

S težavo pridem do gozda. Nekaj metrov je smuka dobra, potem pa se svet položi in meni ne gre več. Ne gre. Žejen sem in zdelan. Uh. Kako zdelan! Postije sonce. Preklinjam turni smuk, smučil, Krmo pa še sneg in sonce in ...

Vlečem se kot megla. Poskušam z odganjanjem. Slabo. Nikamor ne gre. Poganjam se. Slabo.

Zagledam kočo. Potrudim se. Prijatelji mi takoj ponudijo čaj. Dva možakarja v koči nam skuha čaj v največjem loncu. Čaj je nesladkan. Tudi tak je dober.

Potem odrinemo. Smučamo ob cesti, ki je meter pod nami. Spet smučil in jaz nikamor ne gremo. Stisnem zobe, z rokami in nogami se poganjam na vse pretege.

Kmalu pridemo na smučalne tekaške proge, na ostanek današnjega tekmovanja.

Pridemo do ceste. Tu si malo odpočijemo in obujemo mehke čevlje. Smučil navežemo na oprtnik in že drvim po cesti proti Mojstrani. Teže nahrbtnikov ne čutimo več. Hodimo slabo uro, zagledamo Dovje in cesto, potem še Mojstrano. Končno!

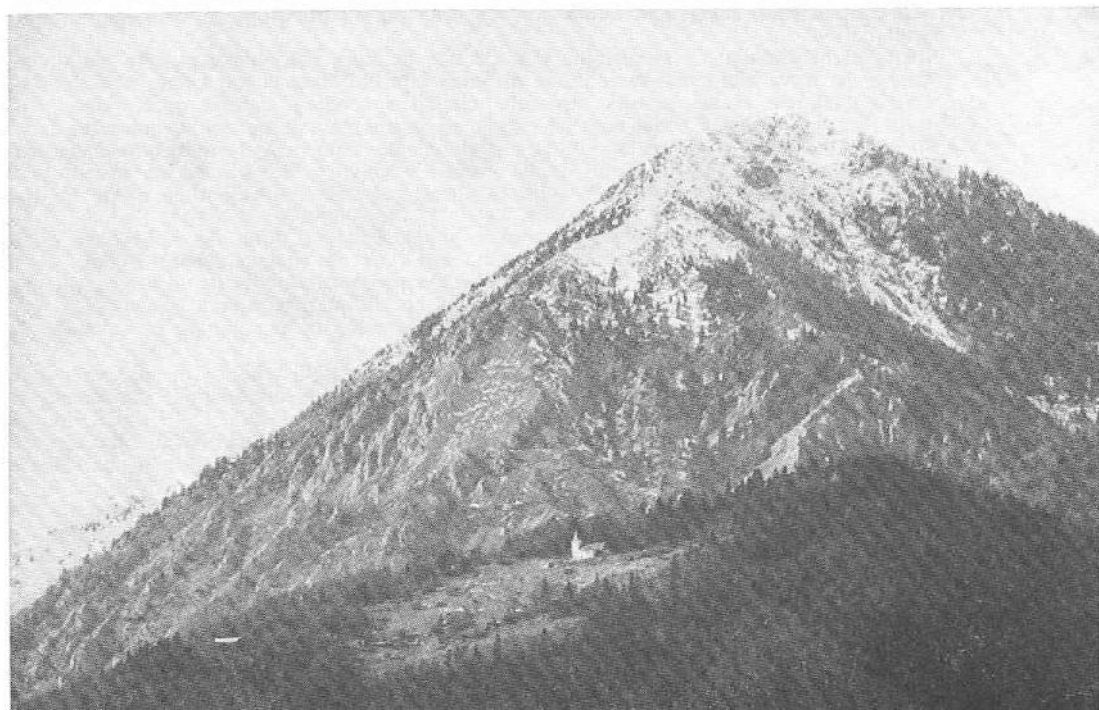
Ko se okrepčamo, zdravimo do postaje.

Izpred nosa nam odpelje avtobus. Pa ni bil pravi, a to ugotovimo kasneje. Na srečo ni bil pravi.

Vdamo se v usodo in pričakamo na pol prazen avtobus. Že na Jesenicah pa je več kot poln. Ljudje morajo stati, jadikujejo. Primerjam njihove polurne napore s svojimi dvodnevnimi. Na smeh mi gre, čeprav mi ni do smeha.

Tolsti vrh, spodaj Sv. Lovrenc nad Preddvorom

Foto Fr. Ekar

STOL? — ŠE BOMO ŠLI

LILIJANA POLAJNAR

V počastitev partizanskega boja na Stolu in Jeseniške (Cankarjeve) čete, ki je bila 20. februarja 1942 napadena na Zabreški planini pod Stolum, Občinski odbor ZZB NOV Jesenice s sodelovanjem planinskih društev Slovenije in od drugod vsako leto po 1968 organizira spominski pohod po Prešernove kočee na Stolu.

Letos je bil že 13. zapovrstjo. Napovedali so ga za 19. februar. No, in ker že delam transversalo in moram tako ali drugače tudi na Stol, sem si mislila, zakaj ne bi poskusila zimskega vzpona še jaz, pa naj izlet organizira društvo ali pa ga bom kar sama. Mrzlično sem že lansko jesen razmišljala, kaj bo potrebno pripraviti — seveda za »lastno izvedbo« — ko izvem, da bo izlet organiziralo društvo. Pravzaprav te predizletniške tedne težko opišem. V službi me nekoliko postrani gledajo, češ: »Ta ni pri ta pravi.« Med prijatelji in znanci planinci, precej jih je, se pozdravljamo: »Za Stoll!« Brat me previdno vpraša, če sem že pripravila oporoko, svak pa (med nama povedano — totalno nor na vse, kar se razteza v višine (gore) ali v globine (jame), je presrečen, da sem se končno tudi jaz odločila za te vrste rekreacijo. No, in ko sem vse to prestala, glej ga zajca, organizator odpove pohod zaradi nevarnosti plazov. Novi datum: 18. in 19. marec. Sledilo je »programiranje kompjuerčka« na mojem »podstrešju« in po težkem pričakovanju je končno nastopil 17. marec, ko sem v službi bolj mislila na izlet kot na vse drugo, moj službeni sotrpini pa so zopet staknili glave skupaj in ugotavljali, kaj neki je narobe z mano. Po razburljivi razpravi, po kateri bi se lahko zgledovali delegati našega delavskega sveta, so soglasno ugotovili, da sem v visoki fazli zaljubljenosti, ni jim pa bilo jasno, kdo bi naj bil tisti (ne)srečnež. Odpekotala sem iz službe, na ekspres — pa ne v stilu jugoslovanskih železnic — zmetala kosilo vase in že z drugimi člani »piranskega aktiva PD Tomos« sedela na avtobusu za Koper. Običajno zbirno mesto, stari in novi znanci; gneča na avtobusu niti ni bilo, saj je že vsem znano, da so zadnji sedeži rezervirani za zbor (beri: kričače). Vse drugo je teklo kot po tekočem traku, petje, smeh, ki bi nepoučenega še najbolj spominjal na razgrajanje in že smo bili na Viču v Ljubljani, kjer smo na vsak način želeli izvedeti od sindikalistov iz varaždinskega avtobusa, ki je vozil za nami, kam gredo, pa očitno niso in niso hoteli razumeti našega spakovanja. Preden smo se ločili, pa so nam le uspeli povedati, da gredo v Mursko Soboto. Naš »kino« skozi zadnje avtobusno okno se je končal, ker se je medtem že precej stemnilo; še malo guncanja in že smo bili v Radovljici. Po večerji še sprehod po Radovljici s prelepim razgledom na Valvazorjevo kočee, vso razsvetljeno, ki je kot kresnička migetala na obronku Stola.

Jutro se je, kot običajno, začelo s pridigo, zakaj smo tako pozni in povsem brez razumevanja — ob melodijah, ki so jih naši sosedi predvajali med spanjem, ti srce resnično ne pusti do spanja. Še malo guncanja z avtobusom, nato iskanje smučarskih palic in veličasten pogled na zasneženi Stol s pikicami, ki se iz gozda pomikajo proti vrhu Stola. In ko sem takole stala pod goro, sem se, kot že tolikokrat prej vprašala: »Opica zmešana, zakaj neki hodiš gor, da greš potem po drugi ali celo po isti poti spet dol?«

Že takoj na začetku se je skupina (kar 32 nas je bilo), razdelila v manjše skupinice, čeprav je sprva bila izražena želja, da bi ostali čim bolj skupaj. Kaj kmalu smo dohiteli druge planince, ki so se tudi strumno podajali v bregove vabeče gore. Kako hitro mine čas, ko poslušam sedaj tega ali onega, se nasmeješ šali, pa naj bo dobra ali saba, in še zaveš se ne, da si že lep kos poti prehodil. Še malo in že te mati narava opomni na fizikalne zakone, ki so ti jih nekoč vtepal v glavo profesorji, ko na prvem ledu preizkusiš gravitacijski zakon. Pošteno zakolneš, pobereš svoje kosti in drugo imetje, še nekaj korakov in tu so tiste lučke, ki si jih prejšnji večer gledal iz Radovljice — Valvazorjeva kočee. Povsod planinski živ-žav, nekateri najbolj pridni se že vračajo, drugi zaspanci kot mi, pa se šele podajamo na pot. Lov za transversalnim žigom, nekaj posnetkov, košček čokolade, z očmi pa iščeš, kje se dobi listek, ki ga na vrhu zamenjaš za drugega in nato ob karavli poleg Valvazorja ob povratku sprejmeš izkaznico oz. žig. Počasi prične mraz prodirati skozi oblaci in ugotoviš, da je najbolje, če vzameš pot pod noge, še prej pa skrbno spraviš prejeti listek.

Od tu dalje je postajala gneča vse večja, dokler ni dosegla vrhunca in smo več stali, kot hodili — pet korakov in stop. Kjer se je le dalo, smo pridno vklopili »žmigavec« in prehiteli del kolone, nato pa se spet rinili, kar pa sploh ni šoferstvo, v kolono. Vendar se je ta sistem še najbolj obnesel, še malo in že smo bili na križišču, kjer se poti cepita na desno v gozd in levo prek jase, ki je precej strma. Ni nam bilo treba dvakrat reči in stali smo za Cvetkom, ki je zaviljal desno, v gozdu še kratka pavza za malico (rozine in čokolada) in zopet smo se zarinili v zasneženi breg. Ure še pogledaš ne, počasi prične snežiti, spet stojiš, prehitavaš, nato se stresesh ob prvem sunku vetra in — lej jo, saj je že tukaj, pravzaprav še ni, saj najprej slišiš, kako se dva tipa dereta pred Prešernovo kočee: »Listki! Listki! Zamenjajte listke!« Zamenjaš listek,

se rineš v vrsto za čaj in nato razočaran ugotoviš, da je upravnik kočje tik pred živčnim zlomom in noče podpisati transverzalne knjižice. In tako sem stala pred kočjo, lačna, razočarana, da bom morala še enkrat gor — pa ne dolgo, kaj hitro me Saša pocuka za rokav rekoč: »Pridi, mene zebe, greva dol. Poleti gremo lahko z Zelenice na Prešerna. Veš, pot je čudovita, polna flore.«

Šele sedaj, ob spustu smo opazili, kako strm je v resnici Stol. Prej si hodil v koloni ali ob njej, po utrjeni gazi in še opazil nisi, da je teren leden in precej strm. Sedaj pa si zamišljajte na tisti led čisto nov sneg, ki je začel naletavati kmalu nad Valvazorjevo kočjo. Ponovno sem na lastni koži preizkusila zakon gravitacije, saj sem dobesedno z vsemi štirimi poletela v zrak in nato štrbunknila na tla. Po nekaj neuspešnih poizkusih, da bi se dlje časa premikala z nogami, je najprej Saša izbrala enostavnejši način in se, ker je pač mati zemlja tako želela, usedla na tla ter se zapeljala po pobočju. Kaj hitro sva ji sledile še z Marico in med vožnjo s tem našim živim vlakom sem nehote pomislila na to, da bi mi nekaj kil več na zadnji plati kar prav prišlo. Kaj kmalu smo vse tri pridrsale do gozda, kjer se je pot spet ločila. Jaz sem bila v elementu drsanja in odcepa nisem opazila, pa sem, na moje veliko razočaranje, ugotovila, da moja dosedanja metoda za tisti svet ni najprimernejša, zato sem se pridno, ob robu useka, le s pomočjo palic in voj postavila na noge in počasi nadaljevala. Žal pa je vej na moji strani kaj hitro zmanjkalo, vendar so se nadaljevale na drugi strani useka, do tja pa je bilo potrebno prehoditi tri metre po ledu. Korajža velja, sem si rekla in se podala na pot, vendar me, optimista, na polovici mati narava spet opomni na fizikalne zakone. Z vso silo se zakadim v nasprotni breg, natančneje v »frajerja«, ki se je tam s pomočjo vej pomikal dalje. Iz višav me pogleda, kako sedim na tleh, budno preleti kitke, ki sem si jih v stilu Pike Nogavičke zjutraj naredila, in vpraša: »Punčka, a ti pomagam?« Najprej nisem vedela, ali naj to »punčko« (pri svojih 22 letih) vzamem za kompliment ali naj mu prizažem klofuto. Frajer pa se je le izkazal za kavalirja in mi pomagal, da sem se postavila na spodnje okončine in nato iz useka ven. Po nekaj metrih sem ugotovila, da je svet neznansko majhen, saj sem skoraj dobesedno z nosom trčila ob prljateljca iz Pirana, ki mi je delal družbo naslednjih pet minut do karavle, kjer sem listek oddala in prejela izkaznico s prvim žigom. Nekateri Tomosovi planinci so tisti dan prejeli že srebrno značko za trikratno udeležbo na pohodu, bilo pa jih je tudi nekaj, ki so bili na Stolu že četrtič in bodo prihodnjič prejeli zlato značko.

Od tu dalje se mi je pot v dolino mimo Valvazorjeve kočje zdela kar nekam dolgočasna, saj ni bilo več tistega živčava z vrha in drsanja. Snega vse manj, čeprav je še vedno bil!

Želodec se je ponovno pričel oglašati in me opomnil, da je tudi on del moje malenkosti. Kaj hitro sem jo skupaj s Sašo ucvrla v dolino in se povzpela na prvi avtobus, ki je bil takšne barve kot Slavnikov, vendar, na najino presenečenje, je bil to Celjan, naš pa je stal še sto metrov dlje. Pred vstopom na avtobus sem se za slovo obrnila proti vrhu in trdno sklenila: »Še bom šla!« Pa ne samo na Stol. In četudi se bom morda še stokrat vprašala: »Opica zmešana, zakaj neki...«

TEKMA BREZ NAVIJAČEV

DR. JOŽE ANDLOVIC

Neko soboto konec aprila — nekaj let je tega — sem se udeležil zbora gorskih reševalcev v Trenti. Gore so bile še bogato zalite s snegom, vreme lepo. Zamikalo me je, da bi obiskal Kriške pode. Pa nisem mogel dobiti nobenega spremljevalca. Vsak je bil zaposlen ali že kako drugače »oddan«. Pred polnočjo so se razkropili, ostal sem edini gost v »Zlatorogu«. Zato sem spremenil načrt. V hladnem jutru sem se zapeljal proti vasi Soča in se ustavil kilometer pred vasjo. Avto sem na malo zvišenem delu ceste spravil h kraju in se zagrizel proti grebenu med Srebrnjakom in Sravnikom. Komaj sem se dobro ogrel in odložil nekaj obleke, je že obstal pod menoj kopni svet, posut z belimi žafrani in drugim cvetjem. Višje so izpod snežnega kožuha silili telohi. Da bi se izognil gostemu grmovju, sem se gnal kar po razbitem skalnatem žlebu. Sneg se je mestoma nesramno prediral, čeprav je bila površina pokrita z debelo zmrznjeno skorjo. Prirnil sem v bližino gozdnega roba in v žlebasti dolinici naletel na mogočen vršaj plazu. Splaziti se je moral pred kratkim — betonsko trde grude snega in plaznica navzgor so bili še čisto beli, le mestoma so bile sledi travnatih ruš, ki jih je plaz spotoma nastrgal. Prehod čez vršaj je bil kar neroden, ker so iz snežne gmote štrlela zlomljena debla in veje. Napredoval sem po trdo zbiti plaznici in ogledoval strmine nad seboj. Videti je bilo, da je plaz dokaj solidno zbrusil drnasto, z redkimi smrekami in macesni na nekaterih mestih poraslo strmino. Strmali levo in desno so bile še naplazžene,

obložene z obilnimi snežnimi grotami. Kazalec se je pomikal čez enajsto uro. Sonce pa je že od jutra pripekalo. Živahno so žgoleti tički, sicer pa je vladala veličastna tišina. Čudil sem se, da se navzlic sončni pripeki še ni sprožil noben plaz, saj so bile gore za ta čas še izredno bogato zalite s snegovi. Ko je plaznica prešla v strm žleb, pretrgan s skoki, sem izbral položnejši žleb, ki je držal pod vršno ostenje zahodnega dela Srebrnjaka. Kadar pa je bolje kazalo — sneg se je ponekod udiral — sem se vzpenjal po kopnem skalnatem rebro na spodnji strani žleba. Zdajci je zagrmelo in mogočen plaz se je pognal nekje izpod vrha Bavškega Grintovca, v silnem slapu butnil čez plataste žlebove in zajede. Kot v odmev je zagrmel drugi s Srebrnjaka. Po tej »uverturi« pa se je »koncert« razmahnil. V redkih presledkih se je utrgalo zdaj v tej zdaj v oni strmini. Tudi onkraj Soče se je oglašalo naraščajoče grmenje — v ostenjih Špičja in Plazkega Vogla. Zato sem višje gorl zavil z žlebiča na levo. Utegnila bi po njem pridrveti kaka pošiljka iz vrhnjih predelov Srebrnjaka, od tam se je vedno pogosteje vsipalo. Z naporom sem pregazil manjšo snežno globel v veslji, nad katero so bila pobočja videti skoraj kopna razen v zadnjem delu pod sedlom. Razmehčani sneg se je globoko prediral. Prirnil sem na rebro v strmini, »strateško« dokaj varno na pogled. Bilo je že okrog poldne, pa sem se spravil h kosilu ob mogočem macesnu. Niso me več vznemirjali plaziči, ki so se zdaj vsipali že prav blizu na levi. Posamezne grude so se trkljale le nekaj metrov vstran. Čez čas je hušknil malo obilnejši plaz čez globel, ki sem jo malo prej pregazil. Napel sem ušesa — zadeva utegne postati resnejša, kot sem še nekaj minut prej optimistično domneval. Pobočje je bilo zares od spodaj navzgor videti dokaj počiščeno. Toda ali ni sneg pobralo le z najbolj strmih predelov — na položnejših, v tej projekciji nevidnih, pa utegnejo ležati še mase snega. Macesen, ob katerem sem počival, se mi ni zdel več nepremagljiv branik v sili. Prvotno sem sklenil, da se skrijem na njegovo spodnjo stran, če bi le tudi semkaj kaj prihrumelo. Zdajci je kar velik plaz butnil po plitvem žlebu levo od rebra in kot mogočna reka s silnim grmenjem drl mimo, tovoril s seboj tudi kako drevo in skalo. Zmrzilo me je po hrbtu in, kot bi mignil, je bilo konec »piknika«, nahrbtnik pa na ramenih. Ugotavljal sem, da se presledki med eno in drugo pošiljko po žlebu krajšajo, vsak naslednji plaz pa je večji. Zdajci sem jo ucvril za plazom, ki se je pravkar ustavljal v globini ob robu gozda. Dirjal sem, kar so me nesle noge, preskakoval ovire, se prevračal in naglo pobiral, nižje doli pa tudi kar po hrbtu all trebuhu predrsal, da bi le čimpreje dosegel varno zavetje v gozdu. Lovil sem sapo po sveže zglajeni plaznici in se bližal vršaju plazu, ki je bil sedaj še močnejši. Tudi malo naprej po dolinici ga je potisnilo. Z naporom sem se približal čez nerodne sveže grude in se vgrezal med njimi. Z živalsko muko sem grebel dalje med štrlečimi vejami. Strahovito je zagrmelo, nagonsko sem se ozrl gor. Ogromen plaz se je utrgal tik pod grebenom na sedlu, zahodno od Srebrnjaka (kamor sem bil prej namenjen). Ko sem videl silno reko snega, ki se je v valovih zaganjala po strmini in v slapovih padala čez skale, me je obšla misel, da se to ne bo prav dobro končalo. Z divjimi skoki sem se pognal po zadnjih grudah vršaja in upal, da jo bom po jutranji gazi naglo popihal. Žal pa se je sedaj v razmehčanem snegu obupno vdiral. Kamenje in lomastenje bližajočega se plazu je bilo vedno bolj grozeče. Na hitro sem se ozrl in zagledal, da se ves vršaj plazu pomika naprej kot orjaški plug, na levi in desni pa z boki podira drevje. S poslednjimi silami sem se zagnal naprej in s svinčeno težkimi nogami na vse kriplje dirjal po vgrezajoči se snežni masi. Že brez moči sem objel smrekó in čakal, da me plaz vsak hip zagrne. Tedaj pa se je strahotni hrup plazu in pokanje drevja hipoma poleglo. Več kot pet metrov visoki rob snežnega pluga se je ustavil kakih trideset metrov višje. Uro kasneje sem ožemal mokre nogavice v dolini, na bregu Soče, ki se mi je zdela lepša in bistrejša kot kdajkoli prej.

Na proslavi 200-letnice
prvega vzpona na Triglav
bo slavnostni govornik
tov. Edvard Kardelj

DVE IZ LANSKEGA LETA

MILAN VOŠANK

1. Zajeda spominov v Stenarju

Že nekaj ur sva v steni in sonce naju neusmiljeno zaliva z vročino, da je obleka prepojena z vlago, lasje pod čelado mokri. Prebijava se navzgor po krušljivi zajedi, ko kamenje venomer frči na snežišče pod steno, ko se zdi, da klini sploh ne drže in mi včasih ostane v roki težka skala.

Raztežaji se vrste, izredno težavna mesta premagujeva brez lestvic. Prsti krčevito grabijo premajhne oprimke, čevlji drse na gladkih ploščah, telo pa kljub temu rine navzgor.

Malo govoriva. Se mar zavedava veličastnosti stene, tega naloženega kamenja, teh z gruščem nametanih polc?

Prijatelja zadene kamen, kdo bi ne zaklel!

Sedim na polici in varujem. Pogled se mi spusti do spodnjega snežišča, se čez borovje vzdigne do Škrlatice, Rokavov, do vrste neznanih mi vrhov. Srce močnejše bije ob tem pogledu. Kako lepo je: tišina, gore, plezanje in včasih zvoki vetra, pesem klina...

Na polici sredi stene prijatelj malica, sam spravim vase le tri požirke redke limonade. Kmalu zatem sem spet presušen, glasove le s težavo spravljam na dan. V misli se prikrade dolina, potok, kočar, plivo. Strmina nad nama te navidezne lepote v hipu zabriše in dejanje v igri vročega dneva se nadaljuje.

Visim v lestvici, izbijam klin, nato prestopim v prečko sredi gladkih plošč. Slabo se držim, noga ne najde opore, toda zdaj je treba le navzgor, kajti pod nama je prazen prostor do melišča. Spustim se v majhno luknjo. Janez poskuša čez previs. Ne gre. Takrat ugledava nedaleč od naju vrsto starih klinov. Kot grenak občutek poraza se pojavi misel: zaplezala sva se.

Prijatelj previdno preči v krušljivo zajedo, ki mu omogoči, dokopati se do lažjega sveta, v skali pa pusti nekaj slabih klinov.

Z roko potisnem klin nazaj v razpoko. Še malo, naslonim se na dlani in se potegnem iz zajede.

Razdrapano, rahlo položno pečevje kipi vse do plavega neba. Napeto plezanje se umiri. Zabijava kline na stojiščih, se loviva po šodru v prečnicah — no, potem sva pod vršnim grebenom.

Vzpodbudni glasovi prihite izpod stene. Sedaj vendar nisva čisto sama.

Greben. Zgoraj nad snežišči slutim vrh. Še nekaj lažjih raztežajev in nenadoma sva zunaj.

Po skalah teče snežnica, v meni se nekaj utrga, prestano trpljenje se skoraj sprevrže v jok, obup. Nazadnje sva srečna. Pijeva, pljeva, pljeva in velika kopa v grlu počasi izginja. Potem zvijava vrvi, pijeva, jeva in spet pijeva.

Po snežišču in skalnih skokih se vzpenjava proti vrhu. Odpre se pogled na razdrapano steno Triglava, na Cmir, Rjavino in Rž. In tam zadaj se menda skrivajo veličastna triglavska jezera.

V dolini šumi reka, sonce se bliža grebenom.

Vrh. Stisneva si roki. Pozno popoldne je, napetost je popustila, ni več prebljanja po strmi steni, ni več strašne žeje, le osamljen vrh s podpisni v starem zvezku.

Izbirava redke beesde, med nama se plazi srečno zadovoljstvo, ki govori: Še bova plezala skupaj.

Zelena dolina, skalnatih vrhovi, temno plavo nebo, bela snežišča in bližanje večera, vse je kot čudovita otroška pravljica.

Stenar: Zajeda spominov; ocena V—VI; višina 600 m; v juniju 1977 plezala Janoz Marinič (AO Ljubljana-matica) in Milan Vošank (AO Ravne).

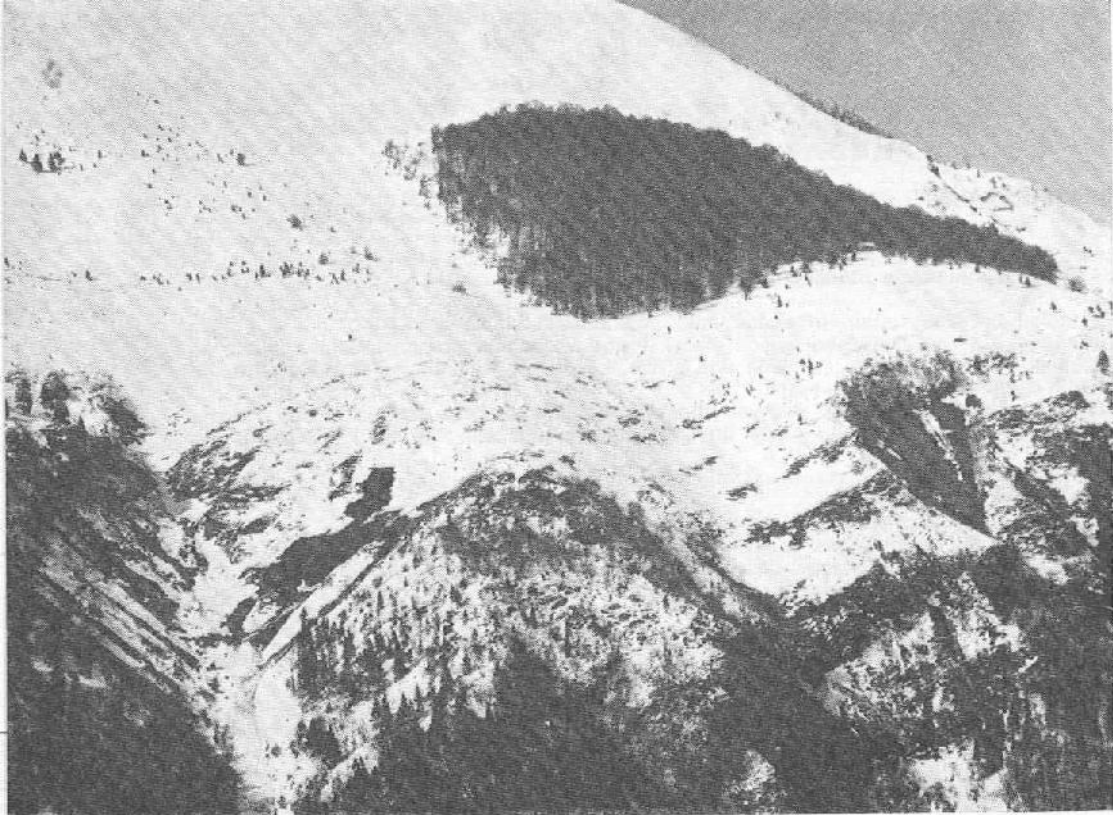
2. Centralni steber v Dedcu

Tisto oktobrsko jutro na Korošici, polno svetleče rose, pisanih barv, rahlega vetra in vriskov na grebenih Ojstrice se mi venomer vrača v spominu kot jutro velikega pričakovanja, lepote in srečnih trenutkov.

Z Zoranom sva pozno sinoči prišla z Ojstrice. S porajajočo se temo sva izplezala zadnja raztežaja spominke smeri Ivota Reye. Lepo plezanje je bilo poplačano s čudovito jasnim nebom in pogledom na verigo temnih gora.

Danes sva se namenila v stebri Dedca, smer, ki je prijatelju dolg izpred let, meni pa velika želja.

Venomer se oziram v steno. Velika neznanka mi je najina današnja pot, ena sama gladka navpičnost, le pod vrhom rahlo razpokana. Vem, da je nekje sredi stebra mesto,

Hudičev boršt na plazoviti Zaplati

Foto Fr. Ekar

ocenjeno z zgornjo šesto, da bo plezanje težavno, bo pa ponudilo estetsko uživanje. Naveževa se in po lahkem pečevju splezava do prvega stojišča. Lestvice omogočijo Zoranu hitro napredovanje.

Večkrat sem že plezal v tej steni, hodil ob njenem vznožju in vedno sem si želel videti plezalce v najlnem stebri, toda grozeča navpičnost je samevala.

V desni smeri se mi oglasi Bojan Pollak s soplezalko. Velika vzpodbuda so mi njune besede.

Vrv se izteče, po klinih hitro splezam do prijatelja. Sloni na nekakšni luski, svet nad njim je gladek, neprehoden. Le kje naprej, se sprašujem. Sele ko levo od stojišča ugledam klin, se mi razjasni: prečnica.

Zaustavi me strma plošča, zgoraj zaprta s previsi. Zaman se skušam na njenem spodnjem delu prikopati do klina, ki je oddaljen cela dva metra. Po ozki zajedl splezam do pod previsov, se obesim na odklano lusko in na slabo zabiti specialček, toda pravih oprimkov ne najdem. Moram se vrniti na stojišče. Še se mi poznajo napori včerajšnjega plezanja.

Zoran iznajdljivo ukani prehod čez ploščo. Na manjšo lusko obesi zanko, vpne vrv in z vrhunsko mero spretnosti doseže klin. Nato izgine za vogalom.

Prijem za zanko, zaupanje v moč prstov, malo trenja in že prsti krčevito zagrabijo vponko. Navpična, rjava plošča mi ni več problem.

Sončni žarki so čez greben Ojstrice dosegli poraščene hrbte Zeleniških špic in se izgubili na živobarvni preprogi dreves v dolini.

»Nad nama je najtežje mesto, naj grem naprej,« pravi Zoran. Z velikim zaupanjem mu pritrđim, vem, da bo zmogel.

Nabita zajeda, ozka prečka v desno, nato spet rahlo razčlenjena plošča in nad njo pod previsom: klin. Prijatelj vpne vrv v vse zabito. Sedaj pa pride tisto, kar je menda najtežje. Počasi, varno se vzpenja. Stoji na konicah čevljev, grabi za majhne, ravne oprimke. Še pol metra, še ..., dosegel je klin.

Borovje nad Petkovimi njivami je prijetneje zašumelo.

Sedaj pa jaz. Prečnica je težavna, terja res pravi občutek za ravnotežje. Obesim lestvico na njen skrajni konec, nato pa se moram vrniti h klinu na njen začetek po nove moči. Lestvica pa se mi zdi zdaj strašansko daleč.

Roka izpusti uho zadnjega klina, sedaj je samo še skala. Kar gre mi, oprimki so še ravno dovolj veliki, stopi, da ne zdrsneš, vse pa zahteva ogromno moč, tu ne smeš odpovedati.

Pol metra pod klinom se rahlo naslonim na napeto vrv, roka plane navzgor — vse je mimo. To je bilo eno najlepših mest, kar sem jih preplezal.

Nad previsom na zajetni ploščadi udobno sedi Zoran. Klini naprej so zabiti v dveh smereh. Desna smer se izkaže kot zgrešena, leva stran pa me pripelje v čudovito zajedo. Ogromna razpoka sprejme zatič (bong), še malo opornega plezanja, in že me sprejme s travo poraščena gred. Sedaj udobno varujem jaz.

Rob stene je ostro zarezan v plavo nebo. Steber se nama bo kmalu odkril v celoti, čustva v meni se vedno bolj prebujajo. Na dan pride tiha, nežna pesem.

Prijatelj izgine v zajedi nad mano. Zvoki klina, udarec stremena, glasno trenje vrvi ob obleko, vse je spojeno kot nepozabna simfonija.

Na melišču pod Kalško goro se svetli krpa snega.

Pod robom stene sva. Zgoraj naju med vejami rušja že pozdravlja nasmejani Bojanov obraz.

Splezam do pod rahlega previsa, po gruščnati polici prečim v levo in se znajdem v nekakšnem kotlu, ki se navzgor odpira z ozkim kaminom. Počasi in previdno obvladam še te zadnje metro.

Roke zagrabijo ogromen raven prostor. Stečem proti borovju, vlečem vrv, tako da Zoran spodaj zarobantl.

In potem je tu le še končni obred. Stiskamo si roke, iz oči se bliskajo svetli žarki veselja. Lepo je imeti prijatelje.

Tam daleč na vzhodu vidim Raduho, nad dolino Bistrice se kaže zgornji del Rzenikove stene. Kaj hočem še več?

Dedej: Centralni steber; ocena VI; višine 140 m; v oktobru 1977 plezala Zoran Bešlin (AO Ljubljana-matica) in Milan Vošank (AO Ravne).

TRIJE IZLETI

NADA KOSTANJEVIC

1. Preusmerjeni izlet

V Avtoprometovem voznem redu je jasno in čitljivo pisalo, da iz Gorice vozi ob ugodni uri avtobus na Kras, tja do pod Trstelja. Moraš iti do Gorice, tam je sicer »zraka« le za eno minuto, a nam je šofer sveto obljubil, da bo pohitel in še dobro zatrobil, da bomo kraški avtobus ja ujeli. No, sročali kraškega avtobusa nismo nikjer, in ko smo končno hitro izskočili na glavni novogoriški avtobusni postaji, smo veselo vzklili: Saj avtobusa za Komen še niti postavili niso! Do treh popoldne ga ne bodo! nam je pojasnil prijazni šef avtobusne postaje. Draga gospa, ta avtobus smo ravno včeraj ukinili, saj je bilo objavljeno v tisku ...

Albert, Miran, Robi, Rajko in Gregor se ne dajo. »Teta, veste kaj? Pojdimo pa na Sveto goro.« »Na Skalnico se reče,« pouči drugi. »Ne, saj na prospektih piše Sveta gora.« »No, pa naj bo Sveta Skalnica, da bo mir.« Lepa februarska nedelja je, narava še počiva, žičnica tudi. Pa pojdimo čez Kekca na to tolikokrat preimenovano, pa tolikokrat obstreljevano goro. Molela je kvišku s cerkvijo na vrhu, pa tudi Kekec se je lepo bleščal pred nami. »Pot pod noge, otroci, in ne obnašajte se kot kozlički na paši!« jih opomnim. »Tako lepa je Nova Gorica,« veselo vzklkajo otroci, ki jo sicer poznajo le s pregledov v specialističnih ambulantah, ki jih ni pri nas. »Lepi bloki, lepi parkir.« Cesta se vzpenja proti Kromberku. Zvonik prijazne cerkvice varuje majhno pokopališče. »Teta, poglejmo, kdo vse je tukaj.« Blizu vrat nas pozdravi lep nagrobnik z liro in kelihom. »Vinko Vodopivec, duhovnik in skladatelj.« »Ta je verjetno skladal le cerkveno glasbo,« meni eden fantičev. »Menda je tudi civilno,« pojasni drugi. No, če je poroka civilna, zakaj ne bi bila tudi glasba. »Katero pa?« hoče vedeti tretji. Spomnim se: »Žabe svatbo so imele ...« Fantiči si niso mogli kaj. Postavili so se v polkrogu okrog groba, in veselo zapeli:

Žabe svatbo so imele, zbrane iz sosednjih mlak ...

Pustila sem jih, naj pojejo. Saj slišal jih ni nihče, razen dobrega starčka pod belim spomenikom, ta pa je bil verjetno izvirne počastitve še vesel ... Pridemo do lepega, gosposkega Kekca. Kratek postanek, kratka malica. Kratko ogledovanje po ravni Goriški, po valovitih Brdih. Oskrbnika vprašam, kod se tukaj da priti do Prevala, sedla, s katerim se pot odcepi na Goro. »Vem, da je s Kekca do tja dobro pol ure zložne hoje.« Možakar me pogleda, kot bi najmanj hotela bosa na Himalajo, in mi reče: »Na Preval že ne boste našli od tukaj.« »No, stric, nikar me ne za nos! Ne mislim s temi

otroci ves dan tukaj sedeti. Dobro vem, da je tukaj zadaj za kočo nekje tista pot.« No, končno se me usmili: »Tam za tistimi borovci, za ono koruzno njlvo pa obrnite na desno, ne, saj Preval je levo, pojdite na levo, in potem...« Nisem ga več poslušala. Bom ta Preval že kje izvahala. No ja, tisto njlvo smo tudi našli, in tisto levo pot nad njo. Ob poti je jarek. Obrambni, iz prve svetovne vojne. Otroci začnejo praviti: »Moj dedek je bil... moj stric... sosed Jože mi je pripovedoval.« Jarek je dolg dober kilometer. Končno zagledamo dolgo pričakovani Preval, ki ima tudi majhno, a trdno zaprto gostilno. Makadamska cesta drži na goro, asfaltirana gre na Lokve in Čepovan. Takoj za odcepom zagledamo bližnjico. Gozd je povsem redek in še ne brsti. Listnat je. Sabotin je ves v senci, skalnat in siv, prav žalosten. Pod njim je Soča, ob njej cesta in železnica. Vse se tišči v ozki soteski. Gora je sicer sveta, a nič ji ne bi škodovalo, če bi bila markirana. Poletl res pelje žičnica gor, v zimskih popoldnevih se pa na njenih pobočjih kar tare ljudi, ki iščejo rekreacije in sprehoda po njej. Pa tudi slavno pot s Kekca na Preval bi kazalo markirati. Saj bi ta all oni s Prevala le prišel kaj h Kekcu zapravit. Na skrajnjem severozahodnem pobočju smo našli nekaj, kar svoj živi dan še nistem videla. Pot je bila povsem opuščena, morda še od prve svetovne vojne ni nihče po njej hodil. Po poti, ob poti, med grmičevjem, med skalovjem zvonček pri zvončku, vmes žafran, pa zeleni telohi (slepice), levje tačke in drobni zimzelenčki, pa še druge vrste cvetic, ki so kot debela preproga pokrivala vsa tla. Našteli so kar deset raznih vrst cvetočih rastlin, konec februarja! Na to se vsujemo kar po goličavi. V nahrbtnike spravimo še nekaj železja iz prve svetovne vojne, ki ga bodo fantje razkazovali v šoli. Najdemo končno cesto, in kmalu vsi sedimo v prijaznem gostišču ob romarski cerkvi. Skozi okno uživamo v razgledu. Navzdol gromo kar na pamet, a srečamo dosti ljudi, ki bi radi ujeli svež zgodnjepomladanski zrak na tej lepi točki. Vsi nas sprašujejo, kod se gre gor. »MI smo šli gor kar na pamet, dol ravno tako. Kod se ne gre, vam raje povemo. Vse hlače in nogavice smo potrgali po robidovju.« Bunkerje iz prve svetovne vojne seveda tudi oblezemo, in že smo na Prevalu. Ne gremo več na Kekca, uberemo jo mimo apnenice v Solkan. Iz apnenice se kadi, tak pogon se še čez nedeljo ne da ustaviti. Hočemo že mimo solkanskega pokopališča, ko nas Miran opomni: »Teta, Franceta Bevka moramo obiskati.« Stopimo na pokopališče, kjer nas vsi začudeno gledajo, saj smo turistično opravljeni. Prijazen upokojenec nam pokaže pot k grobu. Otroci ga okrase z zvončki. Najbrž bi tudi tukaj kaj zapeli ali zrecitirali, a jih je sram ljudi, ki se zbirajo nemara h kakšnemu pogrebu. Ucvremo jo k avtobusu. Še pustni sprevod vidimo, ves v znamenju naftne krize, ki je najbrž požrla tudi »kraški avtobus«. No, naš avtobus je le prišel. Pojdimo, otroci, Trstelj pa pustimo za boljše čase.

2. Planica 74

Delali smo v komisijah ali pa zasedali, kakor hočete. Štirje smo bili, potemtakem sta bili dve komisiji. V eni sta Miro in Srečo premišljevala o markacijah, v drugi komisiji pa sva midva z Draganom razdeljevala 130 ljudi na tri avtobuse za na Planico 74. K sreči, da je naša društvena soba bolj na koncu dvorišča in da naše debate ni nihče slišal. Oboje je bilo komplicirano, saj je treba markirati k Abrahamu, pa tudi proti Vojkovi, treba je markirati Stari grad, pa še 130 ljudi s Postojne, Slapa, Podnanosa, Dupelja, Budanja, Gradišča, Vipave, Ajdovščine, Cola in Podkrajja, starih od 7 do 70 let, je bilo treba razdeliti na avtobus tako, da bi bili prijatelji skupaj, da bi avtobusi šli iskat vsakega v svojo vas brez prevelikih daljinskih razdalj in da bi si trije vodniki najbolj sitne izletnike kolikorotoliko pravično razdelili. »Kdo pa bo imel elemente in množice?« Tako imenujemo otroke, ki so deležni nove matematike, tam od tretjega razreda navzdol. »Tako naj bo!« končno razsodim kot najstarejša: »Drago naj ima Slapence, vipavske in gradiške mladine in Postojnčane, Miro Dupelje, Budanjce in tistih nekaj šolarjev, ki so se prepozno prijavili... jaz pa vzamem Vipavce, Ajdovce in Gorjane z otroki vred...« »Ali jaz ne bom imel otrok?« »Seveda Drago, ti boš imel slapenske otroke, ti pa imajo vsi starše s seboj.« »Kaj pa šoferji?« Bruna je vzel Miro, Danila jaz, Maria, ki ga še nihče ni poznal, smo dodelili Draganu. Tako je Dragan vzel pot čez Postojno, midva z Mirom pa čez Črni vrh, da ne bi izletniki skakali z avtobusa na avtobus. Ko pa smo zjutraj čakali na trgu, lovili vsak svoje izletnike, tlačili vsak svoj avtobus, je prišlo v sestavu izletnikov do temeljnih »kadrovskih sprememb«, tako da smo le približno vedeli, kdo koga vozi. Še najbolj vesel je bil Drago, ki je ugotovil, da šoferja Maria dobro pozna. Šofer je vzel s seboj svojo zelo energično in prijazno soprogo, ki mu je pomagala miriti in skupaj držati vse otroke od »elementov in množic« navzgor.

Ker smo že ob odhodu imeli krepko zamudo, sem se bala, da so se Ajdovci ta čas že vsi razgubili. A glej: pri »Sničarju«, na križišču za Col, so čakali zvesti Ajdovci, ki jim je Danilo zapel za dobrodošlico:

»Ajdovci kradejo, kradejo, kradejo
Ajdovci kradejo Šturcem krompir!«

Verjetno ga ne pridelajo več dosti v urbanizirani Ajdovščini ne Ajdovci ne Šturci, smo menili. Ovniki proti Colu so nam pokazali našo drago dolino vso bleščečo v soncu. Na Colu smo pobrali še Gorjane, ki so iz raznih lukenj in grap na Gori prišli z motorji in kolesi do Cola, in tam na mrazu čakali dobre pol ure.

Nič omembe vrednega se ni zgodilo do Planice, le Danilo je zamenjal Storič s Stolom in smo se morali prepirati, preden smo mu dopovedali, kateri je pravi. Vsa cesta je bila v avtih, avtobusih. Je pa bil promet tokrat dosti bolj urejen kot prejšnje leto, in smo še kar pametno prišli pod Ponce. Tam sem na kratko povedala: »Ljubi moji, vsak po volji svoji! Točno pol ure po končanih skokih se dobimo tukaj. Kogar ne bo, naj kar štopa. Saj je na Planici 15 avtoprometov. Čakali ne bomo nikogar, razen elementov in množic. Če se izgubijo, naj gredo tja k hiši Rdečega križa, kjer je za zgubljene ljudi in predmete.«

Mulci se pri priči razgubijo, elementi in množice pa še Marija z Lipice se primejo mene. Marija z Lipice je res heroj. Saj ima več poškodb na hrbtnici in kolku in tudi priletna je že.

Vendar se z največjim užitek kotali med gnečo — navzgor in navzdol, išče primeren prostor, od koder bi bilo najlepše videti skakalnico, in ko ga najde, kar z rokami nameče kupček snega, razgrne po njem najlonsko vrečo pa se mirno usede, kot bi se usedla v cerkveno klopi. »Elementi in množice« preganjajo prodajalce značk, ko pa vidijo, da so značke le preslane, se lotijo raje sladoledarjev. Ko se skakalci pojavijo, završi med gledalci. Sledijo skokom, občudujejo Steinerja in pomilujejo naše skakalce, ki nimajo tako znamenitih rezultatov. Strehe avtobusov so tako številne, da si ne znamo predstavljati, kako bomo pred polnočjo sploh zlezli iz te gneče. Po skokih — saj veste, kako je ta reč potekala, se najdemo vsi ob naših treh »Avtoprometih«, ki se ponašajo z velikimi napismi »PD Vipava«. Proti pričakovanju so naši trije vrli šoferji kralju potro-bili, in mi vsi smo bili že kmalu notri. Drago in Miro sta svoje ljudi popeljala v Prešernov rojstni dom, ker pa smo mi že vsi večkrat bili tam, se najprej odločimo za Blejski grad, ki ga pa oblegajo Planičarji vseh kategorij (motorizirani seveda). Kako pa so naši malčki prijetno presenečeni, ko odkrijejo tam pravo razprodajo vseh vrst značk! Na Planici je ne dobiš izpod 20 din, tukaj pa kar sedem značk za ta denar! Značk vseh mogočih krajev, podjetij, društev! Pa še prav cenene razglednice! Kako uvidevni so sodobni graščaki! Učenci četrtil razredov, ki se učijo o naši zgodovini, me prosijo: »Teta, v Begunje nas poljite!« »Ne!« se jezijo upokojenke. »Groza nas je Begunj, saj smo vse to preživeli, vi otroci ničesar ne veste!« Potolažim jih, da bodo počakale v Avenikovi gostilni. Pridemo v Begunje, nihče ne zavije k Joževcu, vsi gremo v Muzej talcev.

Tiho prihajajo ljudje iz muzeja, s spoštovanjem govore o žrtvah in trpljenju, na to obiščejo grobišče talcev okrog bolnice...

Potem jih popeljem po poti, ki sem jo kot dekle prevozila s kolesom. To je znamenita partizanska cesta mimo gradu Kamen. Z nje je čudovit razgled na vso gornjesavsko dolino. Ker tod ponavadi avtobusi ne šarijo, nas na ovinku ustavi srnjak, debelo nas gleda, za njim pa zvedavo štiri srnice. Na Danilov zvočni opomin odidejo proti gozdu. »Kar domov, domov sedaj! Poženite, Danilo! Jutri bo treba v šolo, v službo, na delo!« Oči nas skelijo od pomladnega sonca... »Pognal bom, a zapojte z menoj, da ne bom zaspal. Le še pri Cencu, za Grnini vrhom se ustavimo. Tam ima gostilničar tako lepo zbirko značk, kar v veži v okvirju, da se izplača pogledati!«

Tiho, tiho zapoje Danilo, tiho poprimejo dekleta:

S triglavskega mi veter gorovja prav lahko šumi in pihlja...

Na Colu spustimo Gorjane, v Ajdovščini Ajdovce, na križpotju Budanjce, ki so si do svoje vasi s samoprispevkom uredili lepo asfaltirano pot, v Vipavi pa se še mi spravimo dol. Pogledam še za clementi in množicami, če so šli res vsak v pravo smer.

3. Hej Slovani, kje so vaše meje?

Iz vseh parcel našega malega, razdrobljenega posestveca je videti v pobočju Kovka, nad Vrhpoljem, pod cesto za Col prijazno belo cerkvico. Vedno sem spraševala moža, kakšna cerkvica je to. Ali je še v rabi? Pravil mi je: Cerkev je podružnica budanjske, posvečena pa je svetemu Ahaciju po domače Ahcu. Sam je bil le enkrat pri njej, in sicer pred petdesetimi leti, ko so v Vipavo prišli fašistični učitelji, slovenski pa so še poučevali. Dve učiteljici sta takrat vzeli s seboj prav vse nekoliko večje in razumnejše šolarje. Uspelo jim je promotiti italijanskega učitelja, da je ostal doma. Otroke so odpeljali k tej samotni cerkvici, jim položile na srce, naj ohranijo slovensko besedo in ljubezen do domovine ter zapele skupaj z njimi: »Hej Slovani, kje so vaše meje!« Otroci res tega niso nikoli pozabili (sedaj so že vsi priletni ljudje). Učiteljici sta kasneje šli v Jugoslavijo, ena z možem, druga pa sama. Ta je šla učiti kar v Žiri. Nevajena ostre žirovske zime je kmalu zbolela in umrla. O italijanskih učiteljih pa je ostalo

med ljudstvom kaj različno izročilo: nekateri so bili pravi zločinci, drugim pa je bilo le do tega, da zaslužijo svoj kos kruha, eden pa se je naučil slovensko in se poročil z domačinko. Večkrat je po vojni od vseh spoštovan hodil obiskovat nekdanje učence. Mož mi je večkrat govoril o tej cerkvi in v vselej sem ga prosila, naj bi me peljal tja. Zadnjega aprilskega dne je našo družnico nagnal dež z njive, kjer smo sadili koruzo. In je mož sklenil, da bomo končali prvega maja. No, domači delavski svet se je uprl: saj je še prvomajski ponedeljek (tako imenujemo drugi dan majskih praznikov brez ozira na to, ali je ponedeljek, sredi ali kaj drugega), praznik dela bomo res praznovali. Prav, je rekel predsednik delavskega sveta, popoldne pojdemo ... Če bi seja bila za zaprtimi vrati, pa je bila pred hišo na klopi. »Kam pojedete?« hočeta vedeti Janja in Mirjam, ki ravno gresta mimo. »Kam?« vpraša Slavkica. »Kam?« prileti Pavel, Robi je itak vedno okrog naše hiše ... Pa še Suzana in Simon, pa še Marko in Mojca ... Mož je začel debelo gledati, otroški plaz pa naraščati, kakor hitro smo se odpravili po naši ulici, ki se sploh ne imenuje ulica, temveč »gasa«. »Saj nisem poslednji slovenski učitelj ...« je mrmral mož, in plaza se je prjel še Janez.

»Ne, po vrhpoljskem klancu jaz te črede ne bom gnal!« je mrmral, »jaz pojdem čez Zemono, vi pa po vrhpoljskem klancu, dobimo se pri znamenju, kjer je žena ubila moža.« Seveda otroci dobro vedo, kje je na koncu Vrhpolja to znamenje. Mož zgine po bližnjici, jaz pa varujem moj »trop brez zvoncev« po lepi asfaltirani cesti. Prva važna ustanova je veterinarska bolnica, kamor je marsikdo od otrok že gnal kaj različne živali od krav do mačk na zdravljenje. Druga važna ustanova so Perhavčevi hłodi ob vrhpoljskem klancu, na katerih sedi lepa mlada učiteljica slovenščine, ki pestuje deset mesecev staro hčerkico. Otroci jo imajo radi, takoj jo obstopijo. »Z vami pojdem, dokler gre, potem pa nazaj,« se odloči. Vem, da vozička do svetega Ahca ne bomo spravili. Radovedne Vrhpoljke (saj je Vrhpolje le slaba dva kilometra od Vipave) nas sprašujejo, kam nas nese. Pridemo na kraj vasi do znamenja, na katerem so kamniti liki svetnikov in zelo starodavna letnica. Tukaj je nekega večera pred tristo leti vsega navellčana žena-trpinka, ko se je vračala s polja, z motiko ubila moža. Kdo je bil neznan umetnik, ki je v trdi kamen izklesal to čudovito znamenje v spomin groznega dogodka? Pri znamenju nas, kakor je obljubil, čaka mož. Ko je videl, da je otroški plaz še narastel, je že hotel vzrojiti, a ko je zagledal lepo mlado učiteljico, se je umiril.

Malo Matejko kar jaz zadenem na ramo, dekletce se nič ne razburja. Otroci in učiteljica se gnetejo okoli mojega moža kot piščančki pod dobrodušno kolklo. Pri zadnjih vrhpoljskih hišah spravimo voziček. Tu šumi potoček, ki se že pred Vrhpoljem zgubi v zemljo. Ob potoku med nizkim hrastovjem sameva kmetija. Lastniki so se že pred dvajsetimi leti odselili v Idrijo, a kmetijice niso ne prodali ne opustili. Vsako soboto se vračajo in obdelujejo njivico, saj v mrzli Idriji ne uspeva zgodnja zelenjava. Nekoč so Budanjci in Vrhpoljci tu plesali. Saj jih v tej grapi niso izvovali fašisti, tukaj so lahko peli in igrali po slovensko in se na koncu po ljudski navadi tudi pošteno stepili. Pot postaja vse bolj strma. Skozi majhen gozdiček in cvetoče travnike nas pelje pot. In kmalu smo na ravninici z belo cerkvico. Trdno je zaprta, a skozi debele in goste okenske križe gledamo njeno lepo notranjost. Posedamo po ravninici in mož nam začne razlagati razgled. Učiteljica je šele malo časa tukaj, Tolminka je. Otroci ji vedo povedati o vsaki vasi kaj »dobrega«. Vrhpoljci, hvaluže — pa glejte, nikjer več nimajo krompirja, same cepljenke za vinograde so nasadili, res je, pri njih ni slane kot v ostali dolini, a toča jih večkrat prizadene. Dupeljci ... glejte, lepa vasica, redko mnogo piščancev. Planina, gor na griču, kaže Vipavi hrbet. Pa ne da bi bili Planinci jezni na Vipavce, ampak zaradi burje. S Planine so Turki pred 500 leti prišli v Vipavo ... Slapenci so pretepači, če je treba, pridni pa tudi. Mančani so na glavni cesti, Ložani odročni, čeprav le štiri kilometre od Vipave. Gočanom diši pljača. Podražani so kar preveč delavni. Preden gredo spat, obesijo klobuk na žebelj, vstanejo pa brž, klobuk se na žeblju še maje ... Burja pa jim ne pusti saditi koruze, sejejo pšenico. Pa župnika imajo s Tolminskega, ki je ves mrtev na planine, huje kot Aljaž ... Pa Mala Moskva so pravili Podragi med vojno. Podnanosa, domovine heroja Vojka je le košček videti, starinske vasice s cerkvico, krito s kamnitimi škriticami ... Učiteljica vpraša, kakšno lastnost imajo Vipavci, pa ji pojasnim, da pravih Vipavcev skoraj ni več, vsak ima zakonskega druga od drugod.

Vipava je vas zetov in nevest. Ker je stara Avstrija zidala kasarne na jugu in jih je Italija dozidala na severu, so se vipavska dekleta možila na vse vetrove, vipavski fantje pa so se morali za nevestami ozirati drugod. Medtem ko ji pripovedujemo, pitamo malo Matejko z vsem, kar premoremo po torbicah, in niti ne preveč čistih žepih. Potem nas pokliče mož. Močno hrastovo deblo je napadel rak — neki čudni izrastki so na njem, eden pri dnu, drugi višje. Deblo ne raste lepo pokončno, temveč se čudno krivi. »Na hrastu ga vidim prvič,« pove mož, »a kstanj je tod rak uničil skoraj ves. Nekoč je tod bilo mnogo kstanja, danes ga skorajda ni nič več.« Nekje tam v Rebrnicah je votlo zagrmelo. Mlada učiteljica zaskrbljeno pogleda na otročička.

»Nemara bo še dež ...« Vendar podsunčnik, tako pravijo tukaj popoldanskemu vetru, ki z zahoda razžene oblake, tudi tokrat ni pustil izletnikov na cedilo. Malo se je po-

Igral z vejami v bolnem hrastu in razgal oblake. Spuščamo se po drugi poti, in smo pri prvih budanjskih hišah. Budanjski, vedo povedati otroci, so živinski prekupčevalci. Še iz stare krave znajo narediti mlado junico. »Pa budanjko, ali ste pili kaj?« vprašajo učiteljico. »Kakšna pijača pa je to?« Otroci se zasmеjejo. Pod Budanjami je zajetje vipavskega vodovoda, zato pitni vodi pravijo — budanjka. In že smo pri prvih vrhpoljskih hišah. Matejka se preseli v voziček, piščančki tekajo po vrhpoljskem klanecu pred menoj... mož pa jo ucvre čez Zemono, ki se ponaša z letnim dvorcem Lantierjev. Jaz pa oddajam otroke po vrstnem redu, kakor sem jih sprejela, oziroma, kakor so se mi prilepili.

V Postojni odloži Danilo tri vesele mlade Logatčanke, ravno na avtobus, ki jih bo odpeljal proti domu. Na Rebrnicah nas pozdravi naša draga burja. Na Lozicah odložimo ene, v Podnanosu druge. Na Slap itak vedno moramo, da spravimo »v jaslice« naše Slapence. Še ob bolnici odložimo Gradiščane, Vipavci izstopimo na glavnem trgu, in tudi Lojzek naloži na svoj motor, kar je Dupeljecov z nami. Danilo pa mora odpeljati ugleadne goste v Ajdovščino.

VISOKOGORSKO TURNO SMUČANJE

DR. PETER SOKLIČ

Téma je zanimiva in »vroča«. O visokogorskem turnem smučanju se dosti piše, tudi letošnje (19.) mednarodno alpinistično srečanje ob filmskem festivalu v Trentu je bilo posvečeno temu športu. Po razvoju zadnjih let bi sodili, da gre za nekaj novega, pogled nazaj pa razkrije začetke že v 19. stoletju. Tako se je angloški alpinist Slingsbury 1880. leta s smučmi povzpел čez 1500 m visok prelaz Kaiser na Norveškem, 1894 pa je bil s smučmi premagan prvi tritisočak — Sonnenblick v Visokih Turah. Tudi pri nas so bili znani mnogi najlepši spusti še pred II. svetovno vojno.

Kje je potem tisto, kar dela to dejavnost »moderno«? Predvsem množičnost. Pred II. svetovno vojno je že zahajala v zimske gore na smučeh le manjša skupina ljubiteljev, večinoma alpinistov, ki so uporabljali smučni predvsem zato, da so si približali oddaljene vršace. Redki so bili »čisti« smučarji.

Po vojni se je smučanje hitro razmahnilo. Postalo je masovni šport, razvijajo se zimskošportni centri. Hkrati s tem razvojem pa se vse bolj širi krog tistih, ki zahajajo s smučmi na gore. Kje tiče vzroki? Za prva povojna leta prav gotovo velja razlaga prof. Triaynarda, ki pravi, da je bila »lakota po svobodi gibanja in duha« tista, ki je motivirala samotne urice na smučeh visoko na gorah. Današnja mladina ima verjetno drugačne psihosocialne motive. Nekdo je v diskusiji duhovito povedal: »...ker se ne počutim v mestu ravno najbolje...«. Najbrž gre za več vzrokov: industrijska družba je visoko specializirana, naloge posameznika so dokaj omejene, vodijo čisto v kreativno dolgočasje. Vsakodnevno življenje v mestnem okolju ne zahteva veliko naporov. Ostaja vprašanje samopotrditve. Družba po drugi plati favorizira znanost, odkrivanje; vsak dan sredstva javnega obveščanja preplavljajo z informacijami o uspehih nekonvencionalnih dejavnosti. Človek si želi samopotrditve, želi si uspeha tam, kjer si z naravo stojita nasproti tako kot v preteklih časih, recimo pred 50, 100 leti. Ali ni samo še sneg tisti, ki v nekaj urah zabriše vse sledi civilizacije, pokrije dobre in slabe strani dela človekovih rok in vedno znova omogoči pristno sožitje z naravo? »Samo še na visokogorskem turnem smuku se lahko resnično poglobim vase,« je rekel eden od švicarskih gorskih vodnikov. Če te misli drže, bo visokogorsko turno smučanje doživelo še velik razvoj. Pri tem seveda pridno pomaga industrija športnega orodja, saj se oprema za ta šport bliskovito razvija.

Mednarodna komisija za visokogorski turni smuk pri UIAA skuša najti merila za kvalitetno opremo in pričenja s tovrstnimi testiranjmi.

Besedo zaslužita še dve dejavnosti, okrog katerih so mnenja izrazito deljena; visokogorski smučarski rallyi in ekstremno smučanje. Rallyi bodo bržkone še naprej ostali domena nekaterih organizacij (razviti so predvsem v Italiji), čeprav nosijo v sebi nevarnosti. Tekmovalec je namreč prisiljen, da se spušča po nevarnih področjih. Nevarnost pri tem razumemo kot tveganje, ki presega meje — definicija preračunanosti in preračunljivosti je zelo ohlapna in si jo vsakdo prilagodi zase.

In končno ekstremno smučanje prek ledenih sten in ozebnikov — mnogi trde, da je to spust norcev. Začetnik ekstremnega smučanja Saudain in tudi zelo znani Vallencant pa ne znata z besedami izraziti veličastnega občutka ob spustu. Vsekakor je to in bo ostal šport le redkih, medtem ko je visokogorsko turno smučanje več kot šport — je način življenja. Če ne verjamate — poskusite.

26. AVGUST 1963 – TA DAN SI BOM ZA VSELEJ ZAPOMNILA

ZDENKA TRAMPUŽ-SANCIN, TRST

Sedim za kuhinjsko mizo, moj pogled strmi v naravo, ki se prebuja. Medtem ko sta bezgovina in sosedova vrba že ozeleneli, je jesen šele pognal prve popke. Tudi majnice so ozelenele, kmalu bodo cvetele; prav lahko bi jih imenovali aprilice, saj zmeraj cvetejo že aprila. V daljavi gledam oljke, samo te niso spremenile barve svojih tankih lističev. Vse zelenje se v pomladanskem ne preveč toplem vetru rahlo pozibava. Nebo je oblačno, iz grmičevja prši ptičje petje, potok za hišo spokojno žubori, dan se nagiblje k večeru. Ni mi treba dolgo čakati — s tem, kar občudujem in poslušam, se moje misli spomnijo dogodka, ki se je pripetil pred petnajstimi leti, 26 avgusta 1963.

Tisto poletje sem, kot vsa otroška leta, preživela tritedenske počitnice v koloniji v Žirovnici na Gorenjskem, skupaj s sošolkami Jasno in Maro pa z neločljivo prijateljico Katjo. Bili so lepi, brezskrbni dnevi, ko so nam še največje skrbi povzročale kazenske lesene paličice, ki jih je moral vsakdo izmed nas z zobmi potegniti iz zemlje, če je izgubil pri neki naši priljubljeni igri. Tudi pri obedih smo tekmovali med seboj, kdo si bo pri kuharici priboril večji kos peciva. Vodstvo kolonije je dobro skrbelo za nas. Z avtobuslji, z vlaki pa tudi peš smo pogosto hodili na izlete in kmalu smo spoznali vse gorenjske znamenitosti. Tisti, ki smo bili že pred letom v koloniji v Žirovnici, smo tamkajšnje otroke že poznali. Sama sem se že pozimi dopisovala z dvema novima prijateljicama. Bili sta to Vanda in Vlasta, ki sta se večkrat igrali z nami Tržačani. Spominjam se celo, da sem tisto leto po koloniji bila še dlje časa gost v Vlastini družini.

V tej družini so si res nemalo prizadevali, da bi bilo moje počutje res odlično. Kopat smo se hodili na Šobčev bajer, vozili smo se s kolesi, bili smo tudi na Stolu in na Begunjsčici.

Tisto poletje sta Vlastina mama in brat odločila, da bosta vso otročad, ki se je pri njih zbirala, peljala na Triglav. Dan pred odhodom sva z Vlasto obredli vso vas, dokler nisva dobili na posodo dva čudovita nahrbtnička, oblečena v belo-rjavo kravjo kožo. Na dan odhoda, 26. avgusta 1963, glej naključje, ta datum sovпада s 185-letnico prvega vzpona bohinjske štiriperesne deteljice na Triglav, se nas je pred sončnim vzhodom zbralo na železniški postaji v Žirovnici osmero iz vseh vetrov. Vlastina družina in Janec iz Žirovnice, Marija in Pavle iz Bohinja, Brane iz Ljubljane in še jaz iz Trsta. Jasno mi je pred očmi tisto prelepo sončno jutro, ko smo otroci prešerno korakali vsak s svojim nahrbtnikom proti Aljaževemu domu. Od same sreče, da gremo na najvišjo goro v Jugoslaviji, smo pozabili na lakoto in žejo. Pri Aljaževem domu smo se kar prerivali, kdo izmed nas bo največkrat prilezal na mali Triglav. Pod Begunjskim vrhom je začela Vlasta tarnati, da jo boli zob. Vsem se je zasmilila, posebno še bratu, ki ji je takoj prevzel nahrbtnik in nosil naprej dva. Enega na hrbtu, drugega na trebuhu, da je bil ubožec, kar se da smešna prikazen. Malo je brundal, a izkazal se je.

Zanimivo je bilo, da smo se z Vlasto in Branetom vse bolj pogosto ustavljali. Na vprašanje Vlastine mame, če smo trudni, smo odločno odgovarjali, da mi ne stojimo, ker smo trudni, ampak zato, ker občudujemo lepo okolico. Da bi kaj takega priznali! Kljub vsej trudnosti, smo se še isti dan pred sončnim zahodom spustili po zelenem večnem triglavskem snegu do vhoda v Triglavsko brezno. Prav zadovoljna sem bila, da je bila Vlasta zopet zgovorna, da je zob nič več ni bolel. Uboga revica, sem si mislila, bila je res pridna.

Noč na Kredarici je bila moja prva v planinah. Tisti večer sem doživela mnogo novosti, ki so me povsem očarale. Všeč mi je bila petrolejska razsvetljava v jedilnici, ki je delala prostor še bolj mikaven in skrivnosten, kot se mi je zdel svet zunaj koč. Nadvse sem se zabavala na skupnem ležišču, kjer smo klepetali in se šalili pozno v noč. Zjutraj mi je že ob vzhodu sonce posijalo na posteljo, saj ga nobena hiša pa tudi ne gora ni ovirala pri tem. Čudovito spoznanje!

S splošnim pomilovanjem Vlaste, ki jo je v trenutku, ko je morala prevzeti nahrbtnik, zopet zabolel zob, smo v sončnem poletnem jutru le premagali vse višinske metre, ki so nas še zjutraj ločili od vrha. Stopili smo na glavo čistiljivega očaka Triglava, ki je tistega dne že 185 let zapored prenašal, da mu planinci hodijo po glavi. Mislim, da sem takrat, ko sem prisopla na vrh Triglava, zrasla od ponosa, seveda, pred samo seboj vsaj za dve glavi. Moje veselje in občutki so bili podobni tisočertm planincem, ki se prvič povzpnejo na Triglav, na goro, ki je simbol vsega slovenskega naroda, pa še v prijetni družbi in odličnem vremenu.

Ritem našega potovanja po triglavskem kraljestvu še zdaleč ni bil podoben maratonskemu, primeren je bil povprečni starosti naše skupinice, ki se je sukala okoli 15. leta. Zdaj smo bili žejni in lačni, kasneje nas je motil kamenček v čevlju, slikati je bilo seveda nujno, sončna očala in kapo je bilo tudi potrebno potegniti na dan. Cvetice s poti so vabile, naj si jih pobliže ogledamo.

Že res, da so me noge ves dan skelele, zvečer ko sem legla, nisem mogla razumeti, da imam tako velike kvedrovce, saj je bilo prostora v vsakem še za toliko žuljev, kot sem jih že imela na vsaki nogi. Vsi so se čudili, kako da nisem nič potarnala. Tako smo drugega dne prenočili v koči pri Triglavskih jezerih.

V gozdnatih serpentinah nad Bohlnjskim jezerom, pred koncem naše uspešne ture, se nam je Vlasta le izpovedala, da je bil njen zobobol namišljen in le čudovita pretveza, da ji ni bilo treba nositi težkega bremena na hrbtu. Diplomacija pa taka!

UTRINKI

SLAVKO CIMERMAN

Sreča — to je biti z Naravo,
jo gledati in z njo govoriti.

L. N. Tolstoj

Mrzla, jasna zimska noč je. V težkem plašču iz ovčje kože korakam okrog karavle. Nekatere v daljavi se oglašajo volkovi. Zazrem se na albansko stran. V mesečini srebrno žarijo Prokletije. Nenadoma se v meni zbudi nemir, spomini postanejo živi ...

Utaborili smo se v kanjonu Velike Paklenice. Prvič se seznanjam z alpinistično družino. Pisana je, le hotenja so pri vseh enaka. — Zapustili smo taborni prostor. Dokaj zgodnji smo, saj se mnogi »homines alpini« šele prebujajo. Slišijo se pogovori, smeh, preklinjanje; rožljajo alpinistični pripomočki, brnijo kuhalniki. Nekatere naveze so že v steni Aniča Kuka. Tomaž zakorači proti Čuku, z Blanko mu pokorno slediva. Prvi stik s steno je neprijeten; skala je ostra in mrzla. Kmalu se ogrejemo, plezanje postaja vse lepše. Vzpona je prekmalu konec. Srečen sem, saj se je uresničilo pričakovano — premagati sebe v neposrednem stiku z Naravo.

Nekega zgodnjega jutra v avgustu nas je sedem zapustilo kočo v Krnici. Precej časa je trajalo, da smo po obsežnih meliščih »primleli« mimo bivaka v Dlni in Škratice do Rokavov. Po Kugyjevi smeri smo dosegli greben. Nato smo ga previdno prečili ves dan. Največ preglavic nam je povzročala preperela in krušljiva skala. Na nekem mestu je Brane pred mano sprožil kamen, ki mi je nemarno razmrcvaril mezinec na desni roki. Nekoliko smo ga obvezali in plezanje se je nadaljevalo. Proti večeru smo poiskali primeren prostor za bivač in se pripravili na dolgo noč. Zaspati nisem mogel, vzrok sta bila preveliko razburjenje in kljuvanje v prstu. Tiha, spokojna gorska noč me je zelo prevzela. Severna Triglavska stena je prekrivala dobršen del obzorja. Molče sem zrl vanjo in si želel skorajšnjega svidenja z njo. Proti jutru sem nekoliko zadremal, pa me je ponovno zbudil kamenček, ki je tlesnil po moji čeladi.

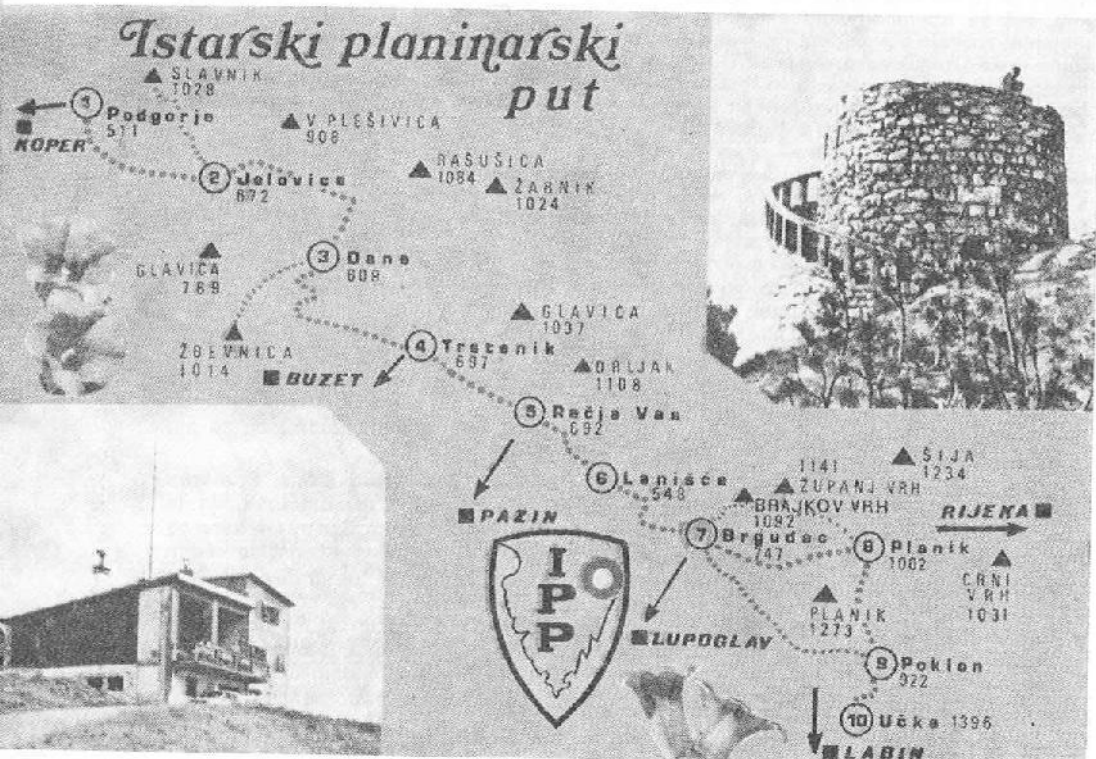
Prečenje smo končali po dolgem in utrujajočem sestopu čez Kriško steno. Primeren zaključek pa je bila vožnja k zdravniku. Drago je šele naslednji dan ugotovil, da je vozil pravzaprav v polsnu. Okrešelj. S Cvrčem sva tik pod izstopom Szalay-Gerinovega grebena. Vreme je turobno, saj megla zastira vso okolico. Cvrčo mi predlaga, da vodim zadnji raztečaj. Nekaj metrov nad njim sem, ko mi pove, da me bo fotografiral. Hočem narediti lepši razkorak. Nenadoma se odlomi luska in presenečen se znajdem nekaj metrov pod Cvrčem, ki prav tako debelo gleda. Neumno se režim in si ogledujem odrgnjene roke. Ko izplezava, me prične zbadati v križu. Najbrž je nalomljeno kakšno vretence. Počasi capljam za Cvrčem skozi Turski žleb. Prvič premišljujem o tem, da se lahko vzpon presenetljivo hitro konča. Seveda tudi »poziranje« ni priporočljivo.

Meglen dan v maju. Ždim na stojišču v Zupanovi smeri. Milč godrnjaje pridrsa s pomočjo prusika nazaj k meni. Nekoliko sva se zaplezala. Toda prebiti se bo treba, kajti bliža se nevihta. Ko končno doseževa izstop, strele že švigajo. Brž z vrha! Oslepljena in v paničnem strahu hitiva po snežiščih. Na nekem nedolžnem snegu zdrsнем, trdo pristanem v kamenju in izgubim baterijo. Postane nama jasno, da brez luči ne bo mogoče do pod stene. Premočena zlezava pod bivak vrečo in drgetava do svita. Ko zjutraj sestopava po poledeneli stezi, uvidiva, da sva ravnala pametno. Nato se »otajava« v spalnih vrečah, misli pa že hite k novim ciljem.

V trdi temi tipljeva po zopni strmini proti ostenju Vežice. Prespiva dokaj udobno v eni izmed votlin. Zjutraj srečava navezo, ki se vrača iz Perčičevega stebra, kamor sva tudi sama namenjena. Eden nekaj godrnja o zopnem gladkem kaminu, kjer da je plezal na vse mogoče načine, tudi z brado in nosom. Vstopiva, plezanje nama gre kar dobro izpod rok in nog. Na nekaterih mestih je potrebno nekoliko pomisliti, v glavnem pa so raztežaji tehnični. Na koncu se spustiva po Akademski smeri nazaj do vznožja. Mimograde si ogledujeva vstop v Lahovo, toda nič nama ni jasno. Tu torej velja tisti Comiljev rek, da je treba zadevo najprej preizkusiti. Sicer pa o zadevi ne premišljujeva več, ko prijetno utrujena kolovrativa proti Kamniški Bistrici.

V lepem juljskem jutru sestopava s Korošice v Robanov kot. Za precej časa se poslavljam od naših prelepih gora. Moja velika želja — Križevnik je pred nosom. Omenim Bibi svoje hrepenenje, vendar je nekoliko utrujena, pa tudi časa je malo. Odločim se za kratek obisk, vzamem le čutaro in fotoaparāt. Ko prisopiham do vznožja stene, sem očaran. Res je, kar so mi govorili o njem. Tako blizu tega sveta je in vendar tako samotni in oddaljeni. Nato listam po vpisni knjigi v bivaku. Vpisani so le redki. Zaželim si, da bi ta kraj ostal še dolgo nedotaknjen. Odpravim se, doma me čaka poziv. Ko bi mogoč zaustavil čas!

Razglednica »IPP«. O taj poti po sosednji Istri smo v našem listu že večkrat pisali

PLANINE OB MEJI

F. VOGELNIK

Leta 1952 je PD Maribor izdalo tiskano poročilo pod skromnim naslovom »Delovanje v letu 1951«. V uvodu beremo, da se z letom 1952 za PD Maribor začena novo obdobje: po letih obnove ne samo misel na nove postojanke in na pritegnitev Kozjaka, ampak še posebej skrb za vzgojo članstva. Pravi planinec »mora umeti opazovati naravo, jo ljubiti, jo čuvati, kremeniti svoj značaj in kot popoln človek služiti družbi«. Leta 1950 je društvo štelo 4636 članov, med njimi je bilo 926 dijakov in 60 mladih iz delavskih vrst ...

Prva povojna leta so naglo minevala v zanosu obnavljanja: že 14. 8. 1945 so se prvič sestali veterani predvojnega mariborskega podružnice SPD. Septembra so peljali planince na prvi izlet. Ogladali so si tudi pogorišče Mariborske koče, da se pogovorijo o njeni obnovi. Prvi občni zbor je bil 13. 1. 1946. Prvo postojanko so odprli že naslednji dan: pohlevna kočica na Pesniku naj bi postala »odskočna« postojanka za udarnike pri obnovi Ribniške koče. 14. 4. je bila prva udarniška nedelja na pogorišču Mariborske koče, 14. 7. so jo že odprli. 15. 8. 1946 se je začelo prostovoljno delo pri obnavljanju Ribniške koče; odprta je bila 29. 11. 1949. Tega leta so markacisti označili nad 100 km planinskih poti. Članstvo je skokovito naraščalo: 1945 221, 1946 536, 1948 1118, 1949 pa že 3305.

V takšnem okviru je UO začel izdajati almanah »Planine ob meji«. Do 1961 jih je uredil Lojze Strašnik. Do 1964 so izhajale redno, vsako leto (14-krat), nato pa zavoljo naglega naraščanja tiskarskih stroškov, ki jim društvena blagajna ni bila kos, še štirikrat v presledkih z letnicami 1965-67, 1968-69, 1970-71, 1972-73. V našem prikazu bomo zavoljo varčevanja s prostorom navajali samo zadnji številki, npr. 56 = 1956, 71 = 1970-71. Naslovna letnica se ne ujema vedno z letom izida, vendar označuje leto, ko je bilo gradivo zbrano in pripravljeno za tisk.

Da bi bil pregled čim krajši, sem se izognil navajanju naslovov prispevkov (v bibliografiji »Gore v besedi, podobi in glasbi« je avtor J. Munda na str. 23—27 zajel PoM do 1963). Smotno se mi je tudi zdelo združiti sorodne prispevke, pri tem pa ohraniti kronološko zaporedje. V tej vsebinsko povezani obliki zajema pregled večino gradiva, ki je bilo priobčeno v PoM; izpustil sem le tisto, kar bi utegnilo zanimati kronista PD Maribor. S takšnim gradivom so posebno bogate jubilejne številke, tako npr. 1959, 1969 idr. Obseg PoM znaša 1147 str.

Najprej bom prikazal tiste članke, ki bolj ali manj poljudno obravnavajo pokrajino, v kateri se je pred skoraj 80 leti, ko so v Rušah ustanovili podravsko podružnico, začelo razvijati planinstvo, ki so ga bogatili in ga še bogatijo planinski delavci vseh strok. Čeprav se planinci med seboj silno razlikujejo, govore skupen mednarodni jezik ljubezni do narave, pokrajine in človeka.

Veda, ki je planinstvu temelj, podlaga, je gotovo zemljepis. V prvem takšnem članku opisuje Tedi Voglar Zavcarjev vrh (52, 25—26). Obširnejši, tehtnejši je opis celotnega »Zadravskega pogorja« (Kozjaka) dr. Frana Mišiča (54, 9—21). O pohorskih potih piše prof. Ivan Šumljak (55, 33—40); isti pisec podrobno opisuje Urban (57, 21—25). Njegovo delo je tudi shematičen zemljevid vseh markiranih poti na Pohorju in Kozjaku (57, priloga). Lojze Strašnik kratko opozarja na Remšnik (57, 28—29). Med kraji, ki so najbolj izčrpno prikazani, je Lovrenc na Pohorju (dr. Fran Mišič, 58, 17—26). Pod naslovom »Izletniški okoliš Maribora« opisuje Mirko Soštarič v nadaljevanjih vso pestro pokrajino in njene naravne in kulturnozgodovinske zanimivosti (Pohorje 64, 8—16, Dravska dolina in Kozjak 67, 20—29, Slovenske gorice 69, 44—62, Dravsko polje in Haloze 71, 64—81, Boško pogorje 73, 62—80). Dr. Vladimir Bračič posebej prikazuje Haloze (64, 24—27, 67, 38—43). Na Rogško goro opozarja Leopold Vostner (64, 28—29). O Kapli piše Mirko Pavlič (64, 30). O Ljutomersko-ormoških goricah razpravlja dr. Borut Belec (67, 44—46). Na Kozjansko vabi Leopold Vostner (73, 135—137).

Prvi geološki zapis o Pohorju je prispeval ing. Oskar Tinta (52, 11—13). O pohorskih kamninah piše Ančka Hinterlechner-Ravnik (69, 63—68). Pisec geološkega in petrografskega pregleda Pohorja je dr. Ernest Faninger (73, 98—109).

Botanika je v PoM kar dobro zastopana. Značilno pohorsko drevje, grmovje in zelišča našteva prof. Ivan Šumljak (52, 26—31). O eksotičnih iglavcih na Pohorju razpravlja ing. Oskar Tinta (53, 15—18), ki je tisi na Kozjaku posvetil poseben članek (54, 46—48); posebej obravnava tudi floristične redkosti severne Slovenije (55, 25—29). Veliko tiso na Urbanu opisuje prof. Ivan Šumljak (58, 27—30). Ing. Oskar Tinta obravnava floro pohorskega pragozda pri Šumiku (60, 16—18) in pohorski barij (61, 28—30); njegov je tudi prikaz drevesnih eksot na Rdečem bregu (63, 21—23) in v Jeruzalemu (64, 21—23). Teden dni botaniziranja na Pohorju opisuje dr. Tone Wraber (71, 96—102), ki je uredil in napisal opombe k slovenskemu prevodu Alexandrovega članka o botaničnem potovanju po spodnji Stajerski leta 1842 (73, 81—93); njegov je tudi članek o nena-

vadnem kamnokreču (73, 94—97). Pomladno cvetje na Boču našteva Peter Skoberne (73, 145—147). O gobah in gobarjih kramlja Mara Bertosi (69, 78—89).

V PoM je navzoča tudi skrb za **ohranitev narave**. Mirko Šošarič razpravlja o sodobnih pogledih na varstvo narave (62, 32—37), nato pa še posebej o varstvu narave pri nas (63, 6—20).

Prehajam k **zgodovini**. Dr. Franc Sušnik kramlja o Uršlji gori (60, 18—20). Hugon Blotius je 1571 potoval čez naše kraje in si zapisoval vtise (62, 19—20). Vrsto zelo zanimivih in tehtnih člankov je napisal Stanko Pahič, in sicer o arheologiji v gorskem svetu (67, 9—19), o višinskem svetu v antiki (69, 69—84), o spomenkih iz zgodnjega srednjega veka (71, 82—95) in o Pošteli (73, 110—134).

Pisec prvega članka o **NOV** je Fran Zalaznik-Leon (52, 9—11). O Lackovem odradu piše ing. Mirko Holc-Franjo (54, 28—30), o partizanskem Pohorju France Filipič (59, 73—80). Spomine na NOV 1944 obujata Fran Zalaznik-Leon (61, 5—10) in Franc Štrimpf (61, 12—13). O pohorskem bataljonu piše France Filipič (62, 4—6).

Urednik je mislil tudi na **umetnostno zgodovino**. Dr. Fran Šijanec obravnava najprej umetnostne spomenike na Kozjaku (54, 21—26), zatem pa še na Pohorju (61, 20—27).

Otmar Cvirn je napisal nekaj člankov o **lovu** na Pohorju in Kozjaku (52, 14—15; 54, 42—44; 55, 14—17). Razvoj lovstva na Pohorju in Kozjaku prikazujeta ing. Janko Urbas in Otmar Cvirn (59, 94—100). O lovu in lovcih ob severni meji kramlja dr. Avguštin Reisman (67, 50—53).

Gozdno bogastvo Pohorja in Kozjaka razgrinja ing. Drago Korent (59, 88—94). O pohorskih vodah in njihovi izrabi razpravlja ing. Janko Kovačec (59, 100—105). Steklarstvo na Pohorju opisuje mag. Franc Minašnik (62, 8—14), splavarstvo na Dravi pa ing. Franjo Pahornik (63, 32—38). O železarstvu na Pohorju piše Karel Gajšek (64, 17—20).

Sodelavci PoM so tudi **etnologi**. Svitoslav Hauptman je zapisal ljudsko pesem na Kozjaku (54, 38). Z istega pogorja izvira tudi pripovedka o žalik ženah (57, 51—52). Tončica Urbas objavlja šopek ljudskega blaga z Rošpoha in Gaja (58, 34—37), Lojze Strašnik pa pripoved o zakladu pri radeljskem Urbanu (58, 38—39). Ljudsko pripovedno izročilo z območja Lovrenca, Tinja in Pušcave je zapisala Tončica Urbas (59, 105—108). Šegavim ljudskim zgodbam je znal prisluhniti Franjo Čiček, tako o puškanskem kovaču (61, 34—36), o prismuknjenem Rukuti (62, 38—39) in o škorpijonih kot zdravilu (69, 90—92). V Koprivni je nastal zanimiv etnološki zapis Danice Ževart (63, 24—31).

Slovstvenega zgodovinarja bosta pritegnila Glazerjev članek o Juriju Vodovniku (67, 33—37) in odlomek iz radijskega literarnega večera, v katerem razmišlja o svojih pesmih (73, 60). Opozoriti je treba tudi na njegovo jezikovno kramljanje s Pohorja (62, 15—18).

V PoM najdemo kar precej **vezane besede**. Eden od najzvestejših sodelavcev je Ludvik Zorzut; skoraj v vsaki številki najdemo kakšno njegovo pesem (ker jih je M. Breclj bibliografsko zajel v zbirki »Ptička bregarca«, jih ne bom navajal). Občasno nahajamo še pesmi Dušana Mevlje (55, 21; 58, 5; 60, 35). Janka Glazerja (57, 21; 62, 7; 63, 47), Slavka Juga (58, 39, 42; 64, 46), Franceta Filipiča (58, 16), Alenka Glazer (67, 8).

Ne manjka tudi **črtic** in lirično obarvanih spominov ter poskusov oblikovanja planinskih doživetij, katerih avtorji so Lojze Petelinšek (52, 23—25; 53, 27—28; 56, 25—28), Lojze Strašnik (52, 32—34), Angelca Strmčnik (57, 43—44), Vanč Potrč (57, 45—46), Herbert Prah (57, 46—48), Veljko Bole (60, 25—27), Nuška Purkelj (64, 45—46), prof. Smiljana Škerjanc (62, 20—29), Milan Cilenšek (64, 47—48) in Marija Vrabl (64, 49—50). Med najlepše prispevke sodijo vsekakor spomini Ludvika Zorzuta (73, 46—59).

Planinski **humorist** je skoraj izključno le ing. Jože Jelenc, ki je pisal pod anagramom Cene Lej. Znan je vzpon čez severno steno Pohorja (52, 19—22), opis pohoda starih Slovanov na Pohorje je ponatis iz Pohorske politike (53, 29—30), velikopotezen je načrt o gradnji nove gore na Pohorju (57, 32—33).

Samo ob sebi se razume, da v PoM prevladuje vsakovrstna planinska tematika. Na začetek pregleda je nisem uvrstil zato, ker je vezana na dejavnost mariborskih planincev.

Na prvem mestu bi omenil opise **planinskih doživetij**, prepletene z osebni razmišljanji. Lojze Kraigher prikazuje dejavnost alpinistov (52, 16—18), Mirko Šošarič obuja spomine na prehojene planinske poti (53, 19—26). Ciril Hočevar pa na samotni zimski izlet na Klopni vrh (53, 31—32). Dr. Davorin Senjor opisuje prva markiranja potov na Kozjaku (54, 34—38), izlet k Jerneju nad Muto Lojze Strašnik (54, 40—42), začetke planinskega delovanja na Kozjaku pa ing. Josip Teržan (54, 44—46). Prehojene poti in vedenje planincev slika Ciril Hočevar (55, 5—8), izlet na Klopni vrh Vera Rátkai (55, 12). Ljubica Njegovan opisuje obisk sarajevskih planincev (57, 25—27), planinski zlet na Sutjeski pa Zvonko Cajnko (58, 6—13). O vzgojnem pomenu transverzale razglablja Alfonz Kopriva (58, 14—16), spomine na prehojeno transverzalo obuja Borut Juvanec (58, 40—42), na pot prek Pohorja pa Herta Kumer (58, 42—44). Prvega množičnega izleta ruških planincev na Pohorje 1902 se podrobno spominja Janko Glazer (59, 71—72). Ing. Friderik Degen opisuje turo na Vozuv (60, 27—28), Nuška Purkelj težavno pot v snegu čez Durce (61, 32—34), ture v Grintovcih (62, 30—31) in spominja pohod po poteh 5. ofenzive (63, 48—49). Ciril Hočevar obuja spomine na srečanja s Franom

Kocbekom (62, 26—27). Izlet na Olševo opisuje prof. Smiljana Škerjanc (63, 44—46), na Rdeči breg Greta Purkeljc (63, 50—51). Vanč Potrč slika dramatični vzpon na Užbo (64, 36—39), dr. Viljem Brumec opisuje turo na Mont Blanc (64, 40—42) in Cirque de Gavarnie (64, 43—44). Mladostna planinska doživetja obuja prof. Ivan Šumljak (67, 3—7), podobno Ciril Hočevar (69, 35—40), medtem ko se Jože Kovačič spominja preplezanih strmin z Mirkom Lorgerjem (69, 41—42). Izlete po Savinjskih Alpah opisuje Borut Pečar (71, 37—40; 73, 138—140). Samotarja Tjuža se spominja Ciril Hočevar (71, 103—105); njegovi so tudi opisi srečanj z gamsi v gorah (73, 141—144). Miša Krašovic-Petlova živo in podrobno slika pohod po Savinjskih planinah v družbi Franja Baša (71, 106—118).

Med planinci, ki so jim posvečeni posebni zapisi bodisi ob jubileju ali v spomin, je na prvem mestu Jože Pogačnik (51, 28). Lojze Strašnik je pisec članka ob 90-letnici Ferda Soršaka (60, 13—15) in nekrologa ob smrti dr. Davorina Senjorja (60, 29—30). Dr. Viljem Brumec je izbral nekaj strani iz dnevnika Otona Kolarja (60, 21—25); poseben članek je posvečen petim mladim alpinistom, ki so umrli v gorah: Ernestu Eignerju, Vikiju Hufnaglu, Otonu Kolarju, Vladu Leskovarju in Ladku Romihu (60, 30—32). Nekaj prijetnih spominov na inž. Jožeta Jelenc je zapisal dr. Jože Bergoč (67, 54—57). Ob 94-letnici dr. Ljudevita Brenčeta je z jubilatantom pokramljal Ciril Verstovšek (69, 31—32); Istega leta je prof. Ivan Šumljak obhajal 70-letnico (69, 33—34). Članek v spomin dr. Frana Mišiča je napisal ing. Josip Teržan (71, 119—121).

Ob zmagi nad Everestom so se PoM kratko spomnile Hillaryja in Tenzinga (53, 32—33), poseben članek o Tenzingu pa je napisal ing. Friderik Degen (55, 17—20).

Na čelo ožje planinske tematike uvrščam splošne, načelne članke, ki se obračajo na vse planince ali pa obravnavajo dejavnost več planinskih društev. Božidar Gajšek razmišlja o planinstvu ob severni meji (55, 8—11). Ciril Verstovšek pretresa red in disciplino v kočah (57, 16—20). Pisec uvodnika ob 70-letnici SPD je prof. Ivan Šumljak (63, 3—5), prav tako članka ob 70-letnici Planinskega Vestnika (64, 3—7). Ing. Danilo Škerbinek obravnava planinsko opremo (64, 31—35), prof. Marinka Senekovič pa prehrano (69, 85—86). Tone Purg razmišlja o rekreativnem in vzgojnem pomenu planinstva (71, 61—63). Ob 80-letnici SPD obuja Ciril Verstovšek začetke slovenskega planinstva (73, 5—7).

Prvi zapis o planinskih potih je prof. Ivana Šumljaka prikaz pohorskih markiranih potov (55, 33—40), ki se nadaljuje s starimi potmi v Savinjskih Alpah (62, 21—25). Omeniti je še opis markiranih poti na Kozjaku prof. Smiljanke Škerjanc (67, 30—32) in potek poti čez Kozjak od Maribora do Dravograda (69, 43).

PoM so bogat vir podatkov o dejavnosti tako planinskih društev mariborskega območja kot njihovih odsekov.

Prva podružnica SPD v Podravju je bila ustanovljena v Rušah 1901, zato je kronika mariborskega planinstva tesno povezana s podravske podružnice. To posebej poudarja prof. Ivan Šumljak v svoji kroniki PD Maribor (59, 5—6). 60-letnici podravske podružnice je posvečen njegov članek o razgledniku na Žigertovem vrhu (61, 14—19). Dr. Avguštin Reisman povzema rezultate raziskovanja o planinskih postojankah na Boču (67, 47—49). Ing. Josip Teržan je ob 70-letnici ustanovitve podravske podružnice SPD napisal uvodnik (71, 7—10), Stanko Poglajen je prispeval podrobno kroniko MO PD Ruše (71, 11—36), Andrej Vovšek pa zapis ob njegovih »20-letnici« (73, 40—41).

Spomini oskrbnika Ivana Sevčnikarja, ki jih je zapisala Danica Ževart, se nanašajo na dejavnost PD Šoštanj in PD Celje (63, 52—53). Zelo podrobna je kronika MO PD Ptuj Toneta Purga (73, 22—39). 15-letnici PD PTT Maribor je posvečen zapis ing. Toneta Gosarja (73, 42—44). Franc Pačnik opozarja na novo PD Lovrenc (73, 45).

Kljub podnaslovu »društveni letopis« PoM, kakor smo videli, nikakor niso omejene le na poročanje o vsakoletnem delovanju PD Maribor, od 1962 PD Maribor-matica. Njihova vsebina je mnogo širša. Opozorimo ob koncu le še na članke, ki govorijo o društveni dejavnosti. Medtem ko v prvi številki (51) še prevladujejo poročila, najdemo v drugi (52) že pestro vsebino: društveno dejavnost obravnavajo le 3 od 13 prispevkov, v tretji (53) 4 od 11. Letopis 1954 je posvečen Kozjaku (leto gradnje koč na Žavcarjevem vrhu), v njem so 4 članki o društveni dejavnosti. V naslednjem letopisu (55) govori ing. Friderik Degen o 10-letnem delovanju društva, ing. Jože Jelenc poroča o gradnji ceste k Ribniški koči; zraven tega prikazujejo 3 članki dejavnost alpinistov: Lojze Petelinšek opisuje potovanje v Visoke Ture, Krista Kraigher vzpon na Mont Blanc in Matterhorn, ob koncu pa je urednikovo razmišljanje o pomenu alpinizma. PoM 1956 so ob 10-letnici obnovitve posvečene Mariborski koči: dr. Ljudevit Brence se v uvodniku spominja začetnega delovanja mariborske podružnice, prav tako dr. Davorin Senjor, zraven pa navaja še mnogo podrobnosti o Mariborski koči. Podoba dopolnjujejo še ing. Vlado Šlajmer, dr. Jože Bergoč, Lojze Petelinšek, Ciril Verstovšek, ing. Jože Jelenc. O razgledniku piše ing. Friderik Degen.

V PoM 1957 so na uvodnem mestu Degnovi Prispevki za kroniko PD Maribor. O administrativni dejavnosti poroča Breda Voglar. O potovanju alpinistov v Švico (Mönch, Jungfrau, Monte Rosa) piše Lojze Kraigher, Marica Kostanjšek o Lienških Dolomitih, o Lienških Dolomitih, o dejavnosti mladih planincev pa Iva Lah. V vodniku PoM 1958 poroča

Ciril Verstovšek o društveni dejavnosti, ing. Jože Jelenc o dograjeni depandansi Marlborške kočje, Lojze Strašnik pa o izletih. PoM 1959 so posvečene društveni 40-letnici. Prof. Ivan Šumljak je sestavil podrobno in obširno kroniko, mag. Dušan Vodeb poroča o dejavnosti predvojnega AO, dr. Viljem Brumec pa o delu AO po osvoboditvi. Ob 10-letnici obnovitve Ribniške kočje piše o njej ing. Friderik Degen.

Leta 1960 so PoM izšle desetiške s posebno urednikovo spremeno besedo. V njih najdemo zapisnik jubilejne seje UO 1959. Ciril Verstovšek opisuje, kako je potekala obnova Ribniške kočje.

Leta 1963 piše Velimir Zavrnik o smučarski transverzali čez Pohorje in o vlečnici pri Ribniški koči, poleg tega pa najdemo še poročila o društveni dejavnosti; prav tako v PoM 1964. Leta 1967 piše Albert Koruza o društveni gospodarski problematiki, Matej Svetel pa poroča o društvenih izletih 1964—66. Leta 1969 je ob društveni 50-letnici na uvodnem mestu avtografirano posvetilo dr. Mihe Potočnika, sledi uvodnik Cirila Verstovška, v nadaljevanju pa društvena kronika 1959—1968, ki jo je sestavil prof. Ivan Šumljak. Ing. Friderik Degen piše o Ribniški koči, Matej Svetel pa o izletih 1967—68. PoM 1971 so posvečene 70-letnici ustanovitve podravske podružnice. V njih je objavljen govor Cirila Verstovška na slavnostni seji PD Maribor-matlca ob 50-letnici. Mag. Dušan Vodeb obuja spomine na dejavnost AO pred vojno. Blanka Matičič poroča o delu MO. Bibliotekarka Majda Ujčič, ki je ob društveni 50-letnici pripravila razstavo v mariborski študijski knjižnici, piše o tem, kako je planinska dejavnost PD Maribor odmevala v slovenskem tisku. Leta 1973 so PoM posvečene jubileju slovenskega planinstva. V njih najdemo društveno kroniko 1969—72, ki jo je napisala Anica Kolar.

Takšna je v grobih, kar se da skopih obrisih vsebina Planin ob meji. Morda bi bilo treba navreči še kakšno besedo o tehnični ravni, opremi, bogatem slikovnem gradivu — številu dokumentarnih in umetniških posnetkih vnetih fotografov, npr. Boruta Hribarja in priznanega mojstra Jožeta Kovačiča — vendar se mi to zdi odveč, ker se o tem lahko najbolje prepriča vsak bralec sam. V prikazu se je zvrstilo mnogo imen sodelavcev: kdor jih bo bežno preletel, naj pomisli, koliko planinskega dela se skriva za vsakim suhoparnim poročilom, koliko doživetij za vsakim okornim poskusom oblikovanja pisane besede; pa še to, da brez tiskane besede ni mogoč pogled v preteklost.

ŠE EN UTRINEK S POTI PRIJATELJSTVA — št. 2

DAŠA MARETIČ

Dolina Malte je lepa. Ozka dolina, sredi katere teče gorski potok. Za grobo asfaltno cesto je komaj dovolj prostora. Celotna dolina je zaščiten in z avtomobili se ne sme voziti. Zato se moramo na mestu, kjer se dolina zoži v sotesko, vkrcati v kombi, ki nas odpelje do Gmündnerhütte. Lahko bi šli tudi peš, ampak po napornem dnevu nas enourna hoja prav nič ne mika.

Gmündnerhütte je bolj podobna kakemu alpskemu hotelu kot pa planinski koči. Vseeno je osebje zelo prijazno in večer prijetno mine.

Zjutraj čutim čudno splošno utrujenost. Zato hitro stečem dol in se na mrzlem zraku razgibam. To me oživi. Mrak je še in stena nad sotesko so temne in visoke. Nebo ni čisto, črne megle se vlečejo po njem. Kakšno vreme nas čaka? Skušam avtomatično predstavljati noge, da ne bi mislila na 2000 m višinske razlike, ki jo moramo prehoditi. Pot je zelo pusta: rumena ožgana dolga trava ali pa zanikna hosta.

Mrazi me po celem telesu, čeprav sem toplo oblečena. Kmalu upazimo, da o soncu ne bo ne duha ne sluha verjetno ves dan. Joža celo napoveduje nevihto in nas priganja. Končno se pot malo zravnava. Gledam gore okoli sebe; vse so temne in odbijajoče. Skoraj ne morem verjeti, da je bil včeraj tako lep dan.

Zdajci nad seboj zagledam Kattowitz Hütte. Zdi se mi zelo blizu. Oddahnem si in že mislim na vroč čaj. Potem pa mine še cela ura, preden smo pri koči. Iz nje se vsuje množica planincev. Na veliko začudenje spoznamo, da so Slovenci. Tudi Planinska zveza Slovenije je organizirala izlet na Hafner. Rojaki kar ne morejo verjeti, da smo bili mi na Šalecku. Toda kar je res, je le res.

Koča je prijetno topla, majhna. Srebam vroč čaj, naslanjam se na peč. Veter se podi okoli vogalov. Nekdo tiho poje. Stisnem se še bolj skupaj, da mi je topleje; misel na Hafner tam nekje zgoraj hočem pregnati. Nič ne pomaga. Pripravljamo se na vzpon. Oblečem serljo puloverjev, zgoraj bo mraz.

Pred kočo se ozremo navzgor, toda Hafner je ovit v temne megle. Pritiskajo vse niže. Dolgo travnato pobočje, pokrito s krpami novozapadlega snega, hitro mine. Že smo pod steno. Veter je vse močnejši iz megle zoprnosi.

Skale so mokre, že skoraj zaledenele. Previdno stopam po ozkih poličkah. Steza ni nikjer zavarovana, niti ni dovolj markirana. Vidim pa sledove v snegu, torej smo na pravi poti. V steni vlada čudno zatišje. Čeprav je ura že deset, je še vedno vse temno. Megla je vedno bolj mrzla in vse več je ledenih kristalčkov, ki neprijetno pikajo v oči. Nimam več občutka ne za višino ne za čas.

Zajame me močan sunek vetra in me vrže na tla. Zaboli me v kolenu, toda bolečine ne čutim več, preveč je mrzlo. Iščem oprimek, da bi se obdržala. Potem se odplazim naprej. Skale niso več skale, videti so kot kosi ledu, gladke so in nezanesljive. Prijatelja sta nad menoj. Kličem ju, ampak veter odnaša moje krike. Rada bi se obrnila in odšla z grebena v zatišje.

Neka sila me žene naprej. Občutki so mi skoraj otopeli. Kamen mi pade na roko, pa ne čutim ničesar.

Pred sabo zagledam prijatelja. Njuna obraza sta skoraj posinela. Obrvi in trepalnice imata ovašene z ivjem. Nasmehmeta se mi. Kakšna sem šele jaz!

Da bi bil že vrh! Komaj se premikam. Nobene volje nimam več, rada bi sedla pod bližnjo skalo in počakala, da bi bil vihar mimo. Ne smem. Poti pravzaprav ni več, le greben. Ne moreš zgrešiti. Samo navzgor. Neskončen je. Takrat zagledam pred sabo velik križ. Najmanj štiri metre visok. Torej je res vrh: Hafner, 3076 m visoko. Čudno, ne čutim nobenega veselja, nobene prešernosti, nič takega kot prejšnji dan na Säulecku. Prijatelja mi stresata roki, se smejeta na ves glas in mi zagotavljata, da sem dobra. Dobra... Zdaj si želim samo še navzdol.

Potem tečemo po skalah in jih preskakujemo. Čudim se, da mi ne spodrsne. Za trenutek se razgrne megla in pod seboj zagledam na eni strani na videz prepada brez dna in na drugi Kattowitz Hütte. Kje je še...

Vesela sem, ker mi ni treba hoditi več navzgor.

V koči popijem coca-colo. Spet se stisnem k peči. Oči me bolijo od vetra in lica mi žare. Roke so rdeče, komaj premikam prste. Rada bi jedla, lačna sem, vase pa spravim samo košček čokolade. Popoldne se vračamo. Hafner je še vedno ovit v meglo. Noče se nam odkriti, skriva kdo ve kakšno skrivnost. Bila sem na vrhu. To dejstvo mi je vedno bolj všeč.

Ko se spustimo v dolino, smo presenečeni. Sonce. Iz vsega tlatega vetra in snega stopimo na sonce. Vse je toplo in suho. Na robu zanikrne hoste opazimo borovnice. Planemo nanje kot otroci.

Spet čakamo na kombi, ki nas bo odpeljal iz soteske.

Sedem na klopi pred Gmündnerhütte in se zazrem v vrhove na obeh straneh soteske. In potem na kočo in ljudi pred njo. Glasna bahaška govornica avstrijskih turistov. Lepa pokrajina. Uživam jo potihem. Ne morem steči po travnikih, narediti preval, ne morem zapeti na ves glas. Nisem doma. O, domovina!

OKROG SIVKE

LADO BOŽIČ

Od Marofa sem se vzpenjal v klanec skozi Mikraško vas, tudi Amerika imenovano. Mimogrede naj povem še to, da tako hudomušno poimenovanje naselij in zaselkov na območju Spodnje Idrije ni osamljeno. Tako naletimo v vasi na Severno in Južno Korejo, na poti proti Kanomlji na Mandžurijo in v bregu na Betlehem. To dokazuje, da so vrli Prifarci vedno na tekočem z dogajanjmi v svetu, z Ameriko pa so se pobratili še za časa ranjke Avstrije.

Gnal sem se mimo Špeha, po Špehovi grapi in grizel bližnjice, ki sekajo serpentine proti Razpotju. Čim bolj sem se pehal v breg, tem lepša se je odpirala panorama Spodnje Idrije pod menoj. Nekdanja Idrijska Fara uspešno tekmuje z Gornjo Idrijo. Ni več vas, kar vsestransko uspešno se razvija v pravo malo mestoce. V kotu med Idrijo in Kanomljico rastejo industrije, na nasprotni strani Idrije pa se kopičijo pod Gradiščem stanovanjska naselja. Ta lepa, iz dneva v dan se spreminjajoča podoba, me je spremljala tudi, ko sem stopil s ceste na kolovoz in sopol po sončnem bregu proti Pečniškim mlinom. Mlinov ni več, le nekaj ostankov. Čas jih je odpihal tudi iz te grape. Od treh hiš je samo še ena naseljena. Le voda je ostala in jo je prav toliko kot nekoč. Močni izviri v skalah nad hišami jo bruhajo na dan v vseh letnih časih.

Velike količine vode se vale v dolino, kjer se le delno zaposlijo z majhno rudniško centralo.

Na robu ledinske planote mi je končno Spodnja Idrija izginila izpred oči. Iznad doline so moleli samo še vrhovi Crkovnega vrha, Kobalovih planin in grebeni nad Kanomljo. Kar počez sem jo udaril, čez gmajno, pa po kolniku okrog Gradišča do Šnita, edine bajte v tem okolju. Že nad bajto se mi je odprl nov razgled. Po dolini Idrijce od Spodnje Idrijce navzdol in na strme bregove, viseče nad dolino. Pot se od Šnita vije na Greben Gradišča. Na sedlu že opaziš s poti nekoliko odmaknjeno skalovje. V nebo štrlijo skalnate čerit, se stegujejo v zrak in silijo nad dolno Idrijce. Postavljajo se kot imenitno razgledišče in opazovališče dogajanj v dolini globoko pod seboj. Tam na levi je ostenje in vrh Jelenka, kmetije in bajte v Krnicah in Masorah, na nasprotnem bregu Idrijce pa je razpotegnjeno pobočje Bevkovega vrha od Jazen čez Otalež do Lazca.

Pot me je naprej vodila skozi gozd na cesto, ki prihaja iz Ledin. Nad kmetijo Kladnik se prevali v dolino Idrijce, ki jo doseže na Vrščevem. Nad nekdanjo močno kmetijo so me sprejele senožeti, pogrnjene po lepih oblatih grebenih. Tu sem že v nekakem predverju Sivke, kamor sem bil namenjen. Poljski kolovoz me je potegnil za seboj in onkraj gozda sem se znašel na razvalinah kmetije Zgornjega Kamnika. Samo ime je še ostalo, vse drugo je pobrala zadnja vojna. Od tu pelje po grebenu in skozi gozd steza do Spodnjega Kamnika. Udaril sem jo navzgor proti Sivki. Pod gozdom sem okrog hriba stopal po melkih košenicah. Sprejel me je lep smrekov gozd in za njim mlad obširen nasad in že sem bil nad kmetijo v Praprotnem brdu. Še nekaj korakov in stal sem na temenu Tušarjeve Sivke (1006 m). Bolj je sleme ali kopa kot pa vrh. Po njem so se že močno razširile prave smrečje lepoticice, ki počasi, a vztrajno zastirajo nekoč lepe poglede na svet mlmo Porezna do Triglava.

Spustil sem se po vzhodnem grebenu na cesto, ki prihaja iz Ledin in se čez Mrzli vrh prevali proti Sovodnjemu. Važno križišče poti je tukaj. Okrašeno je s številnimi kažipotmi vseh barv in velikosti. Usmerjajo na pot v Sovodnj, čez Jelovo brdo na Breznico, v Žiri in še v Praprotno brdo in v Ledine. Proti Jelovemu brdu jo ubira tudi slovenska planinska pot. Znaki na križišču opozarjajo tudi na gostišče v kasarnah in na kmeta Vodičarja, ki prav rad sprejema in pogosti planince in izletnike.

Odločil sem, da se vrnem nazaj v naročje Sivke. Zato sem pod Vodičarjevo hišo stopil s ceste na poljski kolovoz in se po njem začel spuščati v podolje med Tušarjevo in Likarjevo Sivko, kjer čepi Tušarjeva bajta, ki zacnkrat ne kaže nobenega premika v novejši čas. Kolovoz me je obrnil v pobočje Sivke. Obira se skozi gozd in prek grap, dokler te ne postavi na prag hiše v Spodnjem Kamniku. Hiša stoji na robu gozda, na grebenu, raz katerega se razgleduje daleč naokoli. Greben, ki prihaja sem prav z vrha Sivke, se spušča v globoke grape. Kmečka hiša z lepe točke obvladuje vso obdelovalno zemljo, njive in travnike, razgrnjene po obeh bregovih slemenah. Tudi ta kmečka hiša je ohranila svoj prvotni kmetijski videz, pa tudi notranjo ureditev in razporeditev pod mogočnimi oboki. Tako bo verjetno tudi ostala, dokler bo v njej še kaka živa duša. Zaenkrat živita tu samo dva ostarela možakarja. Ženska zaide sem le občasno in začasno, da posodi svoje roke v blagor reda in čistoče. V hiši je prijetno in domače. Pod hišo je globoka Grda grapa, nad njo Likarjeva Sivka, v ozadju Nova Oslica, pred hišo pa odprt svet doline Idrijce. S svetom bajta ni povezana s spodobno cesto. Navzgor in navzdol jo povezuje z zunanjim življenjem samo reven kolovoz.

Namenjen sem bil v dolino. Pod obronki njiv pada kolovoz strmo navzdol. Kot po skakalnici sem priletel na cesto, ki naj bi bila namenjena v Sovodnj. Vasi pa ne doseže, ker že prej omahne v prvo grapo in v njej obleži. Ni druge izbire. Udarim jo po njej, čeprav ne vem, kam me bo pripeljala. Nekje mora imeti konec in izhod. To bi morala biti cesta višje stopnje. Vedno težje sem vzdigoval pete, se opletal okrog grebenov in se znašel na križišču štirih cest. Kažipota nobenega, prometnika tudi ne. Obračal sem se kot vetrnica in pričakoval rešitve iz zagate. K sreči se prignuca po cesti iz grape volovski par in celotna družina z Gornjih Plestenic. Raztolmačijo mi položaj. Cesta navzdol pripelje v Jazne, cesta v breg je namenjena v Ledine, tista, po kateri sem pricapljal, bi rada dosegla Sovodnj, zadnja pa potegne samo do prve hiše.

Skozi Gorenje Plestenice sem moral. Osamljena bajta je to, v strminah nad Idrijco in asfaltirano cesto, z Rovinčarjevo kmetijo ob njej. V Plestenicah diha še stari čas, še nekdanja idila. Tudi v drugi bajti nekoliko nižje, v Spodnjih Plestenicah. Znotraj in zunaj hiš je še vedno tako, kot je bilo pred davnimi leti. Spodnja bajto veže s širšo skupnostjo le strm in slab kolovoz in številne med seboj prepletene steze. S strmih bregov se bajti razgledujeta po sodobnem svetu, ki se vozi in preganja po dolinskem asfaltu, istočasno pa dihata še včerašnje in predvčerašnje življenje. Spodnja bajta je nizka, z mogočnimi oboki v pritljiču, z majhnimi okenci zatrpanimi s cvetočimi rožami. V čisti hiši, v kateri je razpet nosilni tram z letnico 1834, je toplo in domače. V sto in več letih se tu ni nič premaknilo. Redki so še takl kotlički našega podeželja, morda ne bi bilo napačno nekaj takih kmečkih hiš zaščiliti in jih ohraniti nadaljnjim rodovom. To bi bil najbolj otipljiv dokaz naše preteklosti, dokaz našega včerašnjega življenja, v katerega današnja mladina ne veruje več.

Po strmem bregu sem zdrsnil proti dolini. Tu in tam je šlo tudi po stezi z vdelanimi stopinjami. Ob spodrsnjaju bi šlo tudi po glavi in zadnji plati in na vrat na nos bi se znašel pred gostilno na Lužniku. Toda ob zadržani hoji sem užival in bil zadovoljen z lepo sliko, ki je bila razgrnjena po dolini Idriljce. Tako sem Sivko oklestil po njeni zahodni plati, mikala pa so me tudi njena vzhodna pobočja.

Čez nekaj dni sem spet pohitel na pot. Za Ledinami sem se znašel spet pred Vodičarjevo domačijo. Ob kozolcu sem krenil proti vzhodu po markaciji žirovskih planincev na Breznico in v Žiri. Cesti sem se takoj umaknil, se pognal na greben in se po mehkem terenu pozlbaval na najvišji vrh, na Mrzli vrh. Tu je nekoč stala vojaška opazovalnica, s katere je okupator motril življenje v jugoslovanskih Žireh. Greben Mrzlega vrha je podaljšana roka Sivke. Ko doseže greben svojo najvišjo točko, se začne naglo spuščati proti vzhodu. Žirovske doline ne doseže, ker se že prej spet počene v brezniške vrhove in šele onstran njih končno zleze v žirovsko ravan.

Prav lepo je na grebenu z lepim razgledom. Pogled sega tja do naših alpskih velikanov, zajame poljanske vrhove in grebene, skoči na Polhograjske dolomite in proti črnovrškemu Javorniku. Žirovska dolina z bližnjimi in daljnimi naselji je kot na dlani. To so Selo, Dobračeva, Račeva, Nova in Stara vas, Goropeke in Vrh nad Rovtami. Greben je odet z njivami in senožetmi, po bregovih pa so posejane raztresene kmečke bajte. Z vrha sem se obrnil proti Breznici. Skozi zaraščen gozd in visoko dozorelo praprotno, ki je v večernem soncu kar žarela in mi svetila na pot, sem se počasi pribijal navzdol, po kolovozu, ki se sprevrže v stezo. Redke markacije so me pehale v globel. Ko sem jo dosegel, sem obšel sosednji breg in po travnikih položneje rinil v bregove Breznice. Za vrhom sem bil že na Breznici nad Žirni.

Vas leži na skrajnem severo-vzhodnem robu idrijskega sveta in njegove ledinske planote, ki se tik ob vasi strmo spušča v žirovsko dolino. Nekoč je vasica spadala pod Idriljo. Ti časi so ji pustili cesto v Ledine. Po zadnji vojni pa so se Brezničani odločili za Žiri. Bolj pri roki so jim, od njih živijo, v njih delajo. Povezavo pa so še bolj utrdili z lastno udarniško narejeno vozno cesto. Po tej novi povezavi priteka v odmaknjeno vaslco novo življenje. Nimajo pa še niti trgovinice niti gostišča. Ko sem žensko pobaral, zakaj nimajo gostilne in zraven še pikro pristavil, da preveč stiskajo in pretirano varčujejo, sem zvedel, da nameravajo v lepši jutrišnji dan kar brez gostilne. Zase imajo prav, za tujca ne. Lepa vasica je primerna za izletniški turizem. Brez gostišča pa bo najbrž šlo zelo trdo in počasi. Iz vasi so možni izleti po ledinski planoti do Gradišča in Sivke, do Razpotja in Vrsnika.

Mikal me je še skok v Žiri in po drugem bregu vzpon na Vrsnik, pa ni bilo več časa. Obrnil sem se na zahod in jo ucvril po cesti skozi Korita in Ledinske Krnice v Ledine. Od tu sem skočil še na Pečnik in se skozi Pečniške mlina vrnil v domačo dolino.

PRISPEVKI ZA PLANINSKI VESTNIK

Po 500 din
Ing. Andrej Štebl, Ljubljana

Po 163 din
John Bergant, ZDA

Po 100 din
Stane Kofler, Mojstrana
Hinko Debevc, Ljubljana
dr. Milha Potočnik, Ljubljana
Janez Koferšin, Ljubljana

Po 50 din
Franc Dimnikar, Ljubljana
Francka Mrhar, Ljubljana-Sentvid

Po 30 din
Viktor Povsod, Črna na Koroškem
Ignac Ribič, Ljubljana

Po 20 din
Ivan Blažič, Solčava
Ing. Janko Žigon, Sempeter pri Novi Gorici

ODSTOPILI HONORAR ZA PV

Božo Jordan, Dobrteša vas — 450 din; Tona Wraber, Ljubljana — 320 din; Matevž Suhac, Ljubljana — 280 din; Matija Potočnik, Ljubljana — 230 din; dr. Ivan Pavšič, Ljubljana — 225 din; Albin Mlač, Ljubljana — 180 din; Ervin Mejak, Celje — 80 din.

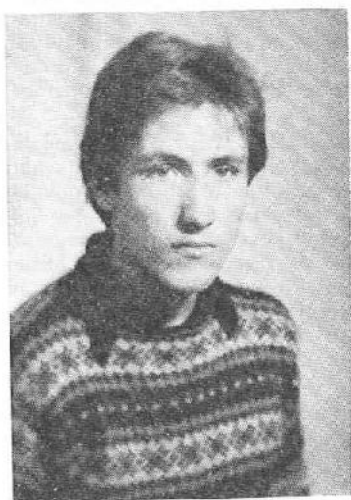
Skupaj naša prispevek za PV 3028 din.

ALEŠU ZORČU V SLOVO

Pred tremi dnevi sem bil zelo vesel, ko mi je dejal Janko, da se nama boš pridružil na ogledni tur na Žrd v Reziji. Tvoje družbe sem bil vedno vesel. Ko sva te naslednje jutro kratek čas čakala na dogovorjenem mestu in potem odšla — dejal si, da boš točen in te ni treba čakati, če te ne bo — si nisem niti malo mislil, da je konec naših skupnih poti v gore.

Tragična novica o nesreči, ki je doletela štiri pogumne alpiniste v strmini Hudičevega žleba v Prisojniku, nas je zadela tako nepričakovano in nenadoma kot strela z jasnega. Nikakor se letos ni hotela posloviti zima od nas, nobene prave pomladi ni bilo. Odpadle so načrtovane vaje v plezalnem vrtcu in vzponi. Šele z nastopom poletne vročine pred nekaj dnevi so začele gore dokončno otrsati zadnja težka zimska bremena s svojih pleč. In to je postalo usodno za vas. Po navadi se uletijo plazovi in zrušijo nevarne opasti z grebenov že nekaj tednov prej.

Aleš Zorč

Dragi planinski prijatelj! Čeprav še rosno mlad si se naglo razvil v krepkega in izkušnega plezalca. Neznana sila te je kot vse nas, ki zahajamo v strmine, s čarobno močjo vlekla v stene in na zasnežene grebene. Poln si bil ljubezni do gora in mladostne zagnanosti. Čudovita doživetja v gorah — bil si vrsto let član mladinskega odseka — so te vodila dalje in pripeljala v vrste alpinistov. Že na tečaju in vajah na Čavnu si pokazal svoj plezalski talent. Združeval si naravni pogum in smisel za strmine prirojen po svojih trentarskih prednikih z logično preudarnostjo bistrega fanta. Nisi bil zaletav ali nepremišljen. Skladno si razvijal v sebi vse lastnosti potrebne za dobrega plezalca. Kako si se zavzemal za nadaljnji razvoj alpinističnega odseka! Svoje znanje alpinistične tehnike, ki si jo naglo osvajal in izpilil, si navdušeno predajal mlajšim tečajnikom. Spontano, samoiniciativno si uspešno vadal novince, ne da bi za svoje delo prejel kakršnokoli plačilo. Starejši smo ti povsem zaupali. Vedeli smo, da se nate lahko zanesemo, na preudarnost in izkušnje, ki si si jih naglo pridobil.

Ni bila napaka vzrok vaši nesreči: niti slabo zabit klin niti površno varovanje niti pomanjkanje tehničnega znanja. Le golo nesrečno naključje. Prepričan sem, da ste se nič hudega sluteč in radostno razpoloženi vračali z uspešno opravljenega nalahkega vzpona. Po dolgih deževnih tednih se je končno le ustalilo vreme, ni vas vzela strašna sila neurja. Kakšna ironija, da vam je prav z lepim vremenom in žarkim soncem mogočna narava nesluteno zahrbito pretrgala mladostne načrte in nit življenja! Morda se je to dogajalo ravno takrat, ko sva z Jankom rinila proti vrhu Žrdi nad Rezijo in se previdno umikala ogromnim prevesnim streham na grebenu nižje v varnejše pobočje. »In kaj če se zruši takšna opast nad teboj, ko si v steni?« me je vprašal Janko. »Če te zajame strašna sila padajočega plazu, si izgubljen. Tu ti ne pomaga nič! Na ta način je že pobralo nekaj najboljših!«

Dragi Aleš! Tako mlad in tako nepričakovano si odšel od nas. Vsi te bomo pogrešali! Starši, ki so te imeli radi. Bil si jim dober sin, tako dobrasrčen in čuteč fant. Razumeli so tvojo ljubezen do gora in ti privoščili neskajljene užitke. Pogrešali te bodo profesorji in sošolci. Bil si dober dljak in dober tovariš. Pogrešala te bo Tamara, s katero sta skupaj uživala na številnih vzponih in ki je edina od četverice kot po čudežu ušla najhujšemu. Pogrešali te bomo vsi, ki smo te poznali, zahajali skupaj v gore in delali v odseku.

Nemočni smo pred nespremenljivo usodo, skrušeni stojimo pred odprtim grobom. Ko bomo zopet šli v gore, v stene, na grebene, boš manjkal v naši koloni. V naših srcih pa bo vedno žarel lik vitkega, pogumnega fanta vedrih lic, orlovskega nosu in nasmeljanih kot Soča sinjih oči. Klasični lik pravega Trentarja!

Dr. Jože Andlovic

PISMO IZ BEOGRADA ZA 200-LETNICO TRIGLAVA

Planinskemu društvu Ljubljana-matica sem poslal 15. 11. 1977 moja »razmišljanja« v zvezi s proslavo 200-letnice prvega vzpona Bohinjcev na Triglav. To vam je matica gotovo dostavila za morebitno uporabo.

Ob tej priložnosti bi vas rad opozoril še na dogodek, o katerem — kolikor je meni znano — doslej ni bilo ničesar objavljeno, je pa omembe vreden. Takole je bilo:

Fašisti so v Trstu objavili, da bodo dne 15. julija 1923 priredili pohod na Triglav in ga proglasili za Italijansko goro. Vrh Triglava je pripadal Jugoslaviji, medtem ko je italijanska meja potekala le nekaj metrov pod Aljaževim stolpom. Bili smo upravičeno ogorčeni, ker smo takoj videli podobno potezo v D'Annunzijevem »maršu na Reko«, ki je bila nato dodeljena Italiji.

S starejšim bratom sva takoj odpotovala v Ljubljano in nato v Mojstrano. Tu so se že zbrali tudi drugi planinci, pripravljeni, da s svojo številčnostjo preprečijo fašistom dostop na Triglav in tako tudi »simbolično« okupacijo triglavskega vrha Italiji.

Zadeva je dobila nepričakovano zelo resno vsebino. V Mojstrani nas je pričakal in zbral pokojni Miha Čop. Zvečer so nam razdelili puške in municijo, nakar smo ponoči odrinili čez Prag na Staničevo kočjo.

Tu smo malo počivali in nadaljevali pot tako, da smo s prvim svitom v popolni tišini prispeli do Aljaževega stolpa. Razvrstili smo se med skalami, in razobesili smo veliko trobojnico. Ko je bila »operacija« uspešno opravljena in zagotovljena strateška prednost, je bilo dovoljeno kajeenje in sproščena govorica.

Kmalu je vzšlo veliko, rdeče sonce in ogrela jasno nedeljsko jutro. Planinci — čuvarji Triglava — smo se po hladni, ne-

prespani noči počutili prijetno. Sončili smo se med vočnim skalovjem očaka Triglava. Na Italijane smo dolgo čakali. Čas je mineval med pogovori, šalami in prepevanjem vzpodbudnih, rodoljubnih pesmi. Nam, planincem, se je kasneje pridružilo še nekoliko pripadnikov obmejnih enot. Začeli smo ugibati, kaj neki je s Talijani. Ali jih morda sploh ne bo, ali so obveščeni o naši potezi? Si od Doliča dalje ne upajo, če so nas opazili?

Okrog devetih so se pojavile med skalovjem prve njihove glave. Talijanski »tursti«, v glavnem mladeniči in dekleta, so se v koloni počasi in previdno približevali. Bilo je skoraj mučno opazovati njihovo previdnost. Podobna je bila bolj strahu kakor pa kakršnemukoli načrtnemu koraku. Ko so se prepričali, da jim nismo nevarni, dokler se dostojno in pohlevno obnašajo, so se nam polagoma približali, ne da bi poizkusili prekoračiti mejo, kaj šele »oklicati Tricorno« za italijanski hrib.

Med skale so sramežljivo, brez vsakršnih običajnih fašističnih ceremonij, zapičili svojo trikoloro, dolgo kakega pol metra, in se nato med skoraj polglasnim pogovorom krepčali z dobrotami, ki so jih prinesli s seboj.

Na naši strani je vladalo odlično razpoloženje, ki se je ob prepevanju naših pesmi stopnjevalo do navdušenja. Za fašiste nepričakovano srečanje je trajalo skoraj dve uri. Ko so se najedli in spočili, so stlačili svojo zastavo v nahrbtnik in brez besede in pozdrava odšli, klavni in potrti.

Zatem je tudi naša odprava zapustila svoje položaje, potem ko je v srcih ponovno prisegla zvestobo mogočnemu Triglavu.

Cizel Vladimir

DRUŠTVENE NOVICE

RAŠICA 1978

**Ljubljanski meddruštveni odbor
planinskih društev**
(Iz brošure »PD Rašica«)

Letos se planinci ljubljanskega območja že osmič zapored srečamo na tradicionalnem planinskem taboru. Za svoj letošnji tabor smo si izbrali partizansko vas Rašico, ki je med prvimi občutila maščevalni bes okupatorja.

Na ljubljanskem območju nas je približno 33 000 planincev. Pomeni, da najmanj vsak deseti prebivalec tega območja redno zahaja v naravo in gore, kjer si obnavlja svoje moči za delo, kjer se vzgaja v skromnosti, tovarištvu in požrtvovalnosti v pravilnem odnosu do narave ter razvija svoj patriotizem in sposobnosti za morebitno sodelovanje v obrambi socializma. Najmanj 3000 ljubljanskih planincev aktivno sodeluje v svoji organizaciji in kot delegati, odborniki, in pa kot instruktorji, vodniki, mentorji, markacisti in reševalci. S tolikšno množičnostjo se prav zares ne more pohvaliti nobena druga telesno-kulturna organizacija v Ljubljani. Vse to delo se odvija na čisti amaterski osnovi, brez slehernega profesionalizma.

V bodoče si bomo ljubljanski planinci še bolj prizadevali za razširitev svojih vrst, zlasti po šolah in delovnih kolektivih. Svoj program želimo razviti v tej smeri, da bodo storitve planinskih društev, zlasti vodnikov, vselej in po želji na razpolago vsem delovnim kolektivom, ki želijo organizirati rekreacijo za svoje delavce v planinski obliki. Hribovita ljubljanska okolica je idealna za ta namen. Lahko je dostopna, pestra po naravnih lepotah ter kulturnih in zgodovinskih zanimivostih; krožna planinska pot okoli Ljubljane, prek Rašice, Polhograjske Grmade, Zaplane, Vinjega vrha, Kureščka in Janč je pravzaprav največji TRIM objekt, ki ga nudimo vsem ljubljanskim občanom. Ljubljana se tega še vse premalo zaveda. Ljubljana še vse premalo hodi.

(Tako je zapisal predsednik MDO Marko Selan v brošurici, ki je izšla kot pospremlilo planinskega tabora na Rašici.)

**O PD Rašica je v brošuri spregovoril
agilni, neutrudni predsednik Lojze Čizman
in med drugim zapisal:**

Narodno obrambna zavest zvestih sinov slovenskih mater je dozorela v organiziran odpor in tako je bila 28. 7. 1941 na mestu, kjer danes stoji Planinski dom na Rašici, ustanovljena slavna »Rašiška« četa, iz njenih hrabnih vrst je izšlo šest narodnih herojev. Na planinskem domu je vzdana spominska plošča s posvetilom in pomnikom na te odločilne dni. Dne 17.

8. 1941 je bil na tem območju ustanovljen kamniško-zasavski bataljon, ki je v svoji aktivnosti povezal borce Ljubljane in Zasavja do kamniških zaščitnih enot, vojno političnega vodstva NOV in POS v formacijskih oblikah II. grupe odredov. Organizacije ljuskega odpora pod vodstvom Osvobodilne fronte in Komunistične partije pa okupator ni prenesel, zato je hotel svojo moč pokazati v zunanjih značih nasilja in zastraševanja. 19. 9. 1941 je požgal prvo slovensko vas Rašico pod obronki rašiških gozdov.

Da se ohranijo našim mladim generacijam spominska obeležja iz prvih dni narodno-osvobodilne vojne, da bi bila ta obeležja obiskana in ohranjena, je bilo v letu 1958 ustanovljeno planinsko društvo Rašica.

Društvo vzdržuje vse poti do planinskega doma na Rašici, posebno pozornost pa posveča vzdrževanju in markiranju Ljubljanske mladinske poti od Povodja pod Šmarno goro do planinskega doma na Rašici in v podaljšku do razglednega stolpa, ki nosi posvetilo spominskega obeležja iz NOB.

Še prav posebno pa smo veseli društvenega sodelovanja s sekcijo planinskega društva v kasarni Borisa Kidriča v Šentvidu. Iz tega sodelovanja je prek meddruštvenega odbora planinskih društev Zagreba vzklija spodbuda za tesnejše sodelovanje s Planinskim društvom JNA »Sutjeska«, ki naj bi bilo po sklepu občnega zbora potrjeno s prbratenjem.

V vsakem delovnem programu društva so še posebej izpostavljeni množični spominski pohodi, pohodi po poteh prijateljstva in spominov, društveni izleti v visokogorje in tečaji za vse kategorije planinske populacije. Planinski dom na Rašici je bil v izgradnji vse od leta 1970 do danes. Članstvo je k dograditvi doma doprineslo velik delež z organizacijo dela in s prostovoljnimi delom.

OBČNI ZBOR PD NOVO MESTO

PD Novo mesto je imelo redni letni občni zbor 18. 4. 1978.

Predsednik Perše je objavil razveseljivo novico, da bo PD Novo mesto končno le dobilo svoje prostore na Novem trgu, kjer se bodo planinci lahko zbirali, imeli svoj arhiv z literaturo, imeli svoj težko prilačkovani kotiček.

V preteklem letu je bil najdelavnejši MO, ki šteje 588 članov.

Organizirali so planinsko šolo — uspešno jo je končalo 139 planincev — in številne izlete po Dolenjski in Gorenjski. Bili so tudi v zamejstvu, na Obirju v Avstriji (142).

V januarju je bil MD organiziral pohod po poteh partizanske Jelovce, ki se ga je udeležilo 39 mladincev. V marcu se je skupina iz gimnazije Novo mesto udeležila tradicionalnega pohoda na Stol. V prvih treh mesecih tega leta je planinsko šolo obiskovalo 9 skupin, to je 165 slušateljev. Aprila so organizirali pohod na Gorjance in orientacijski pohod v okviru planinske šole. V maju so organizirali izlet na Matajur ter orientacijsko tekmovanje za Trdinov pokal, v avgustu štirnedeveni izlet na Pohorje, v septembru se bodo na dan planincev udeležili skupnega praznovanja na Raduhi. Priredili bodo tudi izleta na Sveto trojico in na vrh Roga. Alpinistična sekcija je bila v preteklem letu zelo aktivna. Opravljenih je bilo 70 plezalnih vzponov (vključno z eno prvenstveno) težavnostnih stopenj od 3 do 5+, 10 zimskih smeri, 23 zimskih pristopov nad 2000 m. Avg. 1977 so organizirali alpinistični tabor na planini Zapotok (30 vzponov). Za urejanje bivaka na Gačah je bilo porabljenih 200 delovnih ur. Alpinistična šola je potekala v jeseni (9 slušateljev). V februarju so sodelovali na smučarskem teku TV-15 na Občicah. Sodelovali so pri vodstvu izleta MO na Klek ter organizirali predavanja za javnost (planinska fotografija, Karakorum, Hindukuš). V zimskem času so potekali tedenski sestanki AS v gimnaziji, kondicijski treningi enkrat tedensko, v aprilu dvakrat tedensko. AS se je postavila naslednji program dela za bodoče obdobje:

Opravili bodo 100 letnih plezalnih vzponov in 50 zimskih. Preimenovati se namepravajo v alpinistični odsek, zaključiti alpinistično šolo, urediti društvene prostore, pomagati pri vodstvu izletov v MO in delovnih organizacijah, organizirati smučarski tečaj, prečiti Ponce v zimskih razmerah. Ena izmed večjih nalog pa naj bi bila organizacija male odprave v Prokletije. Jeseni bodo imeli več predavanj v zvezi z odpravo ter tako predstavili širši dolenski javnosti PD in AS in popularizirali njuno dejavnost.

Poleg MO je največ izletov v preteklem letu organizirala sekcija iz tovarne zdravil KRKA v Novem mestu, ki vselej vabi na svoje izlete tudi »zunanje« planince, žal pa so se ti odzivali le v manjšem številu. Planinska sekcija ima v letošnjem letu naslednji program izletov: Stol, Planinska gora nad Planino pri Postojni, Lubnik, Svete gore in Vetrnik pri Podsredi, Golica ali Vremščica, Pekel pri Borovnici, Babin vrh, Paklenica (Velebit), Storžič, Obir, Kofce, Krn, Grossglockner, Slivnica ter Osovnik, Tošč, Mali Golaki in en izlet v neznanu. To je seveda le seznam, izdelan pa je že podroben program s termini in vodji posameznih izletov.

V oktobru 77. je bila ustanovljena tudi prva sekcija v krajevni skupnosti v naselju Drska pri Novem mestu, ki deluje v okviru

MO, skuša pa vključevati tudi starejše občane.

V poročilu o delu PD je bilo tudi poudarjeno, da je bila Trdinova pot v preteklem letu dobro obiskana, še posebno so se izkazali mladi paninci iz Osnovne šole Katje Rupena. Skupaj je bilo podoljenih 186 značk.

V programu PD naj bi bila letos vključena še naslednja popularizacijsko-izobraževalna dejavnost in akcije:

— predavanja o dolenskih grčih in Trdinovi poti (v jeseni),

— več izletov po Trdinovi poti,

— udeležba na proslavi ob 200-letnici prvega vzpona na Triglav.

Planinsko društvo Novo mesto šteje trenutno 846 članov, od teh je 358 mladincev in 230 pionirjev.

Kot je bilo na začetku ročeno, je bil izvoljen novi upravni odbor PD s predsednikom Tomažem Kocuvanom. Za delo v PD so bila podeljena priznanja PZS — bronasti častni znaki — naslednjim članom društva: Slavki Petrič, Rezki Žibert, Francu Somraku, Jožetu Peršetu in Tomažu Kocuvan.

Planinstvo dejansko ni več šport peščice »ta pravih planincev«, saj sta zanimanje in udeleževanje v tem športu prerasla v mnogo širši krog ljudi, željnih rekreacije v gorah. To se kaže tudi v zanimanju posameznikov in skupin iz krajevnih skupnosti in delovnih kolektivov, ki čedalje pogosteje iščejo stikov z organizirano planinsko dejavnostjo.

Danilo Vidič

RAZVITJE PRAPORA PD RADEČE

PD Radeče je 21. maja 1978 razvilo svoj društveni papir na Gašperjevi koči pod Velikim Kozjem. Z lepo prireditvijo je prispevalo svoj delež k dvestotemu jubileju prvega vzpona na Triglav. Vreme je bilo sicer muhasto, vendar je prireditev lepo uspela. Zbralo se je mnogo ljubiteljev gora in tudi občasne plohe niso kalile veselega razpoloženja tja do večernih ur. Po uvodnem govoru predsednika PD tovariša Koselja sta pozdravila vse zbrane predstavnika PZS in meddruštvenega odbora zasavskih PD. Prapor je razvil član delovnega kolektiva Papirnice iz Radeč, ki je bila pokrovitelj razvitja prapora. Za kulturni program so poleg godbe na pihala iz Zidanega mosta poskrbeli še člani pevskih zborov iz Jagnjenice in Rimskih Toplic in mladi planinci iz osnovne šole.

Tik pred razvitjem prapora je PD izdalo tudi prvo številko svojega Poročevalca, ki bo odslej večkrat izšel.

Marija Lipovšek

XXVI. ZBOR PLANINCEV PTT JUGOSLAVIJE

Od 30. aprila do 2. maja je bil na Baškem polju pod Biokovim XXVI. zbor planincev PTT Jugoslavije, ki ga je organiziralo PD PTT »Marjan« Split. Udeležilo se ga je 850 planincev iz štirinajstih planinskih društev PTT Jugoslavije in člani iniciativnih odborov za ustanovitev novih PD PTT v Prištini in Osijeku.

Med udeleženci je bilo tudi 90 članov PD PTT Ljubljana (s planinci iz planinskih skupin PTT Kranj, Nova Gorica in Novo mesto), 30 članov PD PTT Celje in 28 iz PD PTT Maribor.

Ljubljančani smo potovali na zbor z dvema posebnima avtobusoma čez Reko, Zadar, in Split, vračali pa smo se skozi Obrovac, Titovo Korenico, Senj in Karlovac.

Popoldne 29. aprila smo prišli v Baško polje. Pri vходу na zborni prostor so nas pričakali planinci PD PTT »Marjan« Split in nam zaželeli dobrodoščilo. Stanovali smo v vojaškem počitniškem naselju. Organizator zбора je vsakemu društvu že vnaprej sporočil številke sob in ležišč. Veliko je bilo veselja, ko smo se srečali z mnogimi znanci s prejšnjih zborov, pohodov in drugih planinskih srečanj.

Baško polje je znan turistični kraj v bližini Makarske in 60 km od Splita. Hotelsko naselje »Podgora« v Baškem Polju je v borovem gozdu tik ob morju. Na severni strani varuje to območje pred vetrovi mogočni masiv Biokova. Športna igrišča, pokrit bazen, lepe sobe, prljneti gostinski in zabavni prostori omogočajo gostom pester počitek. Čisto morje s peščeno plažo je odlika Makarske riviere. Lepšega kraja za zbor organizatorji prav gotovo niso mogli najti.

Prvi dan zбора je bilo planinsko zborovanje, na katerem so poleg predsednika PD PTT »Marjan« Split — Vinka Ivce govorili tudi predsednik občine Makarske, direktor PTT podjetja Split in predsednik planinske zveze Hrvatske — Božo Škerl. Zbor so pozdravili tudi vsi predsedniki PD PTT Jugoslavije, ki so obenem izročili organizatorju zбора spominska darila. Pri zelo lepem kulturnem programu so sodelovali godba, pevci in plesalci iz Kaštel Sućurca, ki so posebno navdušili z dalmatinskimi pesmimi, plesi in kolom iz opere »Ero iz onega sveta«.

Popoldne je bila meddruštvena seja delegatov planinskih društev PTT, na kateri so analizirali delo planinskih društev PTT, medsebojno sodelovanje in skupne akcije, sprejeli pravilnik za tekmovanje v orientaciji na zborih planincev PTT, program letošnjega partizanskega marša planincev PTT Jugoslavije, ki bo od 14. do 16. septembra na območju Biokovega, Mosorja in Kozjaka ter zaupali organizacijo zбора planincev PTT Jugoslavije v prihodnjem

letu PD PTT Celje. Spregovorili so še o ustanavljanju planinskih društev PTT in menili, da bi poleg Prištine in Osijeka kazalo ustanoviti še PD PTT Kranj in Varaždin, kjer že obstajata planinski skupini z nad 200 člani.

Popoldne prvega dne so bila tradicionalna tekmovanja v orientaciji in streljanju z zračno puško, zvečer pa so prikazali film o vzponu naših alpinistov na Hindukuš.

Drugi dan zбора se je nad 200 planincev udeležilo celodnevnega izleta na Biokovo, med njimi je bilo tudi 47 članov PD PTT Ljubljane. Z avtobusi so se pripeljali do razgledne točke Sv. Ilija (897 m), potem pa odšli po večinomaa razgledni poti ob robu Biokova do 3 ure oddaljenega planinskega doma pod Voščem (1421 m) in v bližini najvišjega vrha sv. Jure (1762 m). S poti se odpira prelep pogled na Makarsko riviero, na otoke in na obširna kamnita prostranstva Biokova. Po daljšem počitku pri planinskem domu je sledil spust po strmem južnem pobočju do Makarske, kjer je planince pričakala godba in z njimi obšla Makarsko. Planinci, ki niso odšli na Biokovo, pa so si ta dan ogledali Makarsko in zibelko naše mornarice Podgoro. Tretji in zadnji dan zбора je organizator zбора razglasil rezultate tekmovanja v orientaciji in streljanju z zračno puško, v katerih je sodelovalo večina planinskih društev, nekatera tudi z več ekipami. Tekmovanje v orientaciji je bilo na izredno težkem terenu južnega pobočja Biokova. Med ženskimi ekipami je zmagala ekipa PD PTT Ljubljane, ki je poleg pokala za prvo mesto dobila tudi prehodni pokal generalnega direktorja Skupnosti JPTT. V tekmovanju moških ekip je zmagala prva ekipa PD PTT »Sijemo« Zagreb, drugo mesto so zasedli člani PD PTT Maribor, Ljubljančani pa so bili peti.

V streljanju z zračno puško so med ženskimi ekipami zmagale strelke PD PTT Ljubljane, med moškimi ekipami pa sta prvo in drugo mesto dosegli prva in druga skupina ekipe PD PTT Ljubljane. Tudi med posamezniki sta prvi mesti pripadli Ljubljančanom in sicer med ženskami Mariji Pajsar in med moškimi Antonu Francelju. Prve tri ekipe in prvi trije posamezniki so prejeli lične pokale. PD PTT Ljubljana je na letošnjem 26. zboru dosegla izreden uspeh, saj so člani tega društva od šestih pokalov za prva mesta dobili kar pet. Razglasitev rezultatov je bila zelo slovesna z godbo na pihala in fanfarami. Po razglasitvi tekmovalnih rezultatov je bil zbor slovesno zaključen. Po govoru predsednika PD PTT »Marjan« Split Ivce Vinka so vsa sodelujoča planinska društva prejela spominske plakete.

Organizator 27. zбора planincev Jugoslavije PD PTT Celje pa je slovesno prevzelo zastavo. Škoda, da je morala zaradi dežja sklepna slovesnost v prostore restavracije.

Poslovlili smo se od domačinov in mnogih planinskih prijateljev in znancev, PD PTT »Marjan« Split pa se moramo zahvaliti za gostoljubnost, lep program in zelo dobro organizacijo zбора.

Ivka Robida

NA OBISKU PRI STAROSTI ORMOŠKIH PLANINCEV IVANU RAKUŠI

Bilo je letos februarja. Ponoči je zapadlo blizu 30 cm snega. Ko sem zjutraj stopila iz hiše, me je lepota narave vso prevzela. Ker sem že dolgo nameravala obiskati svojega starega znanca, da bi mi kaj povedal o svojem dolgoletnem planinstvu, sem se kar na hitro odločila, da pojdem takoj v Ormož, kjer biva skoraj že celo stoletje priljubljeni in spoštovani nekdanji dimnikarski mojster Ivan Rakuša.

Poseben užitek je bil pašačiti skozi to neomadeževano pokrajino, ki jo je zgodaj zjutraj sonce ozaljšalo z neštetimi biseri. Že spotoma sem zvedela, da Hanzeka ni doma, da leži v ormoški bolnici. Ta bolnica je sicer preusmerjena v psihiatrijo, a nekaj prostora ima še vedno za tiste naše stare domačine, ki nimajo nikogar svojih ali pa se ne morejo odločiti, da bi šli kam dlje. Čim vstopim, opazim na levi vzdano marmornato ploščo, na kateri sem lahko prebrala, da je bolnico postavil »Trpečemu človeštvu« Križniški red l. 1898 in da bi naj bila odprta vsem bolnikom, brez ozira na rod in narodnost. (Besedilo je vzeto iz ustanovne listine bolnišnice). L. 1940 je bila preusmerjena v TBC in l. 1966 v psihiatrijo. Kar se spominjam, je imela vedno največji ugled, zlasti pa je zaslovela, ko je tu deloval primarij dr. Anton Hrovat. Tudi za njim so se vse do današnjih dni zvrstili izvrstni zdravniki. Med NOV so tudi partizani našli tu razumevanje in dobivali prepotrebni sanitetni material.

Hitro sem našla bolniško sobo in že sva se, stara znanca, veselo pozdravila. Sedel je na postelji in mi takoj povedal, da z njim ni tako hudo, a doma mu nima kdo kuriti, tu pa tako lepo skrbijo zanj. Posebno negovalka v tej sobi je pravi angel! Vesela sem bila te njegove sreče in mu tudi takoj povedala, da prihajam po naročilu urednika »Planinskega Vestnika«. Kar vse se mu je nasmejalo. Kajti, kar je v zvezi s planinami, to ga tudi še danes pri 86. letih še vedno vzradosti. Rojen je bil 4. 12. 1891. Za planine se je začel zanimati že v stari Avstriji in se kaj kmalu vpisal v SPD Ruše. Naročnik Planinskega Vestnika je tudi že čez 50 let. Pravi, da je v Ormožu planinstvo zaživelo, ko je prišel tje za sodnika Ivan Zemljčič, ki je s svojo ženo Heleno, hčerko Vido, svakinjo Pavlo Omulec, odvetnikom dr. Adamom Banom, veterinarjem Šerbcem, sodnikom Muhičem, učiteljico Olgo Lorber in z drugimi dostikrat zahajal v gore. Rakuša je bil

njihov stalni tovariš. So se pa nekako porazdelili: eni so ljubili Pohorje in Kozjak, drugi Triglavsko pogorje in Savinjske Alpe, nekateri so zahajali na jug: Ohrid, Prespansko jezero, Kajmakčalan, Skopje, pa spet Karavanke, Boč, Ivanjščico. V avgustu l. 1924 so se štirje najbolj drzni podali na Veliki Klek z vodnikom. Drugi dan so prišli do kočice Adlersruhe. Nastopilo je zelo sabo vreme. Morali so čakati, a vodnik ni hotel čakati dlje kot en dan. Zahteval je veliko odškodnino oz. doplačilo, na to pa udeleženci vzpona niso pristali. Ko je tretji dan snežni metež ponehal, so šli sami naprej. Imeli so seboj 20 m vrvi in 1 cepin, v koči pa jim niso hoteli posoditi nobenih pripomočkov. Bili so odeti v pelerine, kar ni bilo najbolj praktično. Vreme je bilo izredno slabo. Nekaterim gornikom, ki so šli na vrh pred njimi, so zmrznili prsti. V koči je ležalo par bolnikov, ki jih je mučila višinska bolezen. Rakuša si je nadel na roke nogavice. Kljub vsemu pa so le imeli srečo, da so zagledali Triglav in tudi brez nezdge sestopili.

Pa še marsikaj šaljivega ve povedati. Ko se je nekoč sam vračal s Triglava in se znašel na Ratitovcu, ni vedel, kje je. Opazil je pastirja in ga klicaje spraševal, kje je. Ko pa je prišel do njega, je ugotovil, da je pastir gluha. Smeje mi je tudi omenil, kako mu je veterinar Šerbec dokazoval, da so pač naši predniki bili plezalci po drevju, kar se pozna po tem, da ima podplat naše noge, oz. stopalo, vdolbino. — Ob postelji je bila naslonjena palica, na kateri so bili pritrjeni žigi mnogih evropskih vrhov. Povprašam ga, če je to vse prelezal, pa mi pove, da mu je že tako »okrašeno« palico prinesel neki njegov dober znanec pred nekaj leti. Znanca je takoj rekel: »Če je od Hitlerja, jo nesi takoj nazaj!« Poudaril je tudi, kako so si bili planinci med seboj veliki prljatelji. Tudi velika »klapac«, ki je vsako leto vandrila k Arehu na Pohorje, je bila imenitna. Glavni pa je pač bil sodnik Zemljčič, ki je tudi še za časa Avstrije pogumno nosil v urad polhovko, simbol slovenske narodnosti. Tudi Rakuša je bil zaveden Slovan in je povsod sodeloval. Pravi: »... zato so me Nemci bili kot vraga«. Med okupacijo je bil v koncentracijskem taborišču in ko se je vrnil, se je ponovno vsestransko udeleževal. Bil je planinec, gasilec, ribič, lovec, pevec in predsednik Zveze Maistrovih borcev. Leta 1946 sta šla v zelo slabem vremenu sama z veterinarjem Frančkom Irglom v Savinjske Alpe. L. 1947 je šel z Irglom in Borisom Veseličem v Gornjo Soško dolino, Trento, Vršič, Mojstrovko, Prisojnik, v Kranjsko goro, Mojstrano in skozi Vrata po Tomiškovci na Triglav. Vračali so se čez Sedmera jezera v Dom na Komni potem pa k Savici. Na tej poti je prišlo — ker se je z nečim treba kratkočasiti — do prepira zaradi divjega zajca. Irgl ga je dražil, da bodo dobili vsi kmetje

puške in da bodo tega škodljivca končno iztrebili. Rakuša je bil tako užaljen, da je zdirjal naprej. Ko sta ga pozneje našla v koči pri Sedmerih jezerih, jima je smeje se nazdravil z buteljko in sklenili so premirje. Bil je velik šaljivec, a tudi ni ostal nikomur nič dolžan. O tem bi največ vedela povedati gostilničarka Havlasova, kjer se je hranil dolga leta in se z njo kaj rad pričkal. V tem sta se imenitno ujela.

Ko zaradi starosti ni mogel več veliko peščititi, ga je v dosegljivi gorski svet vozil z avtom veterinar Irgl. Nekoč sta bila v dolini Zadnjice in zamikalo ga je, da bi lovil postrvi. Dolgo je stal bos skoraj do kolen v mrzli Zadnjici. Brez uspeha. Po izjavi domačinov tu baje še nikdo ni ujel postrvi. Z Irglom sta se odpeljala do Erjavčeve koče in tam po naključju naša dve ormoški planinki: Zofko Skorčič in prof. Mileno Knez. V koči je pa zbolel in je moral ležati dva dni. Posledice ribolova v mrzli bistrici.

Če je le šlo, je združil planinstvo z ribolovom. Namakal je trnek po pohorskih in kozjaških potokih, pa tudi v zasavskih hribih. Užival pa je veliko zaupanje ribiške družine. Bil je izreden poštenjak, nikoli si ni prisvojil podmerske postrvi.

Da, bil je poštenjak na celī črti. Takega smo poznali v preteklosti in tak je še danes. Tudi vedrina ga ni zapustila. Iz srca mu želimo, da bi mu spomini na mnoga lepa doživetja v gorah osrečevali tudi sedanjost.

Erna Meško

PLANINSKI KROŽEK PD RADLJE

Med mnogimi krožki, ki delujejo na naši šoli v Radljah, deluje tudi planinski krožek. Z aktivnejšim delom smo pričeli v letu 1977/78, ko je vodstvo krožka prevzela tovarišica Darinka Lenart. V začetku leta 1977 smo organizirali planinsko šolo, v kateri smo se seznanili z vsemi osnovnimi pravili, ki jih mora poznati planinec. Sprejeli smo tudi delovni načrt in smo ga vestno izpolnjevali. Organizirali smo več izletov. Izlet na Osankarico bi rad na kratko opisal.

Na pot smo krenili zgodaj zjutraj z avtobusom do Slov. Bistrice, od tu pa z lokalnim avtobusom do Tinja na Pohorju. Od tu smo pot nadaljevali peš. Bilo je še precej snega. Vreme je bilo slabo, saj je močno snežilo. Pot je bila naporna, na nekaterih mestih smo gazili do kolen v snegu. Naše veselje je bilo neizmerno, ko smo po treh urah naporene hoje zagledali obrise koče pri Treh kraljih.

Skoraj v hipu smo izpraznili naše nahrbtnike, saj nam je hoja po globokem snegu dobro izmozgala želodce. Dobre volje kljub vsemu nismo izgubili, saj je bilo za nas mlade planince ta izlet posebno doživetje. Slabo vreme pa ni odnehalo. Snega je bilo precej, do Osankarice pa še dolga pot.

Čeprav smo si želeli naprej, smo po predurku sklenili, da se raje vrnemo po isti poti. Tolažili smo se, da bo še priložnosti dovolj.

Po dveh urah prijetnega bivanja v koči smo se odločili za povratek v dolino. Navzdol je bilo veliko lažje in zato smo hitreje prišli do avtobusa, ki nas je iz Tinja pripeljal v Slov. Bistrico.

Kljub precejšnjemu naporu, ki sem ga doživel, si želim še več takšnih izletov.

Zvonko Marhl

V SPOMIN PAVLETU STERGARJU!

V soboto, dne 22. aprila, je sklical predsednik Planinskega društva »LISCA« Sevnica-Krško upravni in nadzorni odbor društva na slovesno sejo, na kateri je predsednik Izvršnega odbora Planinske zveze Slovenije tov. Oblak podelil Marjanki in Pavletu Stergarju najvišja planinska odličja — zlata častna znaka PZS.

Slovesnosti so se pridružili tudi predstavniki delovne organizacije »Lisca« in nekaterih zasavskih planinskih društev.

V ponedeljek zjutraj je Pavle Stergar, dolgoletni planinski delavec in upravnik Tončkovega doma na Lisci, nenadoma preminul. V njegov spomin objavljamo obrazložitev, s katerim je predsednik PD utemeljil visoko priznanje in opisal zasluge, ki jih je Pavle Stergar dosegel pri razvoju PD »Lisca« in planinstva na sploh.

Na slavnostni seji je med drugim dejal:

»Na Lisci zopet slavimo. Kjer pa je slavje, mora biti tudi slovesno in prljetno razpoloženje. To želimo vsi, ki smo se nocoj zbrali tu, da vama čestitamo k vajinemu izrednemu jubileju, ki sta ga dočakala na vajini Lisci.

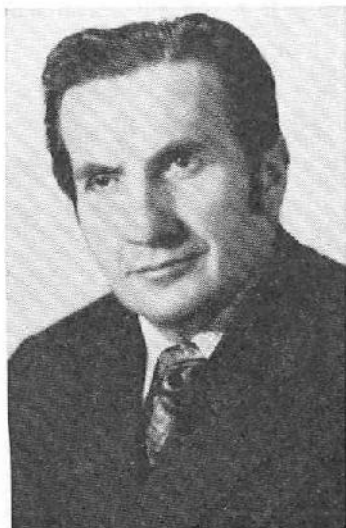
Dvajset let mineva te dni, kar sta se ji zapisala. Odločila sta se, da bosta skrbela za slovensko in hrvaško planinsko srenjo v takrat novo zgrajenem Tončkovem domu. Bil je res nov dom, vendar brez dovozne poti — vse je bilo treba spraviti sem gor na hrbtu, pa tudi sam si se moral potruditi peš, če si hotel priti v dom in pod streho. Gotovo nista takrat razmišljala, da bosta na Lisci ostala dvajset let, gotovo pa tudi nista slutila, kakšen bo ta dom po tolikih letih.

Mlada, polna življenja, sta prišla za delo oba, četudi se je kruh rezal v takratnem društvu le za enega. Sreča, da vama ni bil takrat zaslužek na prvem mestu. Bolj sta bila zaverovana v gore in v dom, ki sta ga z vso vnemo pomagala ves čas graditi. Vesela sta bila vsakega planinca, ki je prišel na Lisco, in toplo sta nas vedno sprejemala — še v tako hladnih dneh in tudi nočeh.

Čas je tekel, zahteve obiskovalcev Lisco so se iz dneva v dan večale. Dom je postal premajhen in zastarel. Ni imel vode in ne dostopa z avtom. Prenočišča so bila pozimi mrzla, poleti pa jih je bilo premalo.

Ni bilo kleti niti ustreznega prostora za »Zanija«, ki je bil takrat glavno tovarno sredstvo za vodo, hrano in opremo na Lisco.

Za vse sta se borila tudi vidva sama pri društvenih organih, da so vaju razumeli, in pozneje pri vsch odločilnih ljudeh, ki so pomagali, da imamo danes tak dom na gori. Pri tem sta našla posebno podporo pri vodstvu in kolektivu Konfekcije Lisca Sevnica.

Pavla Stergar

Nemalokrat samo vidva nista izgubila upanja in volje, da je treba naprej in da poti nazaj ni. Sama sta doživljala vse tegobe društvenih kriz in poznejših reorganizacij vse do danes. Ob gradnji vodovoda, depandanse, ceste in končno ob dograditvi doma sta nosila nemajhno breme in težav, ko nista imela niti ustreznega prenočišča, kaj šele drugih potrebnih delovnih pogojev. Vztrajala sta in sprejemala planince, ki so ves čas prihajali na goro, skrbela sta tudi za nas, člane društva in nam pomagala pri obnovi Jurkove kočice.

Trud vama je bil poplačan s tem, da sta dobila vidva in vajini sodelavci boljše delovne, pa tudi življenjske pogoje. Seveda so prišle s tem na Lisco nove obremenitve in večje zahteve tistih, ki so začeli prihajati sem gor.

Mi planinci smo vama še posebno hvaležni za to dvajsetletno vztrajanje in upravljanje postojanke na Lisci. Vedno sta nas sprejemala po planinsko, četudi smo včasih privandrali z avtom. Skrb za Jurkovo kočico je vajino dodatno, osebno breme. Vanjo sta vložila tudi svoj delovni prispevek.

Ko vaju primerjamo z oskrbniki in upravniki planinskih postojank šlrom po Sloveniji, ugotavljamo, da sta prav taka oskrb-

nika, kot si jih slovenski planinci želimo. Ta želja velja še za naslednjih dvajset let, ko vama bomo morda le privolili, da odideta v dolino.

Danes, ko smo se zbrali v tem krogu vama na čast in v počastitev vajinega visokega jubileja, se vama iz srca zahvaljujemo za trud, ki sem ga skušal s skromnimi besedami opisati. Zahvaljujemo se v imenu vseh planincev, ki imajo na srečanja z vama tu na Lisci prijetne spomine. Želimo, da bi še dolgo krmarila planinsko barko na tem bregu v svoje zadovoljstvo, v zadovoljstvo vajinih sodelavcev v Lisci in končno v zadovoljstvo nas planincev, ki tako radi zahajamo sem gor.

Darilo, ki vama ga poklanjamo, ni oddolžitve za vajin prispevek k razvoju našega društva, ampak le spomin na vse, ki smo sodelovali v društvenem delu.

Planinska zveza Slovenije vama je na predlog letošnjega občnega zbora društva sklenila podeliti najvišje planinsko odličje, ki ga lahko dobi slovenski planinski delavec — zlato značko PZS. Veselimo se z vama tega priznanja v prepričanju, da ga bosta z veseljem in ponosom nosila. Vsi, ki smo se nocoj tukaj zbrali, želimo, da doživimo na Lisci z vama prijeten večer, kot smo jih preživljali nešteto v preteklih dvajsetih letih. Spomin na to srečanje naj bo tudi delček zahvale za delo, ki sta ga opravila za slovenske planince.»

— — —

Dan pozneje nas je zadela žalostna novica, da je Pavletu prenehalo biti njegovo plemenito srce. V prečudovitem pomladanskem popoldnevu smo se poslovili od njega prijatelji, planinci, predvsem pa vsi, ki smo ga tako pogosto obiskovali na eni najlepših zasavskih gor. Težko je danes dojeti, kako velika vrzel je ostala za njim v naših vrstah, še težje je že dancs reči, kako ga bo pogrešala njegova Lisca, ki ji je bil zapisan z vsem svojim srcem.

Lojze Motore

PRVI ZBOR GS SAVINJSKEGA MDO

V času, ko cvete na Boču velikonočnica, je bil sklican prvi zbor gorskih stražarjev — naravovarstvenikov Savinjskega meddruštvenega odbora planinskih društev (25. 3. 1978, ob 10. uri, planinski dom). Na zbor so bila povabljeni vsa PD na našem območju. Udeležilo se ga je skupno 18 članov GS (med njima dva inštruktorja) iz 8 planinskih društev (Rogaška Slatina, Slovenske Konjice, Vitanje, Zabukovica, Zalec, Prebold, Polzela, Luče).

Zbor je vodi tov. Florjan Šon. Vse navzoče je pozdravil predsednik MDO tov. Adi Vidmajer, ki je ugotovil skromno udeležbo. Zbora se je udeležila in sodelovala v razpravi tov. Nada Praprotnik, načelnik komisije za varstvo narave pri PZS.

Udeleženci so v letošnjem letu prevzeli dve skupni večji akciji. Delovno za 10. zbor slovenskih planincev na Loki pod Raduho, kjer naj bi sodelovalo vsako PD vsaj z dvema članoma. In drugo, poučni izlet — botanično geološki — s Črničva čez Kranjsko reber na Lepenatko, Veliki Rogatec v Gornji grad.

Zbor je sprejel sklep, da mora vsako planinsko društvo imeti v upravnem odboru svojega člana odgovornega za varstvo narave, če nimajo odseka z načelnikom. Celotno področje meddruštvenega odbora smo porazdelili v varstvo posameznim planinskim društvom in osnovali pet manjših področij. Te so: Gornjesavinjski del (PD Mozirje, Ljubno, Luče, Solčava, Gornji grad), Spodnje savinjski del (PD v občini Zalec), Ceje (PD Celje s PS Izletnik in Cinkarno, Železničar, Aero, Laško), Saleški del (PD Velenje in Šoštanj), Vitanski del (PD Vitanje, Slovenske Konjice, Zreče, Loče) in Voglanski del (PD Šentjur in Rogaška Slatina). Vsakemu smo sporazumno določili območje delovanja. Izvoljena je bila komisija za Varstvo narave pri MDO Savinjska, ki je osnovana na delegatski bazi. V to komisijo so bili izvoljeni delegati za posamezna področja: Tomaž Marolt, PD Luče, Stanko Kotnik, PD Zabukovica, Blaž Črepinšek, PD Celje, Jože Lorenčak, PD Rogaška Slatina, Igor Trašenšek, PD Slovenske Konjice, Andrej Kuzman, PD Velenje in kot vodja komisije pri MDO tov. Florjan Šon.

Upamo, da bo tako začeto delo na področju varstva narave v okviru planinske organizacije zaživelo in resnično delovalo v našo in našega okolja korist.

Božo Jordan

LETNA KONFERENCA MLADINSKEGA ODSEKA PD KRANJ

11. aprila 1978 so se člani mladinskega odseka PD Kranj zbrali na letni konferenci. Pregledali so delo preteklega leta in določili program za naprej.

Omeniti je treba, da mladinski odsek v sedanji sestavi obstaja šele dobro leto. Mladinci so začeli z delom praktično brez kakršnihkoli izkušenj. Toda zaradi ljubezni do gora in s pomočjo starejših tovarišev (predvsem tov. Benedika in tov. Horleca) so dosegli pomembne uspehe. Prva naloga je bila seveda organizacija mladinske planinske šole. Te se je udeležilo skupaj 44 članov v dveh skupinah. Poleg obveznih predavanj, ki jih predpisuje PZS, so bila organizirana še naslednja predavanja: plazovi, psihologija v gorah in alpinizem danes. Samo v okviru planinske šole je bilo izvedenih devet tur, na katerih so se tečajniki praktično seznanili s teorijo.

Naslednja akcija je bil smučarski tečaj na Kravcu, ki se ga je udeležilo 32 mladincev.

Junija so se mladinci udeležili tridnevnega tabora na Kališču ob dnevu Kokrskega odreda.

Osrednja akcija kranjskih mladincev pa je bil vsekakor planinski tabor v Krnici, ki je zelo dobro uspel.

Poleg teh večjih akcij so mladinci organizirali vrsto enodnevnih ali dvodnevnih izletov. Tako so v več etapah prehodili ves primorski del sovenske planinske transverzale. Udeležili so se tudi izletov, ki jih je organiziralo kranjsko planinsko društvo.

Poleg vsega tega so pričeli izdajati tudi svoje interno glasilo »Klic gora«, priskrbeli pa so si še majice z emblemom mladinskega odseka.

V preteklem letu motijo pomanjkljivosti: med člani odseka ni bilo namreč niti enega mladinskega vodnika. Vzrok temu — člani so bili premladi, da bi jih sprejeli na tečaj;

udeležba na orientacijskih pohodih je bila slaba, ker se člani niso čutili dovolj sposobni za te pohode.

Pomembno je tudi povezovanje s pionirskim odsekom. To se je v preteklem letu prikazalo s skupnimi izleti, z udeležbo pionirjev na mladinskem taboru in s predavanji, ki so jih mladinci pripravili za pionirje.

Program je naslednji: planinska šola, tabor na Kališču, osrednji letni tabor na Okrašlju, udeležba na pohodih in manifestacijah, sobotni izleti, izdajanje glasila, štirje člani se bodo udeležili tečaja za mladinske vodnike, udeležba na orientacijskih tekmovanjih in drugo.

Še to: mladinski odsek vključuje okoli 50 bolj ali manj rednih članov. S tem mladinci niso zadovoljni. Zato bodo skušali vključiti v odsek tudi planince, ki hodijo v višje razrede osnovnih šol.

Na koncu pa je geslo kranjskih mladih planincev: delati! Vsekakor ima ta beseda zelo širok pomen.

Daša Maretič

VILKO MAZI — DEVETDESETLETNIK

Profesor Vilko Mazi, starosta šmarnogorskih planincev in častni član planinskega društva Šmarna gora, je praznoval 4. julija visok življenjski jubilej — devetdesetletnico življenja.

Še vedno vedro razpoložen in bistrega spomina rad pokramlja s tem ali onim planincem, ki ga obišče na njegovem domu v Vikrčah. Spomini popeljejo poslušalca na njegove številne planinske ture, na gradnjo Mazijeve steze na Šmarnogorski Grmadi, risanje panorame z vrha Triglava, risanje žal nedokončane panorame z Grmade, pisanje dveh desetletnih kazal Planinskega Vestnika, koledarske beležke iz našega planinstva in še bi lahko naštevati. Njegova prva ljubezen in skrb pa velja že od nekdaj Šmarni gori, tej zna-

čilni dvogrbi gori med ljubljansko kotlino in gorenjsko ravnino, kot jo imenuje v planinskem vodniku Šmarne gora. Ves čas se zavzema za popolno zaščito Šmarne gore, zlasti njenega rastištva, saj so teloh, narcise in jesenček na tem območju resno ogroženi. Kako globoka ljubezen do gora in njene narave je v profesorju Mazlju lahko vedno znova odkrivamo ob vsakem srečanju z njim ali njegovim planinskim delom.

Vilko
Mazi

Dragi in spoštovani prof. Vilko Mazi! Krepko vam stiskamo roko ob vašem visokem življenjskem jubileju z iskreno željo, da bi še večkrat pokramljali z Vami, predvsem pa vam želimo trdnega zdravja in še mnogo prijetnih uric na stezicah naše gore — Šmarne gore.

Šmarnogorski planinci

Uredništvo se pridružuje pristrčenemu voščilu, ki nam ga je poslala šmarnogorska planinska mladina.

T. O.

30 LET PLANINSKEGA DRUŠTVA »BJELAŠNICA« SARAJEVO

Če pogledamo relief Jugoslavije, opazimo, da ima poleg Slovenije najmanj ravninskih predelov SR Bosna in Hercegovina. Poleg nizkih hribov na severu in srednjevisokih v središčnih predelih segajo planine na jugovzhodu tudi preko višine 2000 m. Vranica, Bjelašnica, Treskavica, Zelengora, Čvrtnica, Prenj, Lelija se tudi poleti belijo s snežnimi lisami. Po svoji čudni naravi in surovi klimi izstopa Bjelašnica, po kateri nosi ime sarajevsko planinsko društvo. Od njegove ustanovitve do danes poteka 30 let, zato je prav, da o njegovem delovanju napišemo nekaj besed, saj je

društvo ob svoji 25-letnici dobilo Orden zaslug za narod s srebrno zvezdo. Vitrine društvenih prostorov na Baščaršiji, v starem delu Sarajeva krasijo mnoga priznanja, pokali in Povelja ob praznovanju Dneva mladosti 1968, ko je PD Bjelašnica dobilo majsko nagrado za izredne uspehe na področju fizikulture.

Planinsko društvo »Bjelašnica« je prvo planinsko društvo v Bosni in Hercegovini osnovano v novi Jugoslaviji, zibelka mnogih sarajevskih planinskih društev, ki so se razvila iz planinskih skupin. Pred vojno je bila Bosna in Hercegovina po številu planinskih objektov (34) takoj za Slovenijo. Večina teh domov je bila med vojno porušena, zato je bila prva naloga novooznanega društva obnova in izgradnja planinskih domov na matični planini Bjelašnici in na Igmanu.

V štirih letih, od 1948 do 1952. l., v času prve petletke in mladinskih delovnih akcij so entuzijasti iz planinskega društva »Bjelašnica« z 42 000 urami prostovoljnega dela pomagali pri obnovi in izgradnji planinskih koč.

Najprej je bila obnovljena na temeljih stare, nato pa zgrajena popolnoma nova koča na Podgradini (1350 m, 20 ležišč). Naslednje leto so zgradili kočjo na Hranničkem stanu (Igman 1315 m, 17 ležišč), Javorniku (1336 m, 10 ležišč), Stanarih (1585 m, 48 postelj), Sitniku (1765 m, 20 postelj).

Leta 1950 je bila odprta koča na enem od vrhov Bjelašnice, Hranlsavi (1965 m, 15 ležišč). Naslednje leto je bila odprta planinska soba z 10 ležišči v Meteorološkem observatoriju (n. v. 2067 m). Prvi observatorij (visokogorski) je bil zgrajen že leta 1894 in je deloval do začetka vojne, po vojni pa so ga 1951. leta nanovo zgradili. Leta 1952 so planinci odprli Dom »Šavnici« na višini 940 m s 50 posteljami, ki je le uro hoda oddaljen od železniške postaje Pazarić na progi Sarajevo—Ploče.

Zob časa in surovi klimatski pogoji niso prizanašali domovom, zato jih je bilo treba vzdrževati in obnavljati, obenem pa izboljšati. Tako je bila za dom »Šavnici« zgrajena lastna hidrocentrala, dom na Stanarih pa je preskrbljen z elektriko iz agregata.

Tudi pri teh in drugih akcijah je največjo vlogo odigralo prostovoljno delo planincev. Poleg izgradnje in vzdrževanja planinskih domov, brez katerih ne more biti pravega planinstva, je bila skrb planincev urejanje in markiranje 500 km planinskih poti.

Najprej so obnovili predvojne poti od Pazarića do koče na Podgradini, nato poti od Šavnika do Podgradine. Z markacijami sta nato povezani planini Igman in Bjelašnica in končno sta ti dve planini povezani še s Prenjem čez Visočico in Boračko jezero.

Najvažnija markacijska akcija pa je vsekakor markiranje »Bjelašničke transverzale«, katere slovesna otvoritev je bila avgusta 1958 v domu Šavnici.

Bjelašnička transverzala drži po najlepših južnih predelih pogorja, po slabo naseljenih krajih pa je zato za pot potrebna dobra kondicija za pet do sedem dni dobre hoje, poln nahrbtnik hrane in zaloge vode. Začetek poti je planinski dom »Šavnici« (940 m). Od tod se povzpnete na vrh Velika Hranisava po dveh variantah: po levi zmerni poti ali po desni poti čez zavarovano Djevojačko steno.

Steza se spušča na Krošnje (1550 m), kjer poleti hercegovski pastirji pasejo živino, nato pa se vzpenja na vrh Kravac, ki je po meritvah pok. prof. dr. Tvrta Kanaeta z višino 2071 m najvišji vrh Bjelašnice. Pot se nato strmo spušča do največje zabjelašniške vasi Umovljani (1353 m), se spet vzpenja do vasi plemena Čomora, Gornjega Lukomira (1472 m) na robu kanjona reke Rakitnice. Spuščanje do reke ni obvezno, je pa zanimivo in ni preveč naporno. Iz Gornjega Lukomira drži pot po golem kamenitem pobočju planine Lovnice nad kanjonom Rakitnice. Pot poleti ni nevarna, pozimi pa je dosti plazov. Most čez Rakitnico je na nadmorski višini 500 m. Od tod se transverzala vzpenja na obronke planine Visočice in na njen najvišji vrh Džamijo (1974 m). Pri spuščanju z vrha teče pot mimo nagrobnih bogomilskih spomenikov (na višini 1676 m), čez pastirsko naselje Police in po pobočju Puzima do vasi Lukavac, od tod pa strmo na Bjelašnico, nato mimo planinskih postojank Sitnik, Stanari in Javornik do Velikega polja na Igmanu, od koder se spušča v vnožje in se konča na Vrelu Bosne.

Ker je aktivnost planincev na Bjelašnici najbolj intenzivna, je na tej planini največ nesreč in zato razumljivo, da so se prvi člani Gorske reševalne službe v SR BiH razvili ravno iz PD Bjelašnica.

PD Bjelašnica je organiziralo celo vrsto tečajev in seminarjev. Planinci, ki so se izvežbali na foto-amaterskih tečajih, so ustanovili foto-sekcijo, katere člani so izdelovali razglednice, snemali filme in diapozitive in tako propagirali izlete in druge dejavnosti društva. Za prve smučarske tečaje so se planinci iz »Bjelašnice« navdušili, ko so opazovali kmečke otroke, ki so se na smučeh lastne izdelave spuščali po pobočjih okrog doma na Šavnikih. Prvih 15 parov pravih smučij je društvo kupilo v vojnem »odpadu«. Pozneje pa je Armija odstopila planinskemu društvu še 30 parov rabljenih smučij.

Na prve tečaje so povabili mladino podbjelašniških vasi. Na koncu tečaja je bilo smučarsko tekmovanje. Tako je nastalo »Šavniško prvenstvo«, ki je postalo tradicionalno. Nagrade so bile praktične; par smučij za najboljšega. S tem se je v vaseh pod Bjelašnico širilo planinstvo, saj so vsi ti mladinci postali člani PD Bjelašnica,

pozneje pa člani novoustanovljenega PD Pazarić.

Tradicionalni smučarski tečaji so postali glavna dejavnost v tako imenovani »mrtvi« planinski sezoni. Planinski dom »Šavnici« gostoljubno sprejema v varstvo osnovnošolske otroke med zimskimi počitnicami. Ob strokovnem vodstvu izkušenih inštruktorjev delajo prve smučarske »korake« bodoči dobri smučarji. Organizirano zimovanje v dveh izmenah, za katero je zadnja leta potrebna individualna smučarska oprema, je rešilo skrbí mnoge starše, ki so želeli šolarje poslati iz sarajevskega smoga na svež zrak. Po dopoldanskem in popoldanskem smučanju, ob obilni hrani, so najlepši večeri, ko tečajniki prirejajo zabave z recitacijami, skeči, tekmovanjem v znanju in pesmijo. Zadnji dan zimovanja je smučarsko tekmovanje. Takrat tečajniki pokažejo, česa so se naučili v desetih dneh na snegu. Najboljši potem tekmujejo še na tradicionalnem »Šavniškem prvenstvu«, na katerem sodelujejo cicibani, pionirji, plontrke, juniorke, juniorka, seniori in seniorke, iz vseh sarajevskih planinskih društev.

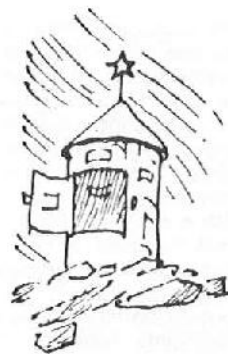
Tradicionalna prireditve, ki letos nosi že 20. zaporedno številko, je »Bjelašniški dan«.

Že na prvem tekmovanju, ki zahteva smučarske in planinske veščine, se je zbralo 97 tekmovalcev iz 18 ekip. Na prireditvi sodelujejo mnoga planinska društva iz Sarajeva in okolice, kot so: PD Treskavica, PD Željezničar, PD Igman, PD Bukovnik, PSD Prijatelj prirode, PSD Jahorina, PD Energoinvest, PD Visočica — Visoko, PD Zvijozda — Ilijaš, PD Željezara — Zenica, PD Bobovac — Kakanj in druga.

Pred leti, ko je bila proslava Titove 80-letnice, se je pohod na Bjelašnico ob »Dnevu mladosti« vključil v proslavo 80 vrhov za 80-letnico.

Ob 30-letnici uspešnega delovanja želimo Planinskemu društvu »Bjelašnica« še mnogo uspehov zlasti pri vzgoji planinskega podmladka, pri razvijanju ljubezni do planin in do domovine.

dipl. Ing. Ljubica Avram

ALPINISTIČNE NOVICE

ŽENSKÉ V SEVERNI STENI MATTERHORNA

Konec julija 1977 sta dve Japonki — ena je bila Mičiko Imai — preplezali smer bravov Schmid v severni steni Matterhorna. Komaj mesec dni za tem sta isto smer preplezali dve Poljakinji. Obe navezi sta bili samostojni — brez moške asistencе.

T. O.

BOJ ZOPER UBIJALSKO POZABLJIVOST

F. Kurz piše v »Alpinismusu« 1978/1, da je pozabljivost najbolj usodna pri zmajskih poletih. Zadnji dve leti je bilo zaradi pozabljivosti kar 12 smrtnih nesreč pri tem najmodernejšem športu: Pilot si je, na primer, pozabil pripeti vponko svojega pasu na zmaja; ker so mu pošle moči v rokah, je po dveh minutah v prostem padu padel na zemljo. Drugi je pozabil priviti spojke na lopaticah, zmaj se je zato v letu zaprl, hudo ponesrečeni pilot pa je imel rešilne vijake v — žepu. Naj ne reče nobeden: »Meni se to ne more zgoditi. Če se ponesreči zaradi svoje pozabljivosti, je sam kriv.« Bedasto! Tudi v avtu se nam primeri, da pustimo ročno zavoro pritrjeno, pa če smo še tako izurjeni. Da ne govorimo o lučeh! Čim več rutine, tem bolj raste nevarnost.

Delta-šport se razvija povsod. Na Poljskem, na priliko, sta Jozef Zigon in Zalewski oktobra 1977 poletela iz najvišjega vrha na Poljske Rysy (2500 m) v Visokih Tatrah, prvi je dosegel višinsko razliko 1522 m, polet je bil 9,4 km dolg, drugi pa višinsko razliko 1470 m in 6,9 km dolžine.

T. O.

SAM ČEZ SEVERNO STENO MATTERHORNA POZIMI

8. marca 1977 je sam preplezal severno steno Matterhorna po klasični Schmidovi smeri W. Merhar iz Vorarlberga. To je bil drugi zimski vzpon po tej smeri. Prvi je bil sam v tej steni od 14. do 16. febr. 1977 Japonec Tsuneo Hasegava. Smer je že leta 1959 doživela obisk samohodca, dunajskega plezalca Dieterja Marcharta, ki je — poleti — ta vzpon opravil v petih urah. No, tudi Merharjev čas je fenomenalen: šest ur in pol!

T. O.

LETA 1977 SE JE V ALPAH PONESREČILO 400 LJUDI

Statistika pripominja, da je to najvišja številka doslej: Če bi pridejali še poškodbe, bi bila številka še grozljivejša. Kje je krivda, se vprašujejo analitiki in naštevajo: Najprej izredno slabo vreme poleti 1977 in subjektivne slabosti ljudi: ne poznajo meje svojih moči, ne priznajo svojih pomanjkljivosti, ne vedo, kdaj se je treba pred silami narave umakniti ipd.

Kakor neplavalec ne sme v pregloboko vodo, tako tudi planinec ne bi smel na pot, ki je za njegove moči in znanje pretežka.

Seveda je razlog za porast nesreč tudi porast obiska v gorah. Vendar naj bi se to »izničilo« z vedno boljšo opremo, ki je danes na razpolago. Vendar številka kaže, da oprema sama brez pravnega ravnanja in ukrepanje ne zmanjšuje števila nesreč.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

ZBORNİK SIMPOZIJA O PLAZOVH V SULDNU

Znana »Fondation Internationale Vanni Eigenmann« je leta 1975 v Suldnu organizirala mednarodni simpozij na temo »tehnični pripomočki za iskanje zasutih v plaz«.

Sedaj je pred nami zbornik del in razprav s tega srečanja, ki pa zajema tudi preventivne ukrepe in reševanje iz plazov. Tako je delo zaključena celota in pride prav

vsakemu operativcu, ki se ukvarja z reševanjem iz plazov, preprečevanjem nesreč in bi rad svojo opremo izpopolnil z najsoodobnejšimi pripomočki. Bralcu, ki ga vsebina zbornika pobjiže zanima, navajam v kratkem vsebino:

Splošno o nevarnosti plazov (A. Roch), Kako je s preprečevanjem nesreč v plazovih in reševanjem iz plazov (F. Gansser in M. Schild), Kako ravnamo, če nas zasuje plaz (R. Campell), Temeljna vprašanja o odkrivanju zasutih v plaz (M. de

Quervain), Dosedanje izkušnje iz reševalne prakse (M. Schild), Problemi pri reševanju s sprejemno-oddajnimi napravami (W. Good), Naprave s sprejemom in oddajo radijskih signalov za naglo določanje nahajališča zasutega (M. Monta Guarnieri), Iskanje zasutih s sprejemno-oddajnimi napravami (W. Lorch), Elektronske naprave za organizirane reševalne skupine (A. Coumes), Problemi zdravnika na plazu (G. Neureuther), Simpozij Mednarodne Fundacije V. Eigenmann v Suldu in nadaljnji razvoj elektronskih naprav za iskanje zasutih v plazu (G. in R. Eigenmann).

Razen navedenega je v zborniku še sklepna beseda ge. Ruth Eigenmannove, seznam udeležencev simpozija v Suldu, abecedno kazalo literature in virov kot tudi stvarno kazalo.

Za vsakogar, ki se ukvarja s problematiko snežnih plazov, je zbornik nedvomno koristno branje. V njem naletimo tudi na delo F. Avčina in T. Jegliča. V poglavje o preventivi in institucijah, ki se v posameznih državah ukvarjajo s preprečevanjem nesreč, s prostorskimi problemi okrog načrtovanja gradenj v ogroženih področjih in z reševanjem, smo tudi mi prispevali podatke za področje Jugoslavije oziroma ožje Slovenije.

Gospa R. Eigenmann, s katero vzdržujem stalne stike, je obljubila pomoč s klišeji za primer, če se lotimo prevoda. Ponudila mi je tudi jezikovno sodelovanje, da bi to delo (kot že materiali simpozija v Davosu) izšlo v slovenskem jeziku. Mislim, da se bom tega dela lotil, saj si od njega lahko obetamo odličen pripomoček za vse, ki se ukvarjajo s plazovi.

ing. P. Šegula

JETIJEVE SLEDI ŠE NISO POJASNJENE

Prerekanje zaradi »snežnega moža« v Himalaji se je spet razpihalo, potem ko je maja 1977. Poljak Jerzy Surdel Hiebelerju razodel, na kaj je naletel v Himalaji 1974 na poljski ekspediciji na Lhotse 1974. Poljska ekspedicija je bila prva zimska ekspedicija na osemtisočak. Surdel je tedaj prišel na čudno živalsko sled, ki je tekla od vznožja Nuptseja čez ledenik Khumbu na Lho La (6006 m) na mejo med Nepalom in Tibetom, nato pa proti severovzhodu na tibetski ledenik Rongphu. Surdel je stopinje sledil od vznožja Nuptseje do Lho La in jih fotografiral. 4. okt. 1974 so se v jasni noči sledi približale šotorom. Pes enega od Šerp je moral nekaj zavohati, ker je neugnano cvillil in lajal. Zjutraj so ugotovili veliko in manjšo sled, kot da sta bili v bližini vočja in manjša žival.

No, tudi to najnovejše srečanje z »jetijem« ni prineslo ničesar novega. Potrdilo je kvečjemu to, da to ni kakšna posebna

vrsta živali in da so vsi skalpi jetija v Khumjangu, Pangpochu in Namche Bazarju nekakšne potvorbe, oz. postarani »skalpi« neke vrste gorske koze »serou« ali »serau«. In Hiebeler konča obširni članek v »Alp.« 1978/1 s svojim že postaranim a še vedno duhovitim sklepom: »Če bi imel denar za čudovita potovanja, bi jetija gotovo ne iskal, kajti če jeti v resnici živi, je gotovo najbrihtnejše bitje na zemlji, saj se doslej ni hotel »spečati« s človekom.«

T. O.

V »Telexu« od 9. 6. 1978 je bil objavljen razgovor M. Raztresena z našimi himalajci z naslovom »Naši alpinisti gredo na Mount Everest«. Zelo zanimiv, dobro urejen in dobro pisan razgovor, v katerem se je neprisiljeno odkrila marsikakšna misel, ki jo himalajci v svojih spisih o himalajskih vzponih radi zataje, bodisi da se jim ne zdi dovolj značilna bodisi ne dovolj pomembna. V himalajski literaturi je danes že toliko naloženega, da je res težko kaj novega povedati. Sicer to velja za snovnost skoraj vseh literarnih področij. Čar vsake nove pisarije pa je še vedno tu, bodisi da tiči v osebnosti bodisi v načinu pisanja ali tudi v okoliščinah, v katerih je vzpon potekal. Že sredi 19. stoletja je znan literat vzkljnil, češ da je že vse povedano, da lahko samo še ponavljamo. Če bi bilo to res, bi vsej človeški pisariji že davno odzvonilo. Življenje teče dalje, z njim pa tudi literarna, kronistična in časnikarska beseda o njem. Brez skrbi!

V razgovoru »Teleksa« z našimi himalajci se je Stane Belak — eden od naših najmočnejših predstavnikov himalaizma, enako sposoben plezalec kot spreten alpinistični pisec, od katerega pričakujemo, da bo še marsikaj napisal in — upajmo — kmalu tudi izdal knjigo o svoji alpinistični béri, trdo obregnil ob naše glasilo, češ da »so morali naši alpinisti sami pisati, da je sploh bilo kaj objavljeno«. In še: »Pogosto še tiste dobre alpiniste, kar jih imamo Slovenci, preprosto zamolčimo. Celo v Planinskem Vestniku je na dolgo in široko zapisano, kako je prišel Messner na vrh Everesta.«

Da smo si na jasnem: Ne kratim prostora v PV zato, ker je dolgoletni zvesti sodelavec našega glasila mimogrede mahnil po njem in po Slovencih. Potrebno pa se mi zdi, da pojasnim nekatere stvari glede naše planinske informatike in literature.

V programu Planinskega Vestnika ni samo alpinizem, pač pa načelno vse dejavnosti, ki jih planinstvo goji, popularizira in razvija. Ta program seveda nujno raste, če streže potrebam, možnostim in okusu našega človeka.

Če se planinstvo razvija, je snovi za glasilo vedno več, vedno več je tudi sodelavcev. V programu PZS je namreč tudi propaganda planinstva, stik z inozemskimi organizacijami, sodelovanje in doseganje tistih ciljev, ki jih imajo v programu planinske organizacije velikih narodov. Messner torej ni nekak »padalec«, o katerem poročamo — upajmo, da ne po nepotrebem, ampak za to, ker pomeni »pojem« sodobnega alpinizma na vsej zemeljski obli, celo v Ameriki in na Japonskem. Za svojo popularnost si je tudi sam izredno prizadeval in to od svojih gimnazijskih let, ko je bil prvič uradno povabljen na trentski festival. Danes sam zase že predstavlja nekakšno »podjetje«: publicistično, pedagoško, komercialno, celo založniško, podjetje, v katerem je sam »subjekt in objekt«, proizvajalec in »proizvod«. Menda nima v tem pogledu sebi enakega ali podobnega na vsem svetu. Če ga PV v nekaterih svojih rubrikah zasleduje, ne gre samo za čisto informacijo, ampak tudi za spodbudo: Brez intenzivne, iznajdljive propagande se danes nobena stvar na svetu ne premakne. Messner je to spoznal že kot gimnazijec in ni opustil nobene priložnosti, da bi bil na očeh vsega sveta. Zato bi bila za slovenski in jugoslovanski alpinizem zares velika škoda, če bi bilo res, da smo »preprosto zamolčali še tiste dobre alpiniste, kar jih imamo Slovenci«. Kateri so ti alpinisti? Kdor zanje ve, naj se o njih razpiše. Uredništvo PV mu bo hvaležno, prav tako PZS in za njo vsi, ki »mar jim je slovenstvo«. PV sam nima lastnih časnika, dopisnikov ipd., celo uredništvo samo v eni osebi združuje glavnega in tehničnega urednika, ki je obenem lektor vseh došlih spisov in koordinator vsega objavljenega gradiva. Ker je tako, »morajo« alpinisti sami pisati o sebi, če hočejo, da je o njih v PV kaj objavljeno. In res so pisali, odkar pomnimo naš alpinizem. Ko smo leta 1956, pred dobrimi 20 leti, začeli s himalaizmom, se je PZS zdelo popolnoma normalno, da so naši alpinisti dolžni pisati o svojem delu v Himalaji, da, celo v ekspedicijskih pogodbah je bilo rečeno, da je vsak naš himalajec dolžan poročati o svojem delu na odpravi. Skoraj vse odprave so to obveznost izpolnile, le pri nekaterih se je zatikalo ali celo zataknilo. Seveda je do take zahteve v odpraviških pogodbah prišlo zaradi skromnih slovenskih razmer in zaradi specialnega stališča do odprav, ki pa k sreči le ni prevladalo (češ, kaj pa hodite zapravljat v tuje gore itd.). Nekatere naše založbe so razmeroma kmalu uvidele, da so ekspedicije »en vogue«, da je te vrste literatura komercialno kar mikavna. In tako so prišle na trg naše prve knjige o Himalaji, oz. tudi o naših himalajskih ekspedicijah. To je nedvomno pomembna snovna razširitev in tehnična izpopolnitev

v našem knjigotrštvu. PV s svojim proračunom taki opremi v takem obsegu besedila ne more biti kos, ne glede na to, da bi taka usmeritev glasila spodbila njegovo »omnibusno« ureditev po načelu: Vsakomur nekaj! Razume se, da je bila za mnoge člane odprave taka knjiga — vsaj na pogled — močnejši, popularnejši dejavnik in da zato tudi ni čudno, če v PV po pogodbi obvezno poročilo za nekatere naše odprave ni bilo več obvezno oz. potrebno. Gotovo bi bilo prav, če bi si vsaka naša odprava izbrala člana, ki bi v PV strnjeno poročal o njenem delu, ne glede na objave v knjigi in drugih javnih sporočilih.

Nikomur ne smemo zameriti, če za popularizacijo svojega uspeha ekspeditivno poskrbi za objavo v tujih revijah, ki imajo večje zaledje kot slovensko planinsko glasilo. Tako je bilo tudi pri Makaluju. Uspeh je bil tak, da je sodil takoj v rubrike svetovne revije. PV je o tem uspehu poročal ponovno tedaj, ko je redakcija zasledila objavo o našem Makaluju v reviji, ki je veljavna za vso zemeljsko oblo. Objave smo bili resnično veseli, saj smo navajeni, da »velike ribe majhne žro«. Tu pa je mala riba dobila priznanje pred mednarodno, svetovno javnostjo. Če bi sporočila tista revija ne bila prejela, bi ga najbrž ne bila objavila. Naše planinsko glasilo, skromno po opremi in obsegu, (njegov proračun komaj doseže stroške ene same naše himalajske odprave), je torej tudi upravičeno, da pričakuje poročila o naših odpravah in njihovih posebnih uspehih, četudi bi v pogodbah to ne bilo zapisano.

T. O.

PLANINSKI KOTIČEK V »KRKI«

Tovarniško glasilo — KRKA — v Novem mestu je prav lepo urejeno. Zadnje čase si je uredilo v svojem glasilu poseben kotiček, imenovan planinski kotiček. To pa zato, ker so ustanovili v kolektivu planinske sekcije, ki je sicer sekcija PD Novo mesto. Člani te sekcije so zelo aktivni, saj so napravili več posameznih, pa tudi množičnih izletov, tako v Julijce, Karavanke in tudi na Pohorje. Svoje planinske vtise objavljajo o posameznih turah tudi v svoje tovarniško glasilo. Pri tem se najbolj odlikujeta dva planinca-pisca teh člankov ali potopisov: Danilo Vidič in Kováč.

Že v več številkah glasila Krka je opaziti prav zanimive članke. V predzadnji številki Krke so pa prikazali, kako so si člani planinske sekcije v Tovarni zdravil pripravili svoj skromni, a pristrčni planinski kotiček.

Stanko Skočir

RAZGLED PO SVETU

S SEJE PODKOMISIJE IKAR ZA PLAZOVE

Od 12. do 14. aprila letos je bilo 2. mednarodno srečanje o snegu in plazovih v Grenoblu. Organizirala in izvedla ga je ANENA (Association Nationale d'Etudes de la Neige et d'Avalanches), katere direktor je tudi predsednik omenjene podkomisije, polkovnik Guy de Marliave.

Ta je izkoristil priložnost in sklical na sejo vse, kar nas je sodelovalo na posvetovanju iz vrst IKAR. Bilo nas je sedem in tako smo izkoristili edine proste ure za pregled o dogajanju v sezoni 1977/78.

Uvodoma smo ugotovili, da je bila zima do aprila letos po vsej Evropi ostra, plazovi pa so dotlej pobrali kar 107 žrtev, od tega 19 v avtomobilih, to se pravi kar na cestah. Število žal ni dokončno, saj je bilo tudi v časopisu zaslediti kasnejše podatke o novih nesrečah. Končni rezultat bo viden šele jeseni.

Menili smo se o tečaju IKAR o plazovih, ki je bil v Montani, in se domenili, da naj bi enega naslednjih tečajev pripravili v Bovcu v organizaciji Komisije za GRS pri PZS.

Precej časa smo posvetili sodelovanju UIAA — IKAR, na račun katerega je padla tudi kritika zaradi nedoslednega izvajanja resolucije Podkomisije IKAR za plazove iz leta 1975 v Suldnu. Takrat je bilo pod okriljem Fondation I. V. Eigenmann priproznanih za uporabo pri izdelavi elektronskih žoln in piepsov dvoje frekvenc. Glede drugih naprav smo sklenili, da naj tehniki in znanstveniki o njih razmišljajo in raziskujejo naprej, da bi našli koristne rešitve.

Letos pa sta predsednik IKAR — E. Friedli in predsednik UIAA F. Bossus samovoljno priporočila kot edine uporabne naprave ameriški »skadi« in avstrijski pieps. Protesta F. I. V. Eigenmanna UIAA ni hotela vzeti na znanje niti ga ni priobčila v svojem Biltenu. Res je hudo, kadar v dogajanje poseže trgovina!

Govorili smo še o VII. Mednarodni konferenci o nesrečah v plazovih, ki bo prihodnje leto v Meranu in Južnem Tirolskem, in o simpoziju o tehničnih napravah za iskanje zasutih v plazovih. Ta simpozij pripravlja Dr. W. Fritzsche, predstojnik Instituta za elektroniko pri Tehnični univerzi v Gradcu aprila 1978. Srečanje je bilo koristno dopolnilo k posvetovanju, ki je probleme s področja teorije in prakse o plazovih obravnavalo na višji strokovni ravni.

ing. Pavle Šegula

II. MEDNARODNI POSVET O SNEGU IN PLAZOVH

Že v poročilu o zasedanju podkomisije IKAR za plazove sem povedal, da je bilo od 12. do 14. aprila 1978 v Grenoblu posvetovanje o snegu in plazovih. Doletela me je prijetna, četudi naporna naloga, da se srečanja udeležim tudi jaz in da celo sodelujem z našim referatom.

Posvet je bil strokovno na višji ravni, kot so običajna srečanja reševalcev ali celo referati na Mednarodnih konferencah o nesrečah v plazovih, kakršno smo pripravili leta 1972 tudi pri nas na Bledu.

Naj na kratko povem, da smo poslušali sila zanimive referate, ki bi jih lahko opredelil v ozko fizikalno strokovno, v referate o tehniki varstva in v povsem praktične, pretežno organizacijske in taktične predloge glede tehnike pri gibanju in varstvu v predelih, ki jih ogrožajo snežni plazovi. V teorije se tu seveda ne bomo spuščali.

Naj povem, da so ta hip najbolj priljubljene teme: dinamika snežnih plazov, ugotavljanje fizičnih lastnosti snežne odeje, raziskava možnosti za napovedovanje snežnih plazov in podobno.

Iz druge zvrsti referatov omenjam znanstveno in visoko strokovno raziskavo tehnike namernega proženja snežnih plazov s pomočjo eksploziva, zvočnih udarcev in obstreljevanja s težkim orožjem — topovi, minometi, raketami in podobnim.

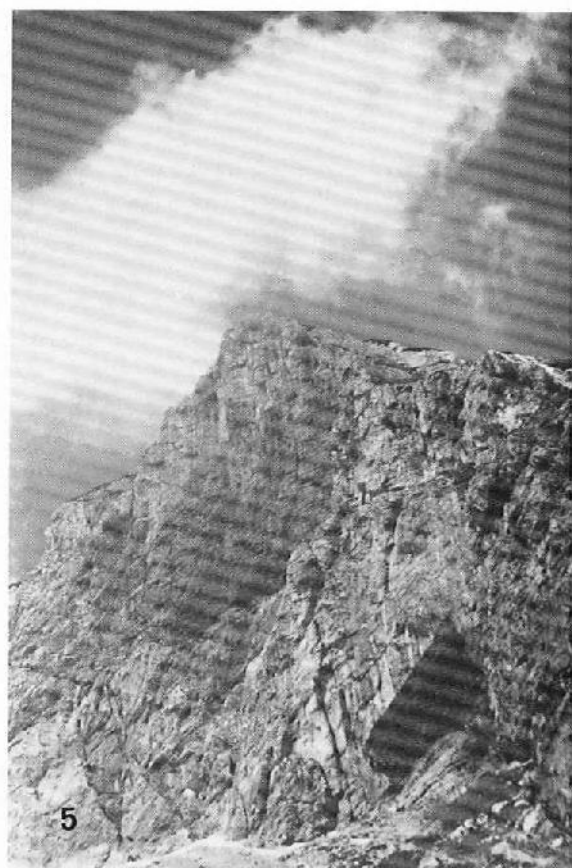
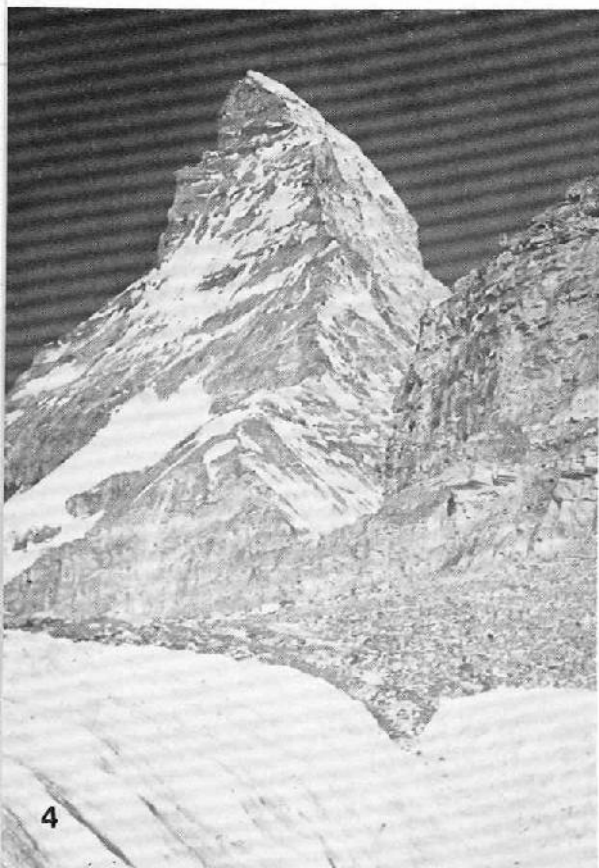
Iz taktike gibanja in varstva naj omenim napotke o obnašanju oseb, ki se morajo — zaradi poslovnih opravkov — gibati v nevarnih predelih. Sam sem obdelal pravilnik o varnostni službi Kaninskih žičnic, ki ga je leta 1975 izdelala za ATC Bovec naša podkomisija za plazove. Kakor drugi je bil tudi ta referat deležen resnične pozornosti in je zbudil zanimanje pri številnih udeležencih, katera naloga je, da skrbe za varnost na organiziranih smučiščih in drugod.

Med posvetovanjem smo si ogledali tudi francoske znanstvene institucije, ki se ukvarjajo z raziskavami snega in snežnih plazov. Bili smo na sedlu Col de Porte, kjer imajo francoski kolegi dobro urejen laboratorij in Institut. Drugi so odšli na Col de Lautaret, tretji v univerzitetne laboratorije prof. Lliboutryja in Chézyja.

V koristnem srečanju sem spoznal številne znane osebnosti in vzpostavil dobre stike, ki bodo v korist vsem našim institucijam varstva pred snežnimi plazovi.

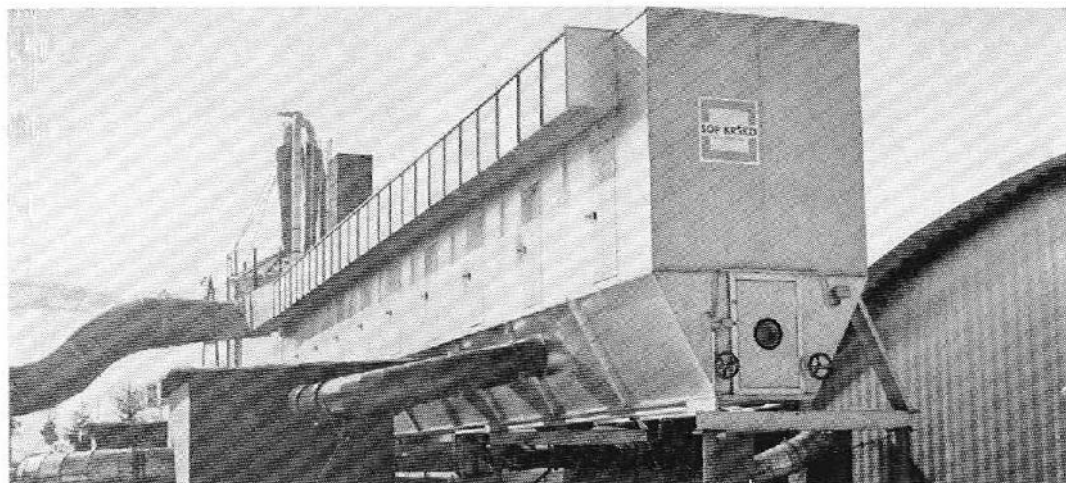
ing. Pavle Šegula

specializirano podjetje za industrijsko opremo

skrbi za varstvo okolja
z izdelavo sistemov filtrskega odpraševanja SOP - MOLDOW

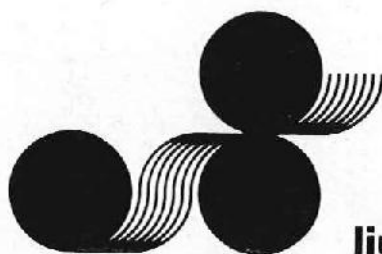

KOTO • koteks tobus • proizvodno in
trgovsko podjetje n. sol. o. Ljubljana
TOZD Kotrade • trgovina n. sub. o.
61000 Ljubljana, Miklošičeva 5, pp 415,
tel.: (061) 323 241, telex: 31298 yu koto,
tg: koto Ljubljana, žr: 50100-601-10446

KOTO • koteks tobus v svojih prodajalnah,
v Ljubljani na Miklošičevi 5 in v pasaži Ljubljanske banke
ter v Kopru, Čevljarska 22, mesečno preseneča kupce
z najnovejšimi modnimi modeli ženskih in moških oblačil
in obutve.

Še posebej bi opozorili na veliko izbiro usnjene konfekcije
in na oddelek za mlade — jeans, v kletni etaži na
Miklošičevi 5 v Ljubljani.

Ob nakupu za poletne dni obiščite naše Boutique
v Ljubljani, Kopru, Zagrebu in Sarajevu.

**slovenske
železarne
ljubljana**

ki jih sestavljajo delovne organizacije:

železarna jesenice

železarna ravne

železarna šture

tovarna verig lesce

plamen kroga

tovil ljubljana

žična celje

metalurški inštitut ljubljana

so tradicionalni proizvajalci kvalitetnih konstrukcijskih jekel, ulitkov, odkovkov, strojev, vijačnega blaga, verig, pletiv itd.

Na vašo željo pomagamo pri pravilni izbiri jekel in naših izdelkov ter svetujemo pri njihovi uporabi in predelavi.
